

Piia Vanhatalo

”Vähän niin ku se päivä kesällä, kun mennään Lintsille: kaikki oottaa sitä.”

Neljän aikuisen syvähaastattelu. Kokemuksia lastensuojelun tukihenkilötoiminnasta.

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
9.4.2017

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Piia Vanhatalo ”Vähän niin kuin se päivä kesällä, kun mennään Lintsille: kaikki oottaa sitä.” Neljän aikuisen syvähaastattelu. Kokemuksia lastensuojelun tukihenkilötoiminnasta. 78 sivua. 9.4.2017
Tutkinto	Sosiaalian ylempi ammattikoreakoulututkinto
Koulutusohjelma	Sosiaalian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalian koulutusohjelma
Ohjaaja(t)	Lehtori Mervi Nyman
<p>Opinnäytetyön tarkoitus on kuvata neljän jo aikuistuneen henkilön kokemuksia tukihenkilötoiminnasta sekä heidän luomia merkityksiä tukisuhteille ja tukihenkilöille. Tietoa käytetään tukihenkilötoiminnan parissa työskentelevien työn tueksi vapaaehtoisten tukihenkilöiden koulutuksessa ja rekrytoinnissa.</p> <p>Tutkimus on laadullinen ja sen aineisto on kerätty syvähaastattelun menetelmällä. Syvähaastatteluja tehtiin neljä. Niihin osallistui aikuisia henkilöitä kokemusasiantuntijan roolissa, joilla on omakohtainen kokemus omasta tukihenkilöstään ja tukisuhteestaan. Haastateltujen tukisuhteet olivat alkaneet heidän lastensuojelun asiakkuutensa puitteissa. Koska tukihenkilötoimintaa ei voida täysin irrottaa henkilön elämänsä historiasta, syvähaastattelulla kartoitetaan myös haastateltujen elämäntilannetta lapsuudessa ja nuoruudessa sekä nykyhetkessä. Haastattelut on tehty keväällä 2016.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuus muodostaa kehyksen sellaisille haasteille, jotka työni rajapintoja voivat koskettaa. Teoriaosuus ei määrittele haastateltavia, vaan valottaa niitä olosuhteita ja reunaehtoja, jotka saattavat liittyä sellaisten lasten ja nuorten elämään, jotka ovat eläneet epävakaisissa oloissa.</p> <p>Vaikka tutkittavien kokemukset liittyvät lastensuojelun tukihenkilötoimintaan, voi lukija mieltää vapaaehtoisten rinnalla kulkevien aikuisten tulevan myös muista samankaltaisista toiminnoista.</p> <p>Haastattelut toivat esiin haastateltujen kokeneen tukihenkilön sekä tukihenkilötoiminnan pääosin ja eri tavoin merkittävänä tekijänä omassa elämässään. Tukihenkilöt ja tukisuhteet koettiin turvallisiksi ja nähtiin edistävän mm. omaa koulutusta ja ammattiin hakeutumista. Tukihenkilön ja tukisuhteen tärkeinä yksityiskohtina ja osa-alueina nähtiin mm. luottamus tukihenkilön pysyvyyteen sekä tukihenkilön luotettavuus. Myös tukisuhteen yleinen tunnelma ja tukihenkilön persoona, sekä hänen tapansa suhtautua erilaisiin asioihin koettiin tärkeinä. Haastateltavat asettivat tukihenkilöille erilaisia rooleja, kuten esimerkiksi auktoriteetti, isähahmo, yleisesti roolimalli, sekä järjen ääni ja auktoriteetti.</p>	
Avainsanat	Lastensuojelun tukihenkilötoiminta, tukihenkilöt, vapaaehtoiset aikuisystävät, lastensuojelu, syvähaastattelu

Author Title	Piia Vanhatalo Experiences of Support Person Activity in Child Welfare. Deep Interview of Four Adults with Expertise by Experience.
Number of Pages Date	78 pages April 2017
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor	Mervi Nyman, Senior Lecturer
<p>The aim of this thesis is to describe the practice of using support persons as experienced by four adult former supportees, and the significance of the support persons and their relationship to them. The information will be utilized in recruitment and training of volunteer support persons.</p> <p>The material for qualitative analysis was gathered by conducting four depth interviews with adults who had expertise by experience and had had a support person of their own. The support relationships had been a part of their child welfare services. As support person activities cannot fully be detached from the supportee's personal history, the interviews also included the interviewees' situation in their past and at present. The interviews were conducted in the spring of 2016.</p> <p>The theoretical section creates a framework for the challenges that might be associated with the issues in question. The review of theoretical background is not a description of the interviewees but is intended to shed light on circumstances that may have influence on the child or adolescent when growing up in unstable conditions.</p> <p>The personal experiences of the interviewees of support person activities are particularly in child welfare services, but the descriptions of support persons may also be applicable to similar voluntary work among children and youth.</p> <p>The interviews show the former supportees mainly regarding their support person and the support person activity as significant factors in their lives. The support relationships were seen as safe and they had had influence e.g. on the supportee's own efforts for education and employment. Trust in the support relationship and reliability of the support person were considered as important elements of the relationships. The general atmosphere of the relationship as well as support person's personality and attitude towards different issues were also seen as important. The interviewees described their support persons for example having been their role model, a voice of reason and a person of authority.</p>	
Keywords	support persons, child welfare social work, voluntary work, depth interview

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	1
3	Tukihenkilötoiminta	3
3.1	Lastensuojelun tukihenkilötoiminta – historia, lähtökohdat ja tulevaisuus	4
3.2	Turvalliset aikuisystävät rinnalla kulkijoina	6
4	Tärkeät ihmissuhteet	8
4.1	Kiintymyssuhteen muodostumisesta	8
4.2	Turvalliset perheen ulkopuoliset ihmissuhteet	10
4.3	Luottamus	12
5	Nuoruusikä, identiteetti ja kokemuksia yksinäisyydestä	14
5.1	Identiteetti nuoruusiässä	14
5.2	Lasten ja nuorten kokema yksinäisyys	17
6	Tutkimusasetelma	18
6.1	Tutkimusmenetelmä	20
6.2	Osallistujat	24
6.3	Aineiston kerääminen ja analyysi	25
7	Tulokset	31
7.1	Haastateltavien elämäntilanne nyt ja ennen	33
7.2	Tukisuhde alkaa	37
7.3	Merkitykselliset seikat tukisuhteessa ja tukihenkilössä	40
7.3.1	Tukihenkilön sitoutuminen	41
7.3.2	Tukihenkilöiden roolit haastateltujen elämässä	43
7.3.3	Tukisuhteen tunnelmat	47
7.3.4	Muita tukisuhteen merkityksellisiä seikkoja	48
7.4	Luottamus ja sen rakentuminen tukisuhteessa	52
7.5	Tukisuhde päättyy?	58
8	Johtopäätökset ja pohdinta	62
8.1	Opinnäytetyön luotettavuus	71
	Lähteet	76

1 Johdanto

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Opinnäytetyössäni perehdyn neljän aikuisen henkilön elämään, joilla on lapsuudessaan tai nuoruudessaan ollut vapaaehtoinen, perheen ulkopuolinen tukihenkilö. Haastateltavien tukisuhteet ovat muodustuneet heidän silloisen lastensuojeluasiakkuuden osana.

Opinnäytetyössäni kartoitan haastateltavien henkilökohtaisia näkemyksiä siitä, miten haastateltavat ovat kokeneet tukihenkilötoiminnan ja omat tukihenkilönsä. Työni tarkoitus on tuoda esille haastateltavien kokemus tukihenkilötoiminnasta sekä heidän tukihenkilöistään, sekä haastateltavien itsensä antamista merkityksistä sekä toiminnalle että tukihenkilöilleen. Työn tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen kuva haastateltavien kokemuksista tukihenkilötoimintaan liittyen. Koska tukihenkilötoiminnan kokemuksia ei voida kokonaan erottaa haastateltavien muusta elämästä, vaan ne sijoittuvat haastateltavien muiden elämään vaikuttavien tekijöiden joukkoon, kartoitan työssäni myös haastateltavien eri elämänvaiheita. Työ tarkastelee haastateltavien tukisuhteiden kulkua ja tukisuhteiden muutoksia aina tähän päivään saakka. Näin tukisuhteiden ulottuvuudet avautuvat myös lukijoille mahdollisimman monimuotoisina.

Työni lähtökohtana on ajatus siitä, että perheen ulkopuolisen aikuisen tuki ja läsnäolo on ollut haastatelluille merkityksellistä. Lisäksi ajattelen tukihenkilöiden mahdollistavan tuen ulottuneen tuettavien monille eri elämän osa-alueille. Opinnäytetyön menetelmäksi valikoituneen syvähaastattelun vuoksi voidaan myös ajatella, että haastattelut olivat antoisia haastateltaville itselleen ja heillä on haastattelujen kautta mahdollisuus ymmärtää itse lisää omasta elämästään.

Kiinnostukseni opinnäytetyön aiheeseen lähti työskennellessäni lastensuojelun tukihenkilötoiminnan parissa. Kohdatessani uusia tukihenkilöitä heitä rekrytoidessani tai kouluttaessani, kuulin usein kysymyksen, mikä tukihenkilön rooli ja merkitys tuettaville on. Seuratessani pitkään kestäviä tukisuhteita mietin itse samaa. Oli selvää, että tukihenkilön merkitys tuettaville juuri siinä hetkessä on merkityksellinen, joskin tukisuhteen kestäessä ehkä vaikea sanallistaa ja hahmottaa, mutta miten he ajattelevat asiasta itse aikuistuttuaan ja miten nämä aikuistuneet olivat tukisuhteet kokeneet?

Tukihenkilötoiminnan parissa työskenteleville tarjoutuu harvoin mahdollisuuksia päästä kuulemaan entisten tuettavien, tukisuhteensa jo päättäneiden, ajatuksia ja kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Haluan tämän opinnäytetyön myötä pysähtyä asian äärelle yhdessä asiantuntevien asianosaisten kanssa ja kuulla heidän ajatuksiaan toiminnan ulottuvuuksista heidän elämäänsä.

Keskeistä opinnäytetyöni kannalta on, että näitä jo aikuisia henkilöitä, joiden elämässä on kulkenut rinnalla perheen ulkopuolinen aikuinen, kuultiin nyt ensi kertaa niin, että heidän kokemuksia omista tukisuhteistaan ja tukihenkilöistään tallennettiin opinnäytetyön muotoon. Oma roolini oli olla haastattelija, kuulla ja ymmärtää haastateltavaa. Haastattelutilanteet edellyttivät luottamuksen saavuttamista, vilpittöntä kohtaamista, kuuntelemista ja avointa keskustelua.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda esiin sellaisia ääniä ja kokemuksia, joita tukisuhteiden ulkopuolella elävät harvoin saavat mahdollisuutta kuulla. Näistä ja kokemuksista hyötyvät tukihenkilötoiminnan tai siihen rinnastettavan toiminnan parissa työskentelevät ammattilaiset suunnitellessaan työtään kohti tulevaisuutta sekä rekrytoidessaan ja kouluttaessaan uusia rinnalla kulkijoita. Samalla kokemukset toimivat tukena ja kannusteena niille, jotka jo toimivat tukihenkilönä tai tukihenkilöiksi rinnastettavina vierellä kulkijoina.

Vaikka haastateltavia yhdistääkin nimenomaan oman lastensuojelun asiakkuutensa tukitoimi, lastensuojelun tukihenkilötoiminta, ja vaikka avaankin teoriaosuudessa nimenomaan lastensuojelun tukihenkilötoiminnan historiaa, toivon lukijan voivan yleistää tukihenkilötoiminnan mahdollisuudet myös muissa vastaavanlaisissa toimintamuodoissa, joissa vapaaehtoiset maallikkoauttajat asettuvat pitkäaikaisesti kulkemaan tukea tarvitsevien lasten tai nuorten rinnalle. Työni tarkoitus ei ole määritellä spesifisti lastensuojelun tukihenkilötoiminnan kokemuksia, vaan yleisemmin antaa lukijalle mahdollisuus päästä jakamaan juuri näiden haastateltujen omakohtaisia kokemuksia heidän elämäntilanteidensa valossa.

Teoriataustani tarkoitus ei ole määritellä tai haastateltavia. Teoriataustani toimii löyhänä kehyksenä niille käsitteille ja haasteille, jotka työni rajapintoja koskettavat. Laineen mukaan ennakolta esitetyt yksityiskohtaiset teoreettiset mallit voivat jopa olla este silloin, kun halutaan käsittää toisen kokemuksia (Laine 2010: 35).

3 Tukihenkilötoiminta

Olen valinnut tukihenkilötoiminnan historian lähtökohdaksi lastensuojelun tukihenkilötoiminnan kehityksen. Osittain siitä syystä, että haastateltavien tukihenkilöt ovat olleet nimenomaisesti lastensuojelun järjestämiä. Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan historia valikoitui työhöni myös siksi, että olen itse työskennellyt nimenomaisesti lastensuojelun tukihenkilötoiminnan parissa. Lisäksi ajattelen, että lastensuojelun tukihenkilötoiminnan pitkä historia on omalla tavallaan suomalainen lähtökohta niille monille muille samankaltaisille toimintoille, joiden avulla tuetaan sellaisia lapsia ja nuoria, joiden varhaiset ihmissuhteet tai perheolosuhteet ovat voineet olla vaurioittavia. Tukisuhteet, joissa lapset ovat erityisen tarvitsevia oman taustansa vuoksi ja joiden resurssit ja kyky muodostaa toimivia vuorovaikutussuhteita, sisältävät omia erityispiirteitä.

Teoriataustassa tukihenkilötoiminnan historian osalta olisin voinut laajemmin nostaa esiin myös mentoritoiminnan lähtökohtia kansainvälisesti, mutta rajaan laajemman mentoritoiminnan käsittelyn työni ulkopuolelle. Haluan kuitenkin nostaa esiin Johanna Moilanen yhteenvedon mentoritoiminnasta lyhyesti, sillä määrittely vastaa hyvin omaa käsitystäni siitä tukihenkilötoiminnasta, jonka osallisena haastateltavatkin ovat aikoinaan olleet.

Moilanen määrittelee mentoroinnin käsitettä terminä perustuen Jyväskylässä toteutettuun mentorointihankkeeseen. Moilanen kiteyttää hankkeen mentoroinnin perustuneen sukupolvien väliseen vuorovaikutusmalliin, jotka tekivät mahdolliseksi tarvittavia aikuiskontakteja niitä vailla olleille lapsille ja nuorille. Näiden vuorovaikutussuhteiden keskeiset yksittäiset tekijät olivat luottamus, sitoutuminen sekä välittäminen. Hankkeen suhteet eivät perustuneet ammatillisuuteen eivätkä sukulaissuhteisiin. (Moilanen 2006: 158.) Moilanen lisäksi muistuttaa Helen Colleyn mentorikentän analyysiin perustuen, että tukihenkilö-tuettava parivaljakoiden lisäksi toiminta ulottuu toimintaa organisoiviin tahoihin ja jopa yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin, hallintaan ja byrokratiaan. (Moilanen 2015: 46.)

Omien artikkeleidensa perusteella Moilanen määrittelee lastensuojelun tukihenkilötoiminnan olevan sosiaalityön kentän käytäntö, jossa lapsi ja vapaaehtoinen aikuinen ryhtyvät vuorovaikutussuhteeseen viranomaispäätöksellä. Tämän suhteen tarkoitus on lapsen tukeminen ja suhteen aikuisuus ymmärretään yhdenlaisena sosiaalisen vaihdon menetelmänä, jonka avulla lapselle mahdollistetaan sosiaalisia ja kulttuurillisia resursseja. (Moilanen 2015: 46.)

3.1 Lastensuojelun tukihenkilötoiminta – historia, lähtökohdat ja tulevaisuus

Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan juuret ulottuvat aina 1930-luvuille saakka, suoje-
luvalvontatoimintaan. Tuolloin suoje-luvalvontatoiminnan piiriin ohjattiin mm. irtolaislapsia
tai muutoin huonosti käyttäytyviä lapsia. Suoje-luvalvontatoiminta oli vuoden 1936 vuo-
den lastensuojelulain mukaista toimintaa, jossa suoje-luvalvojat olivat vapaaehtoistoimi-
joita. Suoje-luvalvojen toteuttama toiminta pohjautui kontrolliin ja pian kävikin ilmi, ettei
toiminnalla saavutettu haluttuja tuloksia. Suoje-luvalvonnan kontrollifunktion vuoksi toi-
minta alkoi kehittyä kohti lastensuojelun tukihenkilötoimintaa. Vuoden 1983 lastensuoje-
lulaissa tukihenkilötoiminta on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista. (Levamo
1987: 6-7.)

Tukihenkilötoiminnan oma asema avohuollon tukitoimissa mahdollisti tukihenkilön las-
tensuojelun asiakkaille. Toiminta oli yksi keinoista perheen ja lapsen tukemiseksi. Las-
tensuojelun tukihenkilötoiminnan periaatteiden henki säilyi vapaaehtoistoiminnan kehyyk-
sessä ja lakimuutoksesta huolimatta. (Levamo 1987: 9-10.)

”Tukihenkilöllä tarkoitetaan yksityistä kansalaista, joka sosiaalityöntekijän ohjauk-
sessa antaa henkilökohtaista apuaan sosiaalisessa ristiriitatilanteessa olevalle ja
sen johdosta lastensuojelun asiakkaaksi tulleelle lapselle tai nuorelle.”
(Levamo 1987: 11.)

Levamo määrittelee aikansa tukihenkilötoiminnan periaatteiksi silloiset sosiaalityön yle-
iset periaatteet. Hän luettelee tukihenkilötoiminnan peruseriaatteiksi palveluhenkisyy-
den, pyrkimyksen normaaliuteen, valinnanvapauden, luottamuksellisuuden, pyrkimyk-
sen ennaltaehkäisyyn sekä omatoimisuuden korostamisen. Näiden vuoden 1971 sosi-
aalihuollon periaatekomiteamietinnön määritelmien joukkoon kuuluvat myös seuraavat
periaatteet: perhekeskeisyys, jatkuvien ihmissuhteiden korostaminen sekä pyrkimys it-
senäisyyden korostamiseen. Lisäksi Levamo on koonnut erityisiä periaatteita tukihenki-
lötoimintaan liittyen eri lähteistä.

Tukihenkilötoiminnassa tuli käyttää maallikotukihenkilöitä, mutta he eivät saaneet kor-
vata koulutettuja ammattilaisia. Maallikotukihenkilöiden tarkoitus oli olla ammattilaistyön
täydentäjänä. Tukihenkilötoimintaan osallistuvan tuettavan tuli tukihenkilön lisäksi voida
osallistua toimintaan vapaaehtoisesti. Oli huomioitava, että sosiaalityöntekijälle tukihen-
kilön käyttö saattoi olla työllistävämpää kuin asiakkaan asioiden hoitaminen ilman tuki-

henkilöä, sillä tukihenkilöiden hankkiminen, kouluttaminen sekä tuki olivat myös sosiaalityöntekijän tehtäviä. Tukihenkilötoiminnan tuli olla ammatillisesti järjestetty ja ohjattu ja tukisuhteita suunnattiin tuettavan tarpeisiin huoltosuunnitelman avulla sekä tukihenkilöiden työnohjauksella. Asiakkaiden huoltosuunnitelmien laatimisessa voitiin hyödyntää tukihenkilöä. Tukisuhteen ei tullut olla terapiasuhde, mutta se saattoi olla tuettavalle terapeuttinen, jos tukihenkilön ja tuettavan välillä on luottamussuhde sekä kiintymystä. Tukihenkilön on oltava tietoinen, että tukisuhde on tuettavaa varten, ei tukihenkilön omia tarpeita varten. Virallisen päättymisen jälkeen tukisuhteen oli mahdollista jatkua epävirallisesti tavallisena ihmissuhteena. (Levamo 1987: 9-11.)

Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan tulevaisuutta määrittää osin vuoden 2014 sosiaalihuoltolain muutos. Uusi sosiaalihuoltolaki avaa lastensuojelun sisällä olleet palvelut sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi. (Sosiaalihuoltolaki, 2014). Tämä tarkoittaa, että tukihenkilötoiminta poistui lastensuojelun avohuollon tukitoimista ja siirtyi sosiaalihuoltolain mukaiseksi palveluksi. Tukihenkilötoiminta on vain yksi entisistä pelkästään lastensuojelunpalveluista, jotka nyt lakimuutoksen myötä ovat saatavilla varhaisemmassa vaiheessa, ennen lastensuojelun asiakkuutta.

Tukihenkilöiden saatavuuden osalta sekä toiminnan organisointiin liittyviin resursseihin liittyen tämä voi olla haasteellinen muutos. Koska toistaiseksi moni asia on vielä alkutekijöissään lain mahdollistaman siirtymäajan vuoksi, on liian aikaista vetää suoria johtopäätöksiä tai vaikkapa konkreettista tarvetta tai sitä, miten tukihenkilötoiminnan palvelun painopiste tulee muuttumaan: Ovatko palvelun tarpeessa enimmäkseen lastensuojelun asiakkaana olevat vaiko sosiaalihuoltolain asiakkaat? Lisäksi on vielä epäselvää, miten nämä kaksi asiakasryhmää tulevat tarpeiltaan eroamaan toisistaan. Ovatko asiakkaat tukihenkilötoiminnassa edelleen samoja, vaikka heidän status asiakkaana olisikin eri? Vai tuleeko tukihenkilötoiminta profiloitumaan selvästi sosiaalihuoltolain mukaisten asiakkaiden palveluksi, jos lastensuojeluasiakkaiden problematiikka entisestään lakimuutoksen myötä vaikeutuu? Selvältä kuitenkin tuntuu se, että tukihenkilötoiminnan hyötyjä halutaan mahdollistaa myös varhaisemmassa vaiheessa.

3.2 Turvalliset aikuisystävät rinnalla kulkijoina

Lastensuojelun tukihenkilöt ovat turvallisia aikuisystäviä, jotka kulkevat maallikkoina tuettaviensa rinnalla. Suhteessa on olennaista se, että tukihenkilö ei luo suhdetta työroolinsa ja ammattinsa vuoksi, vaan henkilökohtaisista omista motiiveistaan ja halustaan tutustua lapseen ja nuoreen ja asettua tämän vierelle kulkemaan. Vaikka lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa suhde on muodostettu viranomaisten mahdollistamana, ei tukihenkilö ole sidoksissa lastensuojeluun, eli ei esimerkiksi ole tekemässä lapsen tilanteesta arvioita tai ammatillisesti hoitamassa hänen asioitaan eteenpäin.

Johanna Moilanen muistuttaa väitöskirjassaan ei-ammattillisen tukihenkilötoiminnan olevan edelleen merkittävä lisä sosiaalityön täydentäjä lasten ja perheiden erilaisissa tilanteissa (Moilanen 2015: 11).

Moilanen muistuttaa, että vapaaehtoisuuteen perustuvissa tukihenkilötoiminnan muodoissa, sekä niiden ammatillisissa vaihtoehdoissa, tekniikat ovat kuitenkin monelta osin samanlaiset. Näiksi tekniikoiksi Moilanen tiivistää vuorovaikutussuhteen rakentamisen lapsen ja aikuisen välille, sukupolvisuhteen tavoitteellisen käyttämisen arkisessa kontekstissa sekä arkisessa huolenpidossa ja kasvatusvastuun laajentaminen yli perhe- ja viranomaisrajojen. Moilanen täsmentää vapaaehtoisuuteen perustuvan tavallisuuden ja arkisuuden luovan pohjaa myös ammatilliselle toiminnalle. Näistä yhtäläisyyksistä huolimatta Moilanen näkee vapaaehtoisuuteen ja ammatillisuuteen perustuvien toimintojen eroja. Hän korostaa, että ammatillisen toiminnan kustannustietoisuus tuo tukisuhteisiin tukisuhteiden määrään, keston sekä tuloksellisuuteen liittyvän jatkuvan evaluoinnin. Ammatillisuuteen perustuva tukihenkilötoiminta vastaa vaativamman asiakaskunnan tarpeisiin ja sisältää osin myös valvontaa ja seurantaa, jotka Moilasan mukaan osaltaan tuovat toimintaan omanlaisensa kontrollifunktion. (Moilanen 2011: 303-304.)

Käsittelen työssäni vapaaehtoisuuteen perustuvien tukisuhteiden kokemuksia ja antia tuettaville. Näissä suhteissa ovat olleet vapaaehtoisesti mukana sekä tuettava että tukihenkilö. Rajaan työni ulkopuolelle kaiken ammatillisen tukihenkilötoiminnan, josta tarjonta tänä päivänä on runsasta ja palvelu varmasti aina monimutkaistuneiden asiakastilanteiden kanssa myös tarpeellista. Ammatilliseksi tukihenkilötoiminnaksi määrittelen toiminnan, jossa tukihenkilöltä vaaditaan tehtävänsä sosiaali- tai terveysalan koulutus ja

hän on tuettavaansa tai toimintaan vähintäänkin jonkinlaisessa työsuhteeseen rinnastettavassa suhteessa, joka mahdollistaa tukihenkilölle palkkatuloja suhteen toteuttamisesta.

Voimistuneen kansalaistoiminnan ja järjestökentän aktiivisen panoksen myötä, on mahdollista, että näille samoille lapsille, jotka ovat erityistä turvaa, tukea ja korjaavaa vuorovaikutusta vailla, mahdollistuu tukisuhde ja tukihenkilö muutoin kuin lastensuojelun kautta, ja tukisuhde voi toteutua myös eräänlaisena mentorointina.

Haluan, että tämän työn lukija voi laajentaa ajatustaan juuri lastensuojelun tukihenkilötoiminnasta muihin vapaaehtoisuuteen pohjautuviin tukihenkilötoiminnan muotoihin, jotka saattavat muistuttaa myös mentorointia. Pidän tärkeänä ja erottavina tekijöinä kuitenkin eräitä tukihenkilötoimintaan liittyviä yksityiskohtia, joita seuraavassa luettelossa erotteleen. Käytän sanaa aikuisystävä korvaamaan sanan tukihenkilö, jotta lukija voi sisällyttää laajemmin erilaisia lapsille ja nuorille suunnattuja tukihenkilö- ja mentorointitoimintoja saman käsitysmaailman piiriin.

- Aikuisystävä on perheen ulkopuolinen henkilö, jonka oma elämäntilanne ja elämäntilanne ovat tasapainossa.
- Aikuisystävä ei ole työroolissa suhteessa tuettavaansa, vaan toimii vastikkeetta, vapaaehtoisesti.
- Aikuisystävä muodostaa tuettavaansa luonnollisen ja arkisen/tavallisen vuorovaikutussuhteen.
- Aikuisystävät ovat ammattilaisten kouluttamia sekä ja tehtävään soveltuvia.
- Aikuisystävien toimintaa ohjataan ja organisoidaan ammatillisesti.
- Aikuisystävä voi sitoutua suhteeseen pitkäaikaisesti.
- Suhde on mahdollistettu jonkin perheen ulkopuolisen tahon toimesta, kuten kaupungin, kunnan, järjestön.

Tukisuhteen tavoitteena on yksinkertaisimmillaan olla lasta varten niin, että hän tulee kuulluksi ja nähdyksi sellaisena kuin hän on. Tärkeää on, että lapsi saa muodostaa mahdollisimman normaalin ja tavallisen ihmissuhteen huolimatta taustastaan tai kokemuksestaan. Tukihenkilönä toimiva aikuinen on lapsen kannustaja, houkuttelija, turvallinen aikuisystävä. Joskus aikuisystävä voi toimia luottoaikuisena, kun taas joskus hän mahdollistaa turvallista vapaa-ajan viettämistä.

4 Tärkeät ihmissuhteet

Työni teoriaosuudessa kiinnitän lukijan huomion siihen, millaisia tärkeitä elämän perusevaita turvallisessa ympäristössä, perheessä ja vuorovaikutuksessa ihminen tarvitsee, voidakseen hyvin ja saavuttaakseen sellaisia avuja, jotka auttavat häntä elämässään mitä moninaisimmissa tilanteissa.

4.1 Kiintymyssuhteen muodostumisesta

Jari Sinkkonen ja Mirjam Kalland tiivistävät John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa kuvaamalla sen mahdollistavan sellaisten tilanteiden tarkastelun, missä ja miten ihmiset hakevat toisistaan tukea ja suojelusta. Sinkkonen ja Kalland tarkentavat, ettei kiintymyssuhdeteoriolla mitata rakkauden määrää eikä sitä saa sekoittaa rakastamiseen. He kuvaavat erilaisia kiintymyssuhteita lapsen työskentelymalleina. Niiden avulla lapsi voi arvioida ansaitseeko hän huolenpitoa ja hoivaa, millainen arvo hänellä on, ovatko toiset ihmiset luotettavia vai epäluotettavia sekä kannattaako omia tunteita ilmaista vai ei. Sinkkonen ja Kalland toteavat aikuisen yrityksen ymmärtää lasta ja hänen tunteita voimistavan lapsen omaa turvallisuuden tunnetta. Lapsen tunteet saavat näin tilaa ja lapsi myöhemmin kykenee muodostamaan rohkeasti läheisiä ihmissuhteita. (Sinkkonen & Kalland 2005: 7-11.)

Bowlbyn teoria on edistänyt nykypsykoanalyttistä kehityspsykologista tutkimusta yhdessä Winnicottin (1965/1987) sekä Bionin (1978) näkemysten avulla. Tämä näkemys korostaa vuorovaikutukseen kykenevän vauvan oma-aloitteista osallistumista kommunikointiin ja yhteyteen, äidin ja vauvan temperamenttien yhteensopivuutta sekä vähitellen kehittyvien äidin ja lapsen vuorovaikutusrytmejä. Oikeissa olosuhteissa äiti ja lapsi voivat kehittää yhdessä lapsen kehitystä edesauttavaa vuorovaikutusta jatkuvasti paremmin. (Hautamäki 2005: 17.)

Hautamäki (2005) kokoaa Bowlbyn pyrkivän selittävän kiintymyssuhdeteoriallaan kaksi asiaa: Yksilön pyrkimykset luoda vahvoja, valikoivia ja kestäviä siteitä toistensa välille sekä ahdistusta, joka syntyy ihmissuhteiden katkeamisessa tai uhatta katketa. Hautamäen näkemyksen mukaan Bowlby arvelee lapsen pitkään kokeman ahdistuksen kehittä-

tävän lapsen yrityksiä hallita. Hallintayritykset lisäävät sellaisen kiintymyssuhteen kehittymistä, joka on vähemmän alttiina muutoksille. Ihmislapsen pitkäaikainen kiinnittyminen hoitajaan on eloonjäämisen edellytys. (Hautamäki 2005: 17-19.)

Hautamäki avaa ajatuksia siitä, että pienen lapsen kokema alituinen stressi voi muuttaa stressin neuropsykologista käsittelysysteemiä (Hautamäki 2005: 21). Hautamäki avaa Bowlbyn näkemystä lapsen sisäisenä säätelyjärjestelmänä, jonka avulla lapsi vertailee esimerkiksi äidin fyysistä sijaintia suhteessa tavoitteisiinsa. Myöhemmin tavoite määrittyy koettuna turvallisuuden tunteena. Lapsen vapaa ympäristön tutkiminen edellyttää, että hän voi käyttää äitiä turvallisena perustana. (Hautamäki 2005: 22-23)

Lapsi rakentaa hoivaavien aikuisten tarjoamista malleista vähitellen vakiintuneita malleja. Hautamäki korostaa, ettei kiintymyssuhdeteoria ole teoria minuudesta ja sen kehityksestä, mutta hän toteaa, että yhdistämällä oletuksia informaationkäsittelystä erilaisiin kiintymyssuhdemalleihin, voidaan hahmotella osia minuuden kehityksen teoriaksi. Hautamäki erittelee Bowlbyn oletusta, jonka mukaan ihminen laatii mielikuvia niistä ihmisistä, joihin hän kiinnittyy. Näiden mielikuviansa avulla yksilö tuottaa tilanteesta tulkintoja ja arvioi mahdollisia toimintatapoja. Myöhemmin oletusmalleiksi rakentuneet oletukset vaikuttavat siihen, miten lapsi mieltää kokemuksia. Hautamäki erottelee Bowlbyn tarkoittavan sisäisillä työmalleilla yksilön käsitystä itsessään, kiintymyssuhteen kohteena olevan henkilön suhdetta itseän sekä tähän suhteeseen liittyvää tunnetta ja intensiteettiä. (Hautamäki 2005: 24-27.)

Hautamäki kokoaa Mary Ainsworthin (1987) ja hänen tutkijaryhmänsä löytöjä pienen lapsen toimintatavoista ylläpitää ja varmistaa kiintymyksen kohteensa saatavilla oloa. Hän kuvailee kuinka ne lapset, joiden äiti ei lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ole vastannut lapsen viesteihin sensitiivisesti, eivät käytä äitiä turvapesänään tai osoita tarvitsevaisuuttaan ja välttävät erityisesti negatiivisten tunteidensa ilmaisua. Nämä lapset ovat kehittäneet muita itselleen sopivia tapoja säädellä tunnetilaansa. Nämä lapset saattavat myös vääristää tunneilmaisuaan ylimyönteiseen suuntaan, sillä tämän käytöksen avulla he saattavat voida hetken pitää yllä esimerkiksi masentuneen äidin huomiota. Lapsen kiintymyssuhdejärjestelmänsä saattaa ylivirtäytyä, jos hänen on ensimmäisen elinvuotensa aikana hankala luoda käsitystään oman toimintansa sekä äidin reaktion välisestä yhteydestä. Tunneilmaisuaan korostamalla lapsi yrittää pitää aktiivisena äidin jatkuvaa huomiota. (Hautamäki 2005: 35-40.)

Hautamäki selventää Crittendenin käsityksiä ja toteaa, että henkilön luodessa yhtenäistä kuvaa mahdollisesti ristiriitaisten tietojen pohjalta aiempiin lapsuuden kokemuksiin, on kiintymyshahmojen apu tässä hyödyllistä. Lisäksi Hautamäki muistuttaa, että kiintymys-suhteen muutoksiin voivat vaikuttaa esimerkiksi isot elämänmuutokset. (Hautamäki 2005: 41, 52).

4.2 Turvalliset perheen ulkopuoliset ihmissuhteet

Perheolosuhteidensa vuoksi vaurioittavia kokemuksia kokevat lapset tarvitsevat kodin ulkopuolista apua, turvaa ja tukea. Viranomaistyö, lastensuojelun puuttuminen, on usein mahdollisuus sille, että lapsi perheineen tulee autetuksi. Lastensuojelun eri palveluista ja toimintatavoista valitaan kullekin perheelle, perhetilanteelle ja lapselle parhaiten tukevat mahdollisuudet. Lastensuojelun palvelujen kautta perheen ja lapsen elämään astuu usein moniakin ammattilaisia. Heidän tehtävänä on arvioimisen ja ohjaamisen, ja joskus myös rajoittamisen ja lapsen psyykkisen ja fyysisen kehityksen turvaamisen lisäksi, on myös tarjota mahdollisuuksia korjaaviin kokemuksiin vuorovaikutuksessa työntekijän kanssa. Työntekijät ovat ammattilaisia, joilla saattaa olla paljoltikin osaamista, työkaluja sekä motivaatiota, mutta he ovat sitoutuneet perheisiin ja lapsiin nimenomaan työntekijöinä. Nämä suhteet ja tämä työskentely voivat olla merkittäviä ja tuoda mukanaan paljon voimavaroja perheeseen ja korjata perheen tilannetta parempaan tai jopa poistaa perheen haasteita kokonaan. Ammatillinen apu on ehdotonta lapsen kehityksen ja terveyden turvaamiseksi. Kuitenkaan ammattilaisapua ei tarvita aivan kaikkeen. Tavallinen, turvallinen, normaali ja eheä vuorovaikutus on ammatillisen avun lisäksi tärkeä korvaavien kokemusten mahdollistaja. Tällaisen eheän vuorovaikutuksen mahdollistaja voi kuulua lapsen elämään jo varhaisessakin vaiheessa.

Sarah Hrdyn teoksessa *Mothers and Others* käydään läpi äitien ja vauvojen toisiinsa liittyvää kiintymystä sekä vauvojen kehitystä vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kanssakäymisen osalta. Hrdy pohtii asioita perusteellisesti esihistorian ja evolutionaalisen kehityksen kautta ja lisää ja laajentaa Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian näkemystä äitikeskeisyydetä kohti ns. toisvanhemmuutta. Tällä Hrdy tarkoittaa laajennetun perheen vauvalle ja lapselle jakamaa hoivaa ja huolenpitoa. Vaikka Hrdy ei otakaan kantaa myöhempien kehitysvaiheiden kohdalla tapahtuvalle toisvanhemmuudelle, haluan tarkastella hänen näkemyksiään seuraavassa.

Hrdy avaa esi-isiemme tilannetta, jossa äiti synnytti uuden lapsen ennen kuin edellinen oli kyllin itsenäinen. Tällöin äiti tarvitsi apua muilta ja etenkin lapselle oli eduksi, että hän pääsi tarkkailemaan äitinsä lisäksi myös muita. Silti vauva erotti äitinsä tämän antavan hoivan – ruuan – ja hoidon vuoksi. Hrdy korostaa, että äitien ja vauvojen kiintyminen toisiinsa tarkoitti sitä, että nisäkkäiden aivot olivat sen tyyppiset, että niiden oli mahdollista ottaa vastaan informaatiota eri suhteista eri tavalla kuin muiden eläinten. (Hrdy 2009: 4, 31.)

Hrdy selvittää, kuinka ihmisvauvat samaistuvat jo vauvoina jopa vieraiden ihmisten ah-dinkoon. Jo vauvat oppivat, että muiden auttaminen on palkitsevaa ja he oppivat erotta-maan kuka auttavainen ja kuka ei. Ihmiset syntyvät sillä oletuksella, että voivat liittyä toiseen ihmiseen. Heti jo ensimmäisinä päivinään vauvat innokkaasti ja halukkaasti tut-kivat kaikkia ympärillä olijoita, opetellen tunnistamaan ja tulkitsemaan ja jopa imitoimaan ilmeitä ja eleitä. Ensimmäisen puolen vuoden aikana vauva oppii empatiaa. Aivotutki-muksissa on huomattu, että testihenkilön seurattessa toisen henkilön syövän omenaa, aktivoituvat omenan syömiseen liittyvät aivoalueet myös testihenkilössä itsessään. (Hrdy 2009: 4-7.)

Hrdy summaa Rebecca Searin havaintoja tiivistäen, että pitkään on ollut tiedossa kuinka köyhyyteen syntyvien tai pienellä syntymäpainolla elämää aloittelevien tai teiniäidille syntyvien lapset pärjäävät paremmin kognitiivisesti, emotionaalisesti ja fyysisesti jos he kasvavat laajennetussa perheessä. Tässä yhteisössä vauvaan kohdistuvaa aikuisen huomiota, tai ns. toisvanhemmuutta, voivat olla mahdollistamassa isommat sisarukset, isovanhemmat, muut sukulaiset tai joku muu lapsesta varta vasten kiinnostunut erään-lainen mentori – opastaja tai ohjaaja. Mitä suuremmat riskitekijät lapsen elämässä ovat, sitä suurempana tekijänä toisvanhemmuus näyttäytyy lapsen hyvinvoinnissa. Näytön mukaan teiniäidin kotiin suuntautuvat, jopa satunnaiset isoäidin vierailut, mahdollistavat lapselle turvallisemman kiintymyksen nuoreen ja kokemattomaan äitiinsä. (Hrdy 2009: 103.)

Hrdyn mielestä ei ole tarpeeksi huomioitu vanhempien sisarusten, isovanhempien, eno- jen tai vaikkapa äitien rakastajien syvällistä vaikutusta lapseen. Näiden toisvanhem- muutta tarjoavien eivät ainoastaan paranna lapsen terveyttä, sosiaalista kypsymistä ja psyykkistä kehitystä vaan Hrdy katsoo sen olevan jopa välttämätön lapsen selviytymi- selle. (Hrdy 2009: 105.)

“Without alloparents, there never would have been a human species.”
(Hrdy 2009: 109.)

Hrdy lainaa David Winnicotin sanoja ja muistuttaa, että ei ole olemassa pelkkää vauvaa vaan aina on vauva ja joku. Vaikka miellelyhtymä on tässä äitiin, eivät Hrdyn mukaan äidit ole ainoita, jotka voivat tarjota välittämistä. (Hrdy 2009: 111-113.)

Hrdy muistuttaa eräästä laajasta 90-luvulle tehdystä amerikkalaistutkimuksesta, jossa tutkittiin päivähoitossa olevia lapsia. Tutkimuksen avainlöydös oli, että äidillisellä ja toisvanhemmuuden herkällä vastaamisella lapsen tarpeisiin oli paremmat ennusteet kehityksellisiin haasteisiin kuin sillä, kuinka kauan lapsi oli pois äitinsä luota. (Hrdy 2009: 125-126.)

Erään israelilaistutkimuksen mukaan, jota Hrdy teoksessaan tiivistää, lapset, jotka olivat kiintyneitä myös hoitajiinsa, olivat itsevarmempia ja pärjäsivät sosiaalisesti ikätoveri- taan paremmin. Samassa tutkimuksessa todettiin, että vaikka lapsen kiintymyssuhde oli- sikin äitiin turvaton, saattoi se olla turvallinen vaikkapa tätiin tai isoäitiin. Lasten todettiin pärjäävän parhaiten, jos heillä oli kolme turvallista suhdetta, jotka viestivät lapselle, että sinusta pidetään huolta – tapahtuipa mitä tahansa. Tutkijat päättelivät isoimman tekijän lapsen sosiaaliemotionaaliselle kehitykselle olevan koko kiintymyssuhdeverkon laatu. (Hrdy 2009: 130-132.)

Hrdy lainaa evoluutionalipsykiatrin Randy Nessen sanoja:

”Heti kun olemme vakuuttuneita siitä, ettei rakkautta ole, rakkaus tulee mahdolliseksi.”

Samalla Hrdy muistuttaa, että sama pätee luottamukseen. (Hrdy 2009: 133.)

4.3 Luottamus

Lehtinen, Kuusinen ja Vauras ovat teoksessaan Kasvatuspsykologia (2007) koonneet pääajatuksia Eriksonin teoriasta liittyen perusluottamukseen ja sen kehittymisen vai- heista varhaislapsuudessa. Eriksonin teoria määrittelee luottamustaipumuksia ja se on merkittävä ja tunnettu. Teorian mukaan perusluottamus muovautuu varhaisten ihmissuh- teiden aikana ja kytkeytyy perusluottamuksen ja epäluottamuksen väliseen ristiriitaan.

Ennakoitava ja laadukas hoito ja huolenpito johtaa luottamukseen, kun taas epäsäännöllisyys, ja epäjohtonmukaisuus ajavat kohti turvattomuutta ja ahdistuneisuutta. Tämä voi johtaa siihen, ettei yksilö luota itseensä eikä muihin ihmisiin. (Lehtinen ym. 2007: 24-25.)

Kaj Ilmonen ja Kimmo Jokinen kuvaavat luottamusta eräänlaiseksi peliksi. Tämä peli spekuloi yhteyttä ja tulevaa suhteessa toiseen ihmiseen. Luottamus viittaa tulevaan ja tulevan ennakoimiseen. (Ilmonen & Jokinen 2002: 14.)

Ilmonen ja Jokinen määrittävät luottamuksen olevan myös sosiaalisen pääoman käsite. Ilmonen tiivistää Colemanin vuoden 1988 määrittelyä, jossa sosiaalinen pääoma helpottaa ihmisen päämäärätietoista aktiviteettia. Tämän määritelmän mukaan sosiaalisen pääoman resurssi sisältää vastavuoroisuuden velvoitteen, joskin vastavuoroisuudella voi olla ajallinen viive. Käsitteen mukaan yksilö hyötyy vuorovaikutuksessa saamastaan tiedosta sitä enemmän, mitä paremmin hänen sosiaaliset suhteensa voivat. (Ilmonen & Jokinen 2002: 19.)

Ilmonen ja Jokinen havainnollistavat luottamusta kehämäisen rakenteen kautta. Luottamus kasvattaa sosiaalisen vuorovaikutuksen määrää ja se osaltaan vaikuttaa suotuisasti luottamukseen. Luottamus on jatkuvassa liikkeessä, sillä se voi myös heikentyä ja se on mahdollista kadottaa kokonaan. Luottavaiset ovat aktiivisempia sosiaalisissa suhteissaan. Luottamus ei tapahdu käskemällä eikä pelottelemalla. (Ilmonen & Jokinen 2002: 208, 245.)

Heli Poutiainen on määritellyt luottamusta pro gradu työssään David Lewisin ja Andrewin mukaan. Tässä määritelmässä luottamus liittyy vuorovaikutustilanteisiin ja –suhteisiin. Tunneside muodostaa suhteen emotionaalisen alueen, johon liittyy optio pettymisestä, josta halutaan pysyä etäällä. Tämä emotionaalinen ulottuvuus näyttäytyy merkittävänä erityisesti läheisissä ihmissuhteissa ja se konkretisoituu vuorovaikutustilanteissa. Tätä luottamuksen osa-aluetta kutsutaan behavioristisena luottamuksena ja se näyttäytyy käytöksen tasolla. (Poutiainen: 2009: 14, 17.)

5 Nuoruusikä, identiteetti ja kokemuksia yksinäisyydestä

Identiteetti ja minäkuva sekä minäkäsitys ovat teoreettisesti varsin laajoja sekä monisyisiä osa-alueita. Päädyin haastattelujen jälkeen tuomaan itsestäni merkittäviltä tuntuvia identiteetin ja minäkäsityksen syntyyn ja kehitykseen liittyviä tekijöitä ja näkökulmia. Eriytyisen tärkeältä tuntui luoda katsaus nuoruuden ikävaiheessa tapahtuvaan identiteetin ja minän muodostumiseen. Koska työssäni tukihenkilötoiminnan parissa olen havainnut tukihenkilöä odottavien lasten verkostojen ja ystäväpiirin olevan usein niukka, haluisin tuoda nuoruusiän ja identiteetin rinnalle myös lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemukseen liittyvää taustaa.

5.1 Identiteetti nuoruusiässä

Susan Harter purkaa William Jamesin määrittelyä minuudesta ja identiteetistä. William Jamesin käsitteet I-self ja Me-self Harter purkaa osa-alueisiin seuraavasti: Harperin mukaan I-self näkökulma sisältää määritelmän itsestä subjektina kun taas Me-self näkökulma kuvaa itseä objektina. I-self sisältää itsetietoisuuden, ajatukset, tarpeet ja tunteet. Lisäksi I-self sisältää tunteen siitä, että on omien ajatustensa ja tekemisiensä alullepanija sekä siitä, että säilyy samana ihmisenä läpi elämän. Me-selfin rakennusosat Harter purkaa kolmeen osaan: materiaallinen minä, sosiaalinen minä sekä henkinen minä. (Harter 1999: 6.)

Harter kokoaa yhteen eri teorioiden pohjalta yhteen lapsuuden ja nuoruuden minäkäsityksen kehittymistä. Harterin koonnin mukaan aivan pienten lasten minäkäsitys edustaa konkreettisia kuvauksia käytöksestä, kyvyistä, tunteista ja asemasta sekä muista seikoista, jotka ovat ulkopuolisten havainnoitavissa. Hieman vanhempien lasten osalta Harter kokoaa merkittäviksi piirteiksi hyvin positiiviset ja yliarvioituidet käsitykset itsestä. Isompien lasten (8-11v) näkemys itsestään on jo tasapainoisempi, jossa sekä negatiiviset että positiiviset käsitykset itsestä ovat integroituneet. Harterin mukaan tätä ovat edistäneet kyky vertailla itseä suhteessa muihin sekä kyky ymmärtää toisten näkemyksiä suhteessa yksilöön. (Harter 1999: 41-54.)

Minuuden, eli identiteetin määrittelyyn voidaan käyttää monenlaista tapaa. Identiteetin käsitteeseen liittyy psyykkisiä, kulttuurisia sekä sosiaalisia tekijöitä. Nuorten identiteetti

muodostuu läpikäymällä ikävaiheeseen kuuluva identiteetin kriisi, joka muuttaa lapsuuden perhekeskeisyyden ja ulkoiset normit sisäiseksi kokonaisuudeksi ja henkilökohtaiseksi identiteetiksi. (Hägglund ym. 1978, 63-64, ks. myös Kemppinen 1995, 96-99.)

Nuoruusiässä yksilö joutuu käymään läpi uudestaan niitä asioita, joihin hän on jo rakentanut perusluottamusta. Nuoruusiässä yksilöä kiinnostaa erityisesti vertailu sen välillä miltä he muiden silmissä näyttävät ja mitä he tuntevat olevansa. Tässä kohdassa nuori läpikäy uudestaan monia lapsuuden aikana jo kohtaamiaan haasteita. Joskus tätä tarkoitusta varten nuori asettaa hyvää tarkoittavat ympärillä olevat ihmiset vastustajikseen. Sisäisen elämänsuunnitelman todentaminen edellyttää myös ihanteita ja ihailun kohteita. (Erikson 1982: 249.)

Eriksonin mukaan juuri nuoruusiän aikana kehittyy positiivinen minä-identiteetti. Tässä elämänvaiheessa tulevaisuus muuttuu osaksi elämänsuunnitelmaa. Sen lisäksi, että nuoret ovat kiinnostuneita siitä, millaisina heidät nähdään, he yrittävät yhdistää aikaisemmat unelmansa, luonteensa ja roolinsa sekä kykynsä niihin erilaisiin esikuviin, joita tarjolla on. Lisäksi Erikson kehottaa ottamaan huomioon nuoruusiän erikoisen tilan etenkin silloin, jos nuorella on haasteita esimerkiksi koulunkäynnissä tai vaikka kotiin tulemisissä. Eriksonin mielestä tämän huomioiminen voi jopa olla oikeampi tie, kuin nuoren luokittelu diagnooseilla. (Erikson 1982: 192-294.)

Nuoruuden identiteetin kriisi on usein voimakkaampi kuin vastaava kriisi jossain muussa elämänvaiheessa, sillä silloin passiivinen ja vastaanottavainen lapsi muuttuu identiteetin kriisin avulla aktiiviseksi ja osallistuvaksi nuoreksi. Kriisin läpikäyminen vaatii muutoksia nuoren omassa persoonallisuudessa ja joutuu kohtaamaan myös ympäristön vastareaktioita. Samalla hänen on selvittävä vastareaktioiden aiheuttamista muutoksista ympäristössään ja itsessään. Identiteetin muutos kohdistuu nuoruusiän kriisin aikana useisiin elämänalueisiin. Nuori joutuu itse etsimään itselleen hellyyden ja huolenpidon antajaa ja itsetunnon kohentajaa sen sijaan, että muut ihmiset automaattisesti toimisivat tässä roolissa, kuten tapahtui hänen ollessaan lapsi. Löytääkseen itselleen apua itsetunnon kehittymiseen nuori joutuu kehittämään itselleen tarpeellisia sosiaalisia rooleja. Nuoren täytyy myös ryhtyä sosiaalisesti aktiiviseksi, koska enää yhteiskunta ei tee kasvatustyötä hänen puolestaan. Nuori muodostaa työ- ja ammatti-identiteetin sekä luo mahdollisuuden yhteenkuuluvuuteen muiden kanssa. Nuori joutuu myös huomioimaan oman kulttuurinsa asettamat rajoitukset ja normit ja liittämään nämä osaksi omaa identiteettiään. (Hägglund ym. 1978, 67-69.)

Varhaisessa nuoruudessa ihmissuhteiden vaikutus ja sosiaaliset taidot vaikuttavat yksilön minäkäsitykseen. Sosiaalisesta vetovoimasta tulee tärkeää ja minän käsitykset vaihtelevat sosiaalisen kontekstin sekä tarkoituksen mukaan. Varhaisen nuoruuden alustavat minät ovat varsin erillistyneitä, eikä nuori huomaa ristiriitoja omakuvassaan. Tässä ikävaiheessa nuoret ovat herkkiä toisten erilaisille mielipiteille, sekä eri kontekstissa olevien ihmisten erilaisille standardeille joiden avulla he vertailevat tietoa omasta itsestään. Varhaisessa nuoruudessa voi olla useita käsityksiä itsestä, mutta tuolloin puuttuu vielä kyky nähdä todelliset minät ja tämä johtaa minäkäsityksen vääristymiin. Keskinuoruudessa lisääntyvät roolit vaativat useampien omakuvien kehittämistä. Tässä iässä tehdään tarkempia erotteluja sen suhteen, millainen kokee olevansa eri ihmisten seurassa. Minäkuva ei vielä kuitenkaan ole vielä tässä vaiheessa integroitavissa sellaisella tavalla, joka ratkaisisi ristiriidat. Tämän vuoksi tähän ikävaiheeseen kuuluu usein kokemus yhteentörmäyksistä, hämmennyksestä sekä ahdistuksesta. Myöhemmässä nuoruudessa ja aikuisuudessa henkilökohtaiset arvot ja standardit ovat jo paremmin sisäistettyjä. Näky omasta tulevastä itsestä antaa vanhemmalle nuorelle tai nuorelle aikuiselle mahdollisuuden ounastella tulevaa. Tässä ikävaiheessa ristiriitoja voi jo normalisoida vakuuttamalla, että on ihan sopivaa olla erilainen eri ihmisten kanssa. Kuitenkaan rooliristiriita ei välttämättä ole vielä täysin ohi, sillä yksilöön kohdistuvat eriävät odotukset voivat vaikeuttaa sitä. Mielipiteiden ja standardien sisäistäminen muuttuu henkilökohtaisiksi valinnoiksi ja asenne suhteessa omaan itseen ovat tämän kehitysvaiheen edistys. Niin kauan kun itseään koskevat totuudet liittyvät kaikkietävyteen ja kaikkivoipaisuuteen, liittyy niiden paikkansapitävyteen epäily. Nuori aikuinen joutuu luottamaan omiin arvioihinsa ja oivaltaa ratkaisut omasta itsestään. Tämä edesauttaa epävarmuuden ja varmuuden kysymysten ratkaisemisessa. (Harter 1999: 60-86.)

Harterin mukaan lapsuuden traumat ja hyväksikäyttö vaikuttavat minuuden ja identiteetin kehittymiseen sekä I-selfin että Me-selfin alueilla. I-selfin alueella Harter kuvaa traumojen ja hyväksikäytön vähentävän itsetietoisuutta, itsetutkiskelua, sisäisten tilojen ja tunteiden ja tarpeiden huomioimista. Lisäksi vaikutukset voivat näkyä yksilön mieltämisessä itsensä samaksi koko elämänsä aikana sekä puutteina itsensä kokemisesta yhtenäisenä ja integroituneena. Me-selfin kohdalla Harter tuo ilmi negatiivisen itsetutkiskelun sekä vähentyneen omanarvon tunteen. Näiden lisäksi myös tunne sisäisestä pahuudesta ja itsesyytökset kuuluvat lapsuuden traumojen ja hyväksikäytön seurauksiin. Käytöksen taustalla nämä näkyvät Harperin mukaan itseään rankaisevia ajatuksina tai tekona, vihana itseään kohtaan, itsetuhoisuutena sekä yrityksinä paeta omasta itsestään tai jopa oman itsensä kadottamisena. (Harter 1999: 269 ja 282.)

5.2 Lasten ja nuorten kokema yksinäisyys

Niina Junttila on tutkinut lasten ja nuorten kokemaa yksinäisyyttä. Hän valottaa näitä kokemuksia, sekä määrittelee yksinäisyyden erilaisia muotoja.

Junttila toteaa, että sosiaalisista suhteista vetäytymisen kokemusten syynä olla ensimmäisten vuorovaikutussuhteiden kokemukset. Varhaisten vuorovaikutus ja kiintymyssuhdekokemusten onnistuminen korreloi Junttilan mukaan suuresti lapsen myöhemmälle sosiaaliselle kasvulle ja aktiivisuudelle. Merkittävimpänä Junttila näkee varhaisten kokemusten vaikutukset yksinäisyyden tai yhteisöllisyyden kokemukselle ja rohkeudelle olla aktiivinen muiden kanssa. (Junttila 2015: 38.)

Junttila muistuttaa, että yksinäisyyden kokemuksella on lapsen ja nuoren elämään suoria vaikutuksia, mutta myös pitkäkestoisia ja jopa sellaisia negatiivisia vaikutuksia, jotka ovat lähtemättömiä. (Junttila 2015: 31.)

Junttila erottelee sosiaalisen ja emotionaalisen yksinäisyyden. Sosiaalista yksinäisyyttä hän kuvaa tilanteeksi, jossa jää yksin, ilman seuraa, ilman kavereita tai yhteisöä. Tämä johtuu sosiaalisen vuorovaikutuksen puuttumisesta. Sosiaalinen yksinäisyys aiheuttaa kokemuksen poissuljetuksi ja ulkopuoliseksi tulemisesta. Emotionaalista yksinäisyyttä Junttila kuvaa oloksi, jonka yksilö kokee, vaikka hän olisikin toisten seurassa. Emotionaalinen yksinäisyys on seurausta läheisen ystävyysuhteen puuttumisesta. Emotionaalinen yksinäisyys koetaan usein toivottomuutena ja levottomuutena. Junttila pitää sosiaalisen yksinäisyyden vaikutuksia merkittävinä ja pitkäaikaisina, mutta erityisesti Junttila on huolissaan emotionaalisen yksinäisyyden seurauksista, jotka hänen mukaansa voivat näkyä esimerkiksi erilaisina haastavina psykiatrisina ongelmina. (Junttila 2015: 34, 42.)

Yksinäisyyden muista vaikutuksista Junttila tuo esiin yksinäisyydestä eroon pääsemisen haasteen ja pitää oleellisena, että aikuinen keskustelisi lapsen kanssa tämän tilanteesta. Junttila kertoo yksinäisyyttä kokevien lasten tyypillisen toiveen olevan, että joku keskustelisi heidän kanssaan. Junttilan mukaan yksinäisyyttä kokevan lapsen kanssa keskustelu on ratkaisevaa lapsen yksinäisyyden ehkäisyyn tai vähentämiseen. Aikuisen kanssa keskustelut opettavat lapselle sosiaalisia taitoja ja keinoja sekä antaa varmuutta. Yksinäisyydestä päästäkseen lapset tarvitsevat näitä taitoja ja tietoisuutta uusien ihmissuhteiden luomisesta, sekä siitä, miten ihmissuhteita pidetään yllä. Lisäksi uusien ihmisten

kohtaaminen edellyttää itsetuntoa sekä uskomista siihen, että itse on sen arvoinen, että uskoo muiden haluavan tutustua häneen. (Junttila 2015: 74-77.)

Junttila mainitsee haasteena sen, että ulkopuolelle jäävät lapset eivät pääse harjoittamaan sosiaalisia taitojaan ja ymmärrystään sosiaalisista suhteista. Tätä ymmärrystä, eli sosiaalista kompetenssia Junttila pitää olennaisena taitona yksinäisyyden vähentämisessä. Junttilan mukaan lapsen luottamusta ja hänen kykyihinsä voidaan vahvistaa ja ohjeistaa häntä konkreettisin ohjein, kuten miten päästä leikkiin mukaan tai miten olla ystävällinen. (Junttila 2015: 79-81.)

Niina Junttila määrittelee yksinäisyyttä kielteiseksi olotilaksi, jossa henkilöllä on kokemus ahdistuksesta tai puuttuvista ihmissuhteista. Hän määrittelee yksinäisyyteen kuuluvan sen, ettei ole ketään juttukumppania tai ketään, joka tuntuisi ymmärtävän omia ajatuksia. Tunne ulkopuolisuudesta on myös Junttilan mukaan yksinäisyyttä. Hän korostaa myös, että yksilön ei tarvitse olla paha tai hullu, mutta hänet saatetaan silti jättää yhteisöstä ulos. Hänen mukaansa vasten tahtoa koetusta ulkopuolisuuden kokemuksesta seuraa yksinäisyyttä, joka loukkaa. Neurotieteellinen tutkimus on osoittanut tämän vaikuttavan negatiivisesti elinikäämme. (Junttila 2015: 9, 13.)

6 Tutkimusasetelma

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat pieni joukko ihmisiä, joilla on ollut oma tukihenkilö. Halusin kuulla tuettavien omakohtaisia kokemuksia tukisuhteista sekä heidän luomiaan merkityksiä sekä tukisuhteille että tukihenkilöilleen. Tällaisia omakohtaisia kokemuksia tukihenkilötoiminnasta ei juurikaan ole kasattu tutkimuksen muotoon. Erityisen tutkimuksestani tekee se, että haastateltavat ovat aikuisia. Näin heillä on mahdollisuus tarkastella ja jäsentää tukisuhdetta ja tukihenkilön merkitystä oman elämänsä kannalta paljon laajemmin, kuin esimerkiksi tukisuhteen vielä ollessa ajankohtainen. Aikuistuneet henkilöt voivat reflektoida omaa elämäänsä suhteessa tukihenkilötoimintaan paljon laajemmin ja lukijalle ymmärrettävästi. He voivat antaa lukijoille kokonaisvaltaisen kuvan elämästään taaksepäin tarkasteltua, tukisuhteensa huomioiden. Haastatteluista välittyy heidän kokemuksensa eri ulottuvuudet.

Johanna Moilanen on väitöksessään tutkinut lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksia. Hän toteaa väitöksensä alussa, että lastensuojelun tukihenkilötoimintaa Suo-

messa on ylipäättään tutkittu vähänlaisesti ja että valtakunnallisia tilastotietoja ei ole. Moilanen uskoo, että jos tukihenkilöitä ja toimintaan liittyviä resursseja olisi enemmän käytössä, palvelua käytettäisiin tukitoimena entistäkin enemmän. Moilasan mielestä toiminnan yli 40-vuotinen historia ja toimintaan liittyvät erilaiset selvitykset ja raportit puoltavat toiminnan hyödyllisyyteen liittyvää luottoa. (Moilanen 2015: 13-14.)

Moilanen muistuttaa, ettei hänen tutkimuksensa ole sellainen, josta lasten ääni suoraan tulisi esille. Moilanen täsmentää, ettei tukihenkilötoimintaa olisi ilman lakisääteistä lastensuojelua ja toisaalta sen olemassa olo johtuu lapsista, jotka ovat suojelun tarpeessa. Näin Moilanen määrittelee lasten äänen tulevan hänen tutkimuksessaan esiin epäsuorasti. (Moilanen 2015: 24.)

Vaikka omakaan tutkimukseni ei tuo suoranaisesti esiin niiden lasten ääntä, jotka juuri tutkimuksen hetkellä olisivat kokijoina tukihenkilötoiminnassa, työni mahdollistaa ääneen niille aikuisille, joilla lapsena on ollut tukihenkilö. Näin voi ajatella minunkin työni tuovan lasten äänen esiin epäsuorasti.

Omasta puolestani haluan työssäni tuoda esiin haastattelujen pohjalta niitä toimintaan liittyviä hyötyjä ja merkityksiä, joita juuri tätä työtä varten haastatellut henkilöt ovat tukihenkilöllä ja tukihenkilötoiminnalla kokeneet heidän elämäänsä olevan. Huolimatta siitä, että tulokset eivät ole yleistettävissä suppean otannan ja haastateltavien hyvin henkilökohtaisten ja yksilöllisten elämäntilanteidensa vuoksi, toivon työni kuitenkin osaltaan vahvistavan luottamusta tukihenkilötoiminnan hyödyllisyydestä ja mahdollisuuksista lastensuojelun tukitoimena ja lapsen ja nuoren elämään vaikuttavana seikkana. Toivon, että työni vahvistavan käsitystä toiminnan mahdollisuuksista tarjota korjaavia kokemuksia sekä toimia osaltaan syrjäytymisen ehkäisyä välineenä juuri niiden lasten ja nuorten osalta, jotka ovat mahdollisesti vuorovaikutussuhteidensa ja elämäntilanteidensa vuoksi traumatisoituneita.

Hannu Heikkinen (2007) erottelee neljä yksityiskohtaa Harchin ja Wisniewskin pohjalta narratiivisen tutkimuksen erotustekijöiksi muulta laadulliselta tutkimukselta. Ensimmäiseksi tekijäksi Heikkinen nostaa henkilökohtaiset merkitykset, joka tarkoittaa että tutkimus keskittyy siihen, millaisia merkityksiä tutkittavat löytävät kertomustensa avulla. Tämä poikkeaa muusta laadullisesta tutkimuksesta nimenomaan sen vuoksi, että muut tutkimuksen tavat keskittyvät aineiston keruuseen lomakkeiden tai haastattelukysymys-

ten avulla, jotka korostavat tutkijan omaa ajattelua. Toinen huomion arvoinen seikka narratiivisessa tutkimuksessa on tutkijan ja haastateltavan kontakti, joka narratiivisessa tutkimuksessa voi olla henkilökohtainen ja hyvin vuorovaikutuksellinen. Kolmantena seikkana Heikkinen nostaa esiin tutkijan itsensä suhtautumisen liittyen tutkimuksen vaikutuksista tutkittavien itsensä elämään. Viimeisenä tunnusmerkkinä narratiiviselle tutkimukselle on tietämiseen liittyvä ero. Narratiivinen tutkimus ei tavoittele yleistettävää tietoa. Sen sijaan henkilökohtaisen tiedon ja haastateltavien elämäkokemuksiin pohjautuvat merkitykset mahdollistavat aidolla tavalla haastateltavien tarinoiden esille tuomisen. (Heikkinen 2007: 155-156.)

Nämä neljä tekijää on helposti löydettävissä omasta opinnäytteestäni. Tutkimuksen kohteena ovat haastateltavien itsensä asettamat merkitykset tukihenkilöille ja tukihenkilötoiminnalle sekä omille tukisuhteilleen. Heidän kokemuksensa ja asettamansa merkitykset ovat arvokkaita sellaisenaan. Tietoa on saatu intensiivisessä, hyvin vapaassa haastattelutilanteessa joka on mahdollistettu syvähaastattelun periaattein. Haastattelutilanteiden kontakti ja läsnäolo oli pääisoin varsin intensiivistä ja vuorovaikutuksellista. Halusin mahdollistaa haastateltavien pysähtymisen tukihenkilötoiminnan äärelle heidän ehdoillaan. Toivoin heidän tekevän elämästään myös sellaisia huomioita, mitä he eivät vielä ehkä muutoin olleet tehneet tai jäsentävän ajatuksiaan haastattelun johdosta, liittyvätpä ajatukset tai huomiot sitten tukihenkilötoimintaan tai ei. Tutkimukseni ei tavoittele tietoa, joka olisi yleistettävissä vaan tuo esiin yksittäisten haastateltujen äänet ja kokemukset.

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen aineisto on laadullinen ja se on hankittu syvähaastattelulla. Avointen, laajojen ja haastateltavien omaa elämää kuvaavien vastausten vuoksi työssä on myös elämäkertahaastattelun piirteitä, vaikkakaan kysymys ei ole elämäkertatutkimuksesta. Haastateltavat kertoivat kuitenkin omaa elämäntarinaansa. Erityisesti tämä korostuu aineiston käsittelyn osalta, sekä aukikirjoitettujen tulosten osalta. Koska tarkastelen työssäni haastateltujen kokemuksia, on työni luonteeltaan osin myös fenomenologinen.

Merkitykset muovaavat kokemuksia ja jotta niiden ymmärtäminen on mahdollista, on tärkeää edes jollain tapaa ymmärtää tutkittavien elämänmuotoa tai kulttuuripiiriä. Laine kutsuu tätä esituttuudeksi ja toteaa, että tämän tyyppisen tutkimuksen tavoitteena voi olla tunnetun tekeminen tiedetyksi. (Laine 2010: 29, 33.) Omassa opinnäytteessäni onkin olennaista oma ymmärrykseni tukihenkilötoiminnasta, jonka olen saanut työni vuoksi.

Oman käsitykseni sekä oppimani teorian tiedon pohjalta olen voinut kuvitella ja päätellä niitä kokemuksia ja merkityksellisiä asioita, joista tukisuhteen kokijat voisivat olla osallisena. Päämääräni tätä työtä tehdessäni oli tuoda esiin oikeiden asiantuntijoiden äänet, jotta esimerkiksi asian parissa työskentelevät tai tukihenkilöinä toimivat saisivat mahdollisuuden kuulla kokemusasiantuntijoita niin, että heidän on mahdollisuus avata itse luomiaan merkityksiä tukihenkilötoimitaan liittyen suhteessa oman elämänsä historiaan suojassa ja turvassa.

Syvähaastattelulla voidaan saada syvempää tietoa kuin strukturoiduilla haastatteluilla. Menetelmässä on olennaista vapaa vuorovaikutus. Alun perin syvähaastattelu pohjautuu terapeutiseen ja psykiatriseen haastatteluun, mutta juuristaan huolimatta syvähaastattelua voidaan käyttää myös tiedonhankkimisen menetelmänä tutkimuksessa. Menetelmä sopii hyvin esimerkiksi aikaisempien elämäkokemusten, huonosti tiedostettujen sekä yksityiselämää koskevien tapausten tutkimiseen. Tästä menetelmästä voidaan käyttää myös muita nimityksiä, kuten esimerkiksi ei-johdatteleva haastattelu tai avoin haastattelu. (Siekinen 2010: 44.)

Syvähaastattelulle on tyypillistä haastatteluhetkessä tapahtuva tiedonvaihto ja keskustelunomaisuus, joskaan kysymykset eivät ole samalla tavalla tilannesidonnaisia, kuin keskusteluhaastattelussa. Syvähaastattelussa haastattelija ei ole sidottu ennakkoon tiettyihin kysymyksiin tai niiden esittämiseen liittyvään järjestykseen. Silti syvähaastattelu muistuttaa myös standardoitua haastattelua, sillä syvähaastattelussa tietoa saadaan avoimilla kysymyksillä. (Syrjälä & Numminen 1988: 103.)

Syvähaastattelussa haastateltavaa autetaan tuomaan esiin hänen omat merkitysperspektiivit. Näin saadaan tutkittavasta aiheesta esiin juuri haastateltavan kokemus ja käsitys. Tässä auttaa haastattelijan hyväksyvä asenne, jolla osoitetaan haastateltavan tietojen olevan arvokkaita. (Marshall & Rossman 1994: 80.)

Tutkimusmenetelmänä syvähaastattelu mahdollistaa haastateltavien kuuntelemisen kokonaisvaltaisesti heidän monista elämänvaiheistaan sekä ennen tukisuhdetta että sen aikana, mutta myös tukisuhteen päätyttyä. Syvähaastattelu valikoitui menetelmäkseni myös siksi, että se mahdollisti minulle haastattelijana tiiviin ja luonnollisen vuorovaikutuksen haastateltavien kanssa. Intensiivisen vuorovaikutuksen myötä minun oli mahdollisuus pyrkiä haastateltavien omista kokemuksista lähtevään tutkimuksen tekoon. Syvähaastattelun edellyttämä dialogi ja tasavertaisuus haastateltavan ja haastattelijan välillä

tuntuvat minulle myös luontevilta työskentelytavoilta. Olennainen osa haastatteluihin valmistautumista oli teema-alueiden miettiminen, vaikka en ollutkaan niihin sidottu haastattelutilanteissa. Oli tärkeää, että minä haastattelijana ymmärrän haastateltavien luomat merkitykset tukisuhteissa ja tukihenkilöissä ja osasin auttaa heitä tuomaan ne esiin omalla hyväksymiselläni ja avoimilla kysymyksilläni.

Narratiivisen haastattelun alussa haastattelija ei keskeytä haastateltavaa lisäkysymyksillä. Toisessa vaiheessa haastattelija kysyy haastateltavalta syventäviä kysymyksiä, jotka syventävät haastateltavan kertomusta. (Trost 1997: 28.) Syvähaastattelussa sen sijaan haastattelijan tulee Juha Hakalan mukaan tarkentaa kuulemaansa, jotta haastattelijan ymmärrys on varmasti oikea. Hakala kehottaa kysymään haastateltavalta miten tämä voisi vielä enemmän kertoa käsillä olevasta asiasta. Tarkentavia kysymyksiä voivat olla myös esim.: ”Ymmärsinkö oikein..?”, ”Mitä se sinulle tarkoittaa?”, ”Kerro, miten sinä sen ymmärrät.”, ”Missä yhteydessä sillä on merkitystä?” Näistä tärkeistä apukysymyksistä huolimatta syvähaastattelussa on huomioitava, että haastateltava saa itse määrittellä tarkastelun kohteena olevan asian sisältöä ja merkitystä. Hakala muistuttaa, että haastateltavan tuottamat kertomukset, rönsyt, kuten Hakala tarinoita nimittää, voivat vaikuttaa haastattelijasta hankalilta. Hakala kuitenkin korostaa rönsyjen merkitystä, sillä ne mahdollistavat sellaisia aihealueita, jotka ovat haastateltavalle merkityksellisiä. Rönsyn sattuessa Hakala kehottaa kirjoittamaan itselleen muistiin sen teeman tai aihe alueen, joka jäi käsittelemättä, jotta niihin olisi mahdollista palata seuraavalla kerralla. (Hakala 2010, 54-57.)

Syvähaastattelu mahdollistaa haastateltavalle tilaisuuden puhua itselle tärkeistä asioista ja juuri itselle sopivalla tavalla. Tämän vuoksi syvähaastattelun katsotaan olevan haastattelumuotona haastateltavan kannalta perusteltu menetelmä. Vastavuoroinen ilmapiiri haastattelussa mahdollistaa haastateltavalle halun puhua, sekä tunteen, että käydystä keskustelusta saattaa olla hyötyä jopa hänelle itselleen. Teoreettiselta kannalta katsottuna perustelut syvähaastattelulle ovat elämän yksityisyydessä. Tämän menetelmän avulla voidaan tuoda esiin yksittäisten ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia ja ajatuksia sen sijaan, että tarkasteltaisiin pelkästään julkisia tietoja. (Kortteinen 1982: 300-302.)

Koska kaikki elämäkokemukset vaikuttavat haastateltavien elämään ja elämäntilanteisiin, tuntuu luontevalta lähteä siitä lähtökohdasta, että haastateltava on subjekti. Tämä vaikuttaa koko tutkimukseen, aina tutkimuksen lähtökohdista ja tutkimusmenetelmän va-

litsemisestä aineiston käsittelyyn ja tuloksiin saakka. Avoin ja vastaanottavainen suhtautuminen haastateltavien elämäntarinoille ja kokemuksille edellytti opinnäytetyöltäni ja sen prosessilta joustavuutta. Tämän vuoksi tutkimusongelmia ja –hypoteeseja ei voitu luoda kovin yksityiskohtaisiksi ennen haastatteluja.

Halusin haastattelutilanteiden mahdollistavan haastateltaville joustavasti kertoa omista kokemuksistaan ja elämästään. Haastateltujen tuottamat kertomukset olivat niin oma-kohtaisia, että halusin säilyttää mahdollisuuden muuttaa tutkimuksen suuntaa ja ongelmanasettelua koko prosessin ajan. Tuntui täysin mahdolliselta, että en etukäteen olisi osannut kuvitella haastateltavan kokemia merkityksiä tukihenkilön ja tukihenkilötoiminnan osalta.

Vaikka haastatteluja on määrällisesti vähän, eivätkä ne siksi mahdollista tulosten yleistämistä, ne auttavat ymmärtämään juuri tätä työtä varten haastattelemini henkilöiden kokemusmaailmaa ja heidän luomia merkityksiä. Tämän kokemuksen ymmärtäminen avaa lukijalle niitä merkitysten ja kokemusten mahdollisuuksia, joita tukihenkilötoiminta ja tukihenkilöt tuettavilleen mahdollistavat.

Vuorovaikutussuhteeseen perustuvan tuen kokemukset, tulokset tai merkitykset ovat mitä luultavimmin sanallistettavissa ja ymmärrettävissä melko pinnallisesti tukisuhteiden aikana. Aikuisiällä oman elämän tarkastelu asettuu erilaiseen näkökulmaan, voi tarkastella kokonaisuuksia ja syy-seuraussuhteita ja nähdä itselleen merkittäviä käännteitä, tapahtumia, valintoja ja henkilöitä. Koska kukaan ei voi kokea identtistä tukisuhdetta toisen kanssa, johtuen yksilöllisestä kahden välisestä vuorovaikutussuhteesta ja henkilökohtaisista elämäntilanteista ja –taustoista, voimme vain yrittää ymmärtää ja uskoa haastateltavien itsensä määrittelemiä merkityssuhteita ja hyötyjä, joita he tukihenkilötoiminnalla ovat kokeneet itselleen olevan.

Halusin haastattelutilanteiden viestivän haastateltaville, että ymmärrän sekä kunnioitan heidän omia rajojaan vastauksen suhteen ja että heidän mielipiteensä ja kokemuksensa on hyväksyttävä sellaisenaan. Toivoin, että haastateltavat tämän ilmapiirin myötä toisivat esiin omia merkitysperspektiivejään. Haastateltavilla oli itse mahdollisuus määrittää yhdessä tarkastelemiemme käsitteiden sisältöä ja merkitystä omien elämäkokemustensa ja käsitysmaailmansa pohjalta.

6.2 Osallistajat

Syvähaastattelu on tarkoituksenmukainen menetelmä silloin, kun on tarkoitus selvittää rajattua tietoa tai vaikkapa asiantuntijan näkemystä. Näitä ns. avaintiedon antajia voidaan valita harkinnanvaraisesti. (Eskola & Suoranta 1998: 45-46.)

Siekinen korostaa, ettei syvähaastattelussa tulisi käyttää satunnaisotantaa haastateltavien valinnassa, vaan haastateltavat tulisi valita tarkasti tutkimusongelmaan liittyen (Siekinen 2010: 51-52).

Opinnäytetyötäni varten valitut haastateltavat ovat valittu asiantuntijuutensa mukaan. Kaikilla haastatelluilla on omakohtainen kokemus tukihenkilötoiminnasta, ja näin ollen heidän he ovat asiantuntijoita tässä osa-alueessa. Kaikki haastateltavat olivat haastatteluhetkellä täysi-ikäisiä, aikuistuneita, ja oman tukisuhteensa virallisen osan päättäneitä. Koin tärkeäksi, että haastateltavilla oli mahdollisuus tarkastella omaa tukisuhdettaan suhteessa erilaisiin elämänvaiheisiinsa. Haastatteluissa käytiin läpi haastateltavien elämäntilannetta tukisuhteen alkaessa, sen kestäessä että tukisuhteen päätyttyä. Minulle merkityksellistä oli myös se, että nämä jo aikuistuneet henkilöt tarkastelivat omaa menynyttä elämäänsä ja historiaansa taaksepäin oman aikuisen itsensä silmin.

Ensisijaisesti halusin haastatella sellaisia entisiä tuettavia, joiden tukisuhde olisi ollut pitkä ja mahdollisesti edes joku yhteys tukihenkilöön vielä olemassa. Kolme haastateltavaa neljästä täyttää tämän kriteerin. Yhden haastateltavan tukisuhde on ollut lyhempi eikä yhteys tukihenkilöön ole säilynyt suhteen päättymisen jälkeen. Mietin pitkään, sisältykö tämän haastattelun tuomaa informaatiota opinnäytetyöhöni lainkaan, sillä haastattelu poikkeaa muista suuresti. Päätin kuitenkin ottaa sen kokonaisuudessaan mukaan, sillä se tuntui erilaisuudestaan huolimatta, tai ehkä juuri sen takia, lopulta vahvistavan muiden haastattelujen antia.

Kontaktit haastateltaviin luotiin pääosin entisten tukihenkilöiden kautta. Nämä entiset tukihenkilöt olivat antaneet yhteystietonsa käyttöni virallisen tukisuhteensa ulkopuolella, heidän tukisuhteensa olivat jo päättäneitä. Kun kontaktit haastateltaviin oli entisten tukihenkilöiden kautta luotu ja mahdollisten haastateltavien ja minun yhteystiedot oli vaihdettu, käytiin mahdollisten haastateltavien kanssa sähköpostitse ja puhelimesta läpi tutkimukseen liittyviä yksityiskohtia. Yhden haastateltavan kodalla kontakti luotiin häneen suoraan. Hänen halukkuutensa käsitellä omaan tukisuhteeseensa liittyviä yksityiskohtia

ja tuoda panoksensa tutkimukseeni kävi hänen hakeutuessaan tukihenkilötoimintaan itse mukaan. Kontakti toisiimme oli mahdollinen toimintaa järjestävän tahon työntekijöiden avulla.

Sain kontaktoitua entisten tukihenkilöiden kautta 8 henkilöä, joiden kanssa olin yhteydessä. Yhteensä haastatteluita kuitenkin toteutui neljä. Haastateltavien joukossa oli sekä miehiä että naisia ja he olivat iältään 19-30-vuotiaita. Toteutuneiden haastattelujen perustella vaikutti siltä, että haastatteluihin osallistuneiden elämäntilanne ja elämänhallinta haastatteluhetkellä olivat hyviä. Kontaktoiminen ja haastattelujen toteutuminen oli merkittävän haastavaa ja aikaa vievää, enkä voinut mahdollistaa neljää haastattelua enempää.

6.3 Aineiston kerääminen ja analyysi

Haastattelujen aluksi yksityiskohdat tutkimuksesta ja siihen liittyvistä luvista kerrattiin. Haastateltaville selvitettiin, että he antoivat luvan käyttää haastatteluun aineistonani opinnäytetyössäni ja että he esiintyvät aineiston esittelyssä täysin nimettöminä. Haastateltavien kanssa sovittiin myös, että mahdolliseen tunnistamiseen liittyviä muita yksityiskohtia, kuten ammatteja tai opiskelupaikkoja voidaan heidän toiveistaan jättää erittelemättä ja mainitsematta tulosten esittelyssä. Haastatteluihin liittyvät sovitut yksityiskohdat ja luvat haastatteluihin ja aineiston käyttämiseen opinnäytetyössäni sekä haastattelijan vaitiolovelvollisuuteen löytyvät sekä sähköpostitallenteina että haastattelunauhoilta ääniraitoina.

Haastattelut ovat tehty keväällä 2016. Ne olivat kestoaltaan 1,5-3h. Haastattelut tallennettiin haastateltavien luvalla sanelukoneelle ja litteroitiin välittömästi haastattelujen jälkeen.

Tarjosin haastateltavilleni kahvia ja pientä syötävää luodakseni tilanteesta mahdollisimman luontevan, rennon ja vapautuneen, jotta haastateltavan olisi mahdollisuus ikään kuin unohtaa sanelukoneen läsnäolo. Haastattelujen aluksi saatoimme haastateltavan kanssa yhdessä asetella pöytään kahveja ja hakea itsellemme mukavaa paikkaa pöydän ääreltä. Haastateltavat suhtautuivat haastatteluun oikein myönteisesti ja positiivisesti. He olivat pääosin hyvin valmiita avoimesti tarkastelemaan omaa mennyttä elämäänsä ja tulevaisuuden haaveitaan.

Siekkisen (2010) mukaan merkittävä osa haastatteluaiheiden valikoituessa on peräisin syvähaastattelun terapeuttisesta haastatteluluonteesta. Siekkinen suosittelee, ettei haastatteluaineistoa kerätä yhdellä kertaa liikaa, vaan analysoida aluksi pienehkö aineisto ja arvioida lisätarvetta vasta sen jälkeen, sillä syvähaastattelua käytettäessä aineistosta tulee helposti iso ja siitä saattaa seurata aineiston pintapuolinen tarkastelu. (Siekkinen 2010: 50-51.)

Syvähaastattelulla aineistoa kerättäessä on varmasti hyvä huomioida Siekkisen mainitsema uhkakuva aineiston paisumisesta helposti liian isoksi, sillä pitkään kestävä syvähaastattelu, joissa haastateltava tuottaa kertomaansa runsaasti ja rönsyillen, on helppo havaita aineiston paisumisen vaara. Koska tutkimukseeni sopivia haastateltavia oli vaikea löytää ja haastattelujen toteutuminen oli melko vähäistä suhteessa luomiini kontakteihin, oli lohdullista muistaa, ettei syvähaastattelulla menetelmänä olekaan tarkoituksenmukaista haastatella määrällisesti isoa joukkoa. Oma aineistoni pysyi vielä hallittavan kokoisena, mutta esimerkiksi jos haastateltavia olisi ollut kaksinkertainen määrä, olisi aineiston käsittely ollut jo hyvin haasteellista. Oman aineistoni kohtuulliseen kokoon vaikutti myös se, että yksi haastatteluista ei ollut yhtä voimakkaasti syvälinen ja rönsyvä kuin muut.

Haastattelujen teema-alueita varten olin valmistellut rungon, jonka pohjalta kukin haastattelu käytiin. Kysymykset toimivat lähinnä omina apukysymyksinä ja antoivat vain suuntaa keskustelun kululle. Kukin haastateltava sai tuottaa ns. rönsyjä oman mielitekonsa mukaan ja kertoa niistä asioista, jotka itse koki tärkeäksi. Etenin teema-alueissa myös tarpeen mukaan eri järjestyksessä, jos haastateltavat alkoivat tuottaa kokemuksiinsa jostakin niin, etten ollut asiaa ehtinyt vielä kysyä. Alustavat teema-alueet olivat seuraavat:

- elämäntilanne nyt, perhesuhteet
- tukisuhteen aloitus ja siihen liittyvät muistot ja tiedot
- tukisuhteen kulku ja eteneminen
- elämäntilanne ja perhesuhteet lapsuudessa
- virallisen tukisuhteen päätyminen
- muistoja ja kokemuksia tukihenkilöstä ja tukihenkilötoiminnasta
- tukisuhteen tarkastelu oman elämän kannalta nyt, aikuisen oman itsen silmin

Teemarungon lisäksi minulla oli itselleni apukysymyksiä, jotta osaisin vetää haastattelua syvähaastattelulle ominaisella tavalla. Apukysymyksinä itselleni käytin seuraavia Hakalan (2010: 54-57.) listaamia kysymyksiä:

- Kertoisitko minulle lisää siitä..
- Auttaisitko minua ymmärtämään..
- Olen pääsemässä jyvälle..
- Mitä se sinulle tarkoittaa tai merkitsee?
- Kertoisitko, miten sinä sen ymmärrät?
- Ymmärsinkö oikein..?
- Missä yhteydessä sillä oli / on merkitystä sinulle?

Käytin apunani itselleni haastatteluissa myöskin mottoa, jotta syvähaastattelun luonne ei pääsis katoamaan. Olin kirjoittanut teema-alueiden ja apukysymysten lisäksi muistivihkooni mottoni: ”*Tehtävänäni haastattelijana on ymmärtää sinun kokemuksesi.*”

Haastateltavien elämäntilanteen ja erilaisten elämänvaiheiden kartoittaminen tuntui tärkeältä kokonaiskuvan luomiseksi kunkin haastateltavan tilanteesta sekä tukisuhdetta ennen, sen aikana sekä jälkeen tukisuhteen. Kokonaisvaltaisempi tarkastelu toi aineistoon sekä syvyyttä että lisää näkökulmaa haastateltavien tilanteesta verrattuna pelkkien tukihenkilötoiminnan kokemusten tarkasteluun.

Siekinen (2010) toteaa, että syvähaastattelussa tiedonkeruun ja analysoinnin välistä ajaa on vaikea vetää, sillä tutkija tarkastelee jokaista haastattelua jokin tulkinta mielessään ja esittää kysymykset tämän pohjalta. Haastattelujen edetessä tutkijan omat tulkinat saavat joko vahvistusta tai kumoutuvat. Aineistoa tulisi kerätä kunnes uusia tulkintoja ei enää synny. Syvähaastattelua käytettäessä tutkimuksen tarkoitus ei voi olla tilastollinen yleistäminen suureen joukkoon, vaan tutkittavan ilmiön ymmärrettävä selittäminen. Siekinen korostaa lukijalle annettavan kuvan merkitystä aineiston hankinnasta, analysoinnista sekä tulkinnasta sekä omista ajatteluprosessista. Tutkijan tulee olla aidosti kiinnostunut haastateltavien tarinoista. Syvähaastattelu on tutkimusmenetelmänä raskas ja aikaa vievä ja edellyttää usein useampia haastattelukertoja sekä tähän haastatteluun kouluttautumista. (Siekinen 2010: 56, 58.)

Tapasin haastateltaviani kertaalleen. Varasin heiltä mahdollisuuden kysyä lisää sähköpostitse myöhemmin, jos minusta tuntuisi siltä. En kuitenkaan kokenut tarvetta olla yhteydessä lisäkysymysten myötä, sillä olin saanut kerättyä kattavan aineiston, josta sain luotua tarpeeksi kokonaisvaltaisen käsityksen haastateltavien elämäntilanteista, historiasta ja tukihenkilöiden ja tukisuhteen sijoittumisesta tähän kaikkeen.

Patton kehottaa haastattelijaa olemaan tarkkana sen suhteen, mitä haastateltava todella sanoo ja mitä ei (Patton 1980: 325-327). Tämän vuoksi koin aineistoa käsitellessäni ja sitä tulkitessani suurta vastuuta omista mielipiteistäni ja johtopäätöksistäni. Minulle oli tärkeää, että haastateltujen oma ääni kuuluu raportissa selkeästi ja että lukijat voisivat ymmärtää haastateltavien kokemuksia sellaisinaan kerrottuina. Tämän vuoksi raporttini koostuu runsaista haastateltavien lainauksista. Olen yrittänyt olla hyvin tarkkaavainen sen suhteen, etten tulkitsisi haastateltavien kertomuksista jotakin sellaista, mitä niissä ei ole. Toisaalta aineistoa käsittäessäni olen yrittänyt löytää kertomuksista yhteyksiä, jotta voisin liittää niitä samojen teema-alueiden alle. Syvähaastattelun yksi haaste aineiston käsittelyvaiheessa olikin sellaisen menetelmän löytäminen, joka mahdollisti aineiston pilkkomista ja temaattista liikuttelua: Haastatteluissa asiat eivät välttämättä seuranneet loogisesti toisiaan, vaan rönsyjen keskeltä haastateltava saattoi pitkänkin ajan kuluttua palata takaisin siihen alueeseen, josta kertomus oli lähtenyt liikkeelle.

Tiedon keräämisen ja aineiston analysoimisen erottaminen syvähaastattelua käytettäessä on haastavaa. Haastattelujen edetessä haastattelijan omat käsitykset joko kumoutuvat tai vahvistuvat. Aineistoa tulisi hankkia lisää kunnes uusia tulkintoja ei enää nouse esiin. Haastateltavaa auttaa, jos hän pitää mielessään tutkimusongelmat ja alustavan teoreettisen jäsennyksen. Myös haastateltavan tuottamiin merkitykseen keskittyminen auttaa haastateltavaa. (Siekkinen 2010: 57.)

Analyysivaihtoehtoja tarkastellessani päädyin tutustumaan lähemmin Roosin (1987) käyttämää jaottelua. Vaikka Roos käsittelee elämänekertatutkimuksista, sopii hänen jaottelunsa ja ajattelunsa sovellettaessa hyvin syvähaastattelulla keräämäni aineisto kanssa sovellettavaksi.

J.P. Roos (1987: 39) kokoaa elämäkertatutkimuksen neljä analyysivaihtoehtoa seuraavasti:

- Yksittäisten elämäkertojen analyysi
- Elämäkertojen esitystavan ja muodon analyysi
- Useiden elämäkertojen kvantitatiivinen analyysi, esim. sisällön analyysi
- Useiden elämäkertojen kvalitatiivinen analyysi.

Roos täsmentää, etteivät vaihtoehdot sulje tosiaan pois. Hän tuo myös esiin houkutuksen sisällyttää tapauskuvauksia analyysiin. Roos muistuttaa myös siitä, että yksi tärkeä tämän tyyppisen aineiston työvaihe on miettiä aineiston muoto ja esitystapa. (Roos 1987: 39.)

Roos itse suosii analyysia, joka auttaa luomaan kuvaa jostakin kokonaistilanteesta ja jolla voidaan löytää aineiston tyypilliset piirteet. Roos opastaa keräämään aineiston sisältämät keskeiset aiheet tai ryhmittelemään aineiston tyypeiksi. Aineistojen laajuuden vuoksi sekä lukijan huomioimiseksi Roos pitää tyypittelyä parempana apuvälineenä. (Roos 1987: 32-43.)

Roos tuo esiin jaottelunsa yksinkertaisuuden ja muistuttaa että kaikki lähestymistavat on suhteutettava sekä aineistoon että kysymyksen asetteluun (Roos 1987: 44-45.)

Olen päätenyt omassa työssäni etsimään aineiston olennaisia piirteitä ja vastaamaan niiden avulla laajoihin sisällöllisiin kysymyksiin. Tämän teemoittelun vuoksi aineisto on työssäni esitelty kokoelmana kysymyksenasetteluja.

Pohdittuani esitänkö tulokset teemoittain vaiko tarinoittain, päädyin teemoiteltuun tulosten esittelemiseen. Vaikka tämä ratkaisu tuottaa helposti paikoin tutkimuksen luonteen huomioon ottaen epätarkoituksenmukaista vertailua, tuntuu se haastateltujen intimitettiin takia kuitenkin eettisemmältä valinnalta. Haastateltavien kokonaisista tarinoista tunnistaminen olisi voinut helpottua merkittävästi.

Aineisto on käsitelty jälkeinpäin tyypiteltyjen asiakokonaisuuksien mukaisesti seuraavasti:

Haastatteluhetken elämäntilanne

- Työ, opiskelut
- Harrastukset
- Perhesuhteet
- Haaveet, toiveet, tavoitteet

Elämäntilanne tukisuhteen alkaessa ja sen aikana

- Asumisjärjestelyt
- Arjen kuvausta
- Perheeseen jäsenet ja perheen sisäiset suhteet
- Haaveet, toiveet, tavoitteet
- Koulu ja ystävyysuhteet
- Perheen problematiikka, oma problematiikka

Tukisuhteen alkutaival

- Tukisuhteen alku ajallisesti
- Tukisuhteen alun muistot, odotukset, muut yksityiskohdat
- Syyt tukihenkilölle ja tukisuhteelle

Tukihenkilön merkityksiä

- Tukisuhteen kuvailua
- Tukisuhteen aikaan liittyvät haasteet ja muistot
- Suhde tukihenkilöön

Merkittäviä tuntuvat asiat tukisuhteessa ja tukihenkilössä sekä tukisuhteen ulottuvuudet elämässä

- Merkitykselliseltä tuntuvat asiat tukisuhteessa sen aikana ja nyt
- Hyvä tukihenkilö ja hyvä tukisuhde
- Ajatuksia tukisuhteen kestosta

- Osa-alueet, joihin tukihenkilö tai tukisuhde on ollut merkityksellinen
- Tukisuhteen merkitys oman itsen silmin aikuisena

Tukisuhteen päätös ja yhteydenpito sen jälkeen

- Tukisuhteen päättyminen: koska, miten miksi?
- Päätymiseen liittyvät ajatukset ja tunnelmat
- Yhteys tukihenkilöön tukisuhteen jälkeen

7 Tulokset

Tulosten käsittelyssä näkyy voimakkaasti haastateltujen oma ääni ja tutkimuksen elämäkerrallisuus, vaikka tuloksia ei esitelläkään kokonaisina yhden ihmisen tarinoina. Aineistoni on narratiivinen, haastateltavat kertovat suullisesti omaa elämäntarinaansa. Narratiivisen aineiston käsittely ei ole mahdollista esimerkiksi täysin jaottelemalla vastauksia omiin osa-alueisiinsa (Heikkinen 2007: 148). Narratiivisuus luo tunteen todesta ja antaa option ymmärtää aihepiiriin liittyvää kokonaisuutta eri tavalla kuin totuudesta vakuuttamisen. Tuntu todesta edellyttää lukijan mahdollisuutta syventyä ja kuvitella itsensä vastaavaan tilanteeseen. Narratiivisuus mahdollistaa tarinan avaavan kokemuksen muutenkin kuin osiensa summana, holistisena. (Heikkinen 2007: 153.)

Merkityksiin liittyvässä tutkimuksessa aineiston analysoinnissa on otettava huomioon alkuperäiset ja aidot lainaukset aineistosta, sillä tulkinta rakentuu niistä (Moilanen & Rähä 2007: 64).

Haastattelumenetelmän tuomasta elämäkerrallisuudesta ja narratiivisuudesta sekä opinnäytetyöni tutkimuskysymyksestä johtuen, tulosten käsittely on rakennettu paljolti haastateltujen henkilöiden suorien lainausten pohjalta. Tällä halusin korostaa myös haastateltujen omaa ääntä ja omaa henkilökohtaista kokemusta. Koska opinnäytetyöni tutkimuskysymys rajaa voimakkaasti tulosten merkityksen nimenomaan kokijan omiin kokemuksiin, tuntui olennaiselta että nämä äännet tulevat esille myös tuloksia lukiessa.

Irma Rantala (2003) on välttänyt pitkälle vietyjä tulkintojaan osin narratiivisen tutkimuksensa keskushenkilöstä tai hänen elämäntilanteestaan tai ratkaisujensa seurauksista. Rantalan tutkimus tosin sisältää muutakin aineistoa kuin päähenkilön itsensä kerrontaa

ja antaa näin useampia näkökulmia tutkimushenkilön elämään. Rantala korostaa ratkaisuaan jättää syvälle vievät tulkintansa tekemättä siksi, että haluaa valinnallaan kunnioittavansa tutkimushenkilönsä omaa ääntä ja omaa tarinaa sekä mahdollistavansa lukijalle oman ymmärryksensä päähenkilön elämästä (Rantala 2003: 185.)

Olen pyrkinyt paikoin jopa välttämään omaa tulkintaani esitellessäni aineistoa. Kuitenkin halusin sisällyttää omaa pohdintaani haastattelujen synnyttämän tähän työhön, toisin kuin Rantala yllä mainitussa työssään. Käytinkin tilaa pääosin tähän pohdintaan työni loppupuolella, hieman kauempana itse aineiston esittelystä ja entisten tuettavien tarinoista.

Olen poistanut tuloksista kaikki haastateltavien tunnistamista mahdollisesti helpottavat yksityiskohdat. Koska haastateltavien määrä on vähäinen ja koska haastateltavat oman asiantuntijuutensa vuoksi edustavat pientä ryhmää, olen haastateltavien pyynnöstä poistanut tuloksista myös esimerkiksi heidän ammattinsa sekä tarkemmat tiedot opiskelupaikoista. Lukijan kannalta ei ole merkitystä sillä, kuka haastateltavistani on sanonut mitään, eikä elämänkerrallinen tarinallisuus täydessä kokonaisuudessaan ole työssäni tavoitteideni mukainen, vaan pikemmin väline tuoda esiin kokemuksia ja koettuja merkityssuhteita. Tämän vuoksi olen käyttänyt lainauksia ilman nimimerkkiä. Tämä edesauttaa sitä, etteivät yksittäiset lainaukset ole yhdistettävissä selkeiksi yhtenäisiksi tarinoiksi haastateltavien elämästä. Tuloksissa lainaukset ovat kuitenkin selkeästi erotettu muusta tekstistä tekstin muotoilun keinoin, jotta erottuu selvästi se, mikä on haastateltavien sanomaa ja mikä omaa pohdintaani. Tämän lisäksi lainatessani haastateltavien sanomisia, olen poistanut myös heidän käyttämät erisnimet omista tukihenkilöistään. Suluissa olevat lisäykset ovat omiani ja ne viittaavat haastateltavan käyttämään erisnimeen tai muuhun sellaiseen tunnistetietoon, jonka katsoin voivani korvata yleisnimikkeellä asiasta.

Koska tuettavien kokemuksia ja tarinoita elämästään kokemuksistaan tuettavana ei sellaisenaan ole juuri dokumentoitu, koin tärkeäksi, että tämä työ mahdollistaa näiden hyvin henkilökohtaisten kokemusten esiintuomisen. Lisäksi aineiston elämänkerrallisuus ja runsaus haastattelumenetelmästä johtuen tuntui tukevan tätä valintaani.

Olen eritellyt lainaukset omiksi ryhmikseen saman aihealueen mukaan. Saman ryhmitelyn sisällä saattaa olla useita vastaajia, yksi vastaaja tai jopa samojen vastaajien saman aihealueen vastauksia, silloin kun saman aihealueen vastaukset ovat tulleet esiin eri kohdissa haastatteluja. Siksi lainauksia lukiessa saattaa lukijalle tulla ajatus siitä, että

vastaajia olisikin ollut enemmän kuin neljä. Harhaanjohtamisen tarkoitusta minulla ei kuitenkaan ole. Tarinoiden osat irrotettuna kokonaisuuksistaan luovat moniäänisyyttä. Tuloksia lukiessa ei ole merkitystä haastateltujen määrällä eikä sillä kuka sanoo mitään, vaan sillä, mitä haastateltavat sanovat ja kertovat. Haastattelumenetelmän mahdollisuus haastateltavien omiin poikkeamiin tarinan kronologisuudesta, synnytti paljolti runsasta kerrontaa, joka saattoi poiketa käsiteltävästä aiheesta, rönsyjä, ja myös toistoa, jota yritin ottaa haltuun valitsemallani aineiston ryhmittelyllä ja esittelyllä.

Sen lisäksi, että valitsemani tulosten esittelytapa suojaa haastateltavien yksityisyyttä, tapa myös tuntui minulle luontevalta tavalta käsitellä haastateltujen henkilökohtaisia asioita luottamuksellisesti ja tuoda tulokset esiin luotettavasti.

7.1 Haastateltavien elämäntilanne nyt ja ennen

Keskustelu haastatteluhetken elämäntilanteista sisälsi kuvauksia haastateltavien nykyisistä perhesuhteista, tilannetta opiskelujen ja työelämän parissa sekä parisuhdetta sekä omia kiinnostuksen kohteita ja vapaa-ajan harrastuksia. Suurimmaksi osaksi kaikkien haastateltavien elämäntilanteet muistuttivat paljolti toisiaan. Kaikkien haastateltavien sen hetkisellem elämäntilanteelle oli yhteistä opiskelu ja monet olivat samanaikaisesti myös työelämässä. Kaikki haastateltavat olivat haastatteluhetkellä parisuhteessa. Monella oli haastatteluhetkellä aktiivisia, elämään iloa ja sisältöä tuovia harrastuksia sekä runsaasti erilaisia tulevaisuuden näkyjä, haaveita ja tavoitteita.

”Aika täydellinen elämäntilanne on nyt. Vähän jännittää muuttaa (seurustelukumppanin) kanssa yhteen. Aika hektinen elämäntilanne samalla, kun on kouluhommia. Puolen vuoden päästä pitäisi olla valmistunut. Oon löytänyt sellasen oman alan ja olen keikkaduunissa myös. Mä piirrän ja maalaan ja väritän tusseilla. Ratsastuskin on ollut tärkeää, vaikka se on sellaista jaksoittaista.”

”Uudet opinnot on alkamassa, edellisen koulun jälkeen oon ollu 9v niissä hommissa. On puoliso ja oma kämppä. Kova ollu aina mielestäni tekeen töitä ja ihan urankin olen tehnyt. Harrastuksia on, kuntosalilla tulee käytyä, joskus enemmän joskus vähemmän.”

”Mä oon ihan kohta asunu vuoden yksin. Mä vaihdoin nyt koulua kun en oppinu mitään siel edellises. Tästä mä tykkään enemmän. En oppinu mitään siellä ja olin sit et mun on pakko vaihtaa. ..emmä tiä mitä mä tekisin myöhemmin. Kyl mä haluisin jonkun työpaikan. Ei sitä tiä mitä parissa vuodessa tapahtuu. Nyt oon tehnyt pelkästään koulua, mut olis kiva tehdä jotain töitäkin, saisi vähän enemmän käyttörahaa. Nyt täl hetkellä ei oo mitään harrastusta. Mä olin espanjassa hiihtolomalla ja kun mä tulin takas niin mä löysin mulle tyttöystävän. Hiihtolomasta asti ollaan ollu tyttöystävän kanssa yhes..”

”Opiskelen, duunissa, asun tyttöystävän kanssa. Aika paljon menee aikaa koulun ja duunin kanssa. oon pankkialalla. harrastelen tennistä, säbää, salilla pitäis jaksaa käydä.”

Haastattelijana minusta tuntui merkittävältä, että monen haastateltavan elämässä oli niin vakaa ja suunnitelmallinen suunta, ottaen huomioon kaikkien vaihtelevat ja paikoin hyvinkin epävakaat lapsuuden kokemukset ja tausta, jotka myöhemmin kävivät ilmi. Usealla haastatelluista oli jo uraa luotuna ja elämänhallinta selvästi kunnossa ja elämäntilanne heidän omastakin mielestään hyvä. Pääsääntöisesti haastateltavat olivat varsin tietoisia niistä päämääristä, mihin pyrkivät.

Yhden haastateltavan kohdalla täysin selkeää elämänsuuntaa ei tuntunut samalla tavalla vielä löytyneen, eikä hän osannut juurikaan nimetä haaveitaan ja tavoitteitaan. Tämä ero saattaa selittyä pelkästään haastateltavien iällä ja ikään liittyvällä elämäntilanteen eroilla.

Haastateltavat kuvailivat haastatteluhetken perhesuhteitaan eri tavoin. Perheestä puheessamme sisällytimme siihen lähisukulaisia, sukulaisia tai heihin rinnastettavia henkilöitä. Kukin haastateltava sai määrittää perheen käsitettä itselleen sopivalla tavalla. Osalle perhe sisälsi vain vanhemmat, osalle myös isovanhempia sekä myös verisukulaisuusuhdeiden ulkopuolisia ihmisiä, kuten entisen tukihenkilön. Eri tavoin rikkonaiset tai etäiset ihmissuhteet tulevat vastauksissa esiin. Perhekäsityksen suppeus tai toisaalta sen laajentaminen verisukulaisten ulkopuolelle voi olla seurausta lapsuuden perhetilanteiden ja perheen vuorovaikutussuhteiden haasteista.

”Meidän perhesuhteet on niinku et ei niitä oikein oo, et ainoo kenen kaa mä juttelen enimmäkseen, ni fajja. Ku meidän perheessä muut ei osaa soittaa, ku niinku minä ja sit mä en jaksa et jos joku muu soittaa, paitsi fajja, Fajjalle mä soitan nykyään joka päivä. Mut joku muu soittaa niin yleensä ne pyytää niinku fygyy. Tollee se on vaan, ei niitä voi muokkaa, se on tuurista kiinni. Isoboroidi on joo ja sit mun sisko asuu (ulkomailla). En mä sen kans missään yhteydessä.. Vaikka mun fajja ei soita mulle, niin mä soitan sille joka päivä. Sillä oli vähän vaikee tilanne. Nyt vähän muuttunu, nyt ehkä vähän sitä, et mä oon sen holhooja tai sen tyylisesti. Maksan sen laskuja ja lainaan sille rahaa jos tarvii. se suhde muuttu jo kun mä olin 18.”

”Käytännössä mummo edustaa mun perhettä. Oon satunnaisesti äitiin yhteydessä, mutta ei olla läheisiä”

”Perhe on tärkeä, mutta ei se ole kovin suuressa roolissa. Äitiä nään harvoin, eikä juuri puhuta edes puhelimesta. Yleensä kun me puhutaan puhelimesta niin me riidellään. sitä ei jaksa. Ehkä mulla on jotain hampaankolossa sitä vastaan, en oikeen tiä itekään mitä. Isää näen turhan harvoin.”

”(Entinen tukihenkilö) on mulle läheinen henkilö, sen mä luokittelen läheiseksi. En ihan perheeksi. Mulla on muitakin tällaisia, jonka kanssa olen hyvissä väleissä ja me tykätään toisistamme. Läheiset ihmiset, jotka eivät ole sukua.”

”Äitiin ja siskoon pidän yhteyttä melkein joka päivä, meillä on hyvät välit. Sisko asuu aika mun vieressä. On kyl kiva asuu siskon kans niin lähekkäin. Eikä äitikään kauheen kaukana. Äitin kanssa meillä on hyvät välit. Sit on kummitäti ja äitin sisko. Ja isä asuu helsingissä.”

Haastattelun laajimpia osa-alueita oli haastateltavien lapsuuden perhetilanteet. Lapsuuden perhetilanteet ja kokemukset puhututtivat runsaasti haastateltavia. Keskityimme keskustelemaan pääasiassa siitä tilanteesta, joka perheessä on ollut tukisuhteen aloittamisen hetkellä.

Jokaisen haastateltavan perhetilanne oli ollut enemmän tai vähemmän haastava tukisuhdetta aloitettaessa. Erilaisia haasteita haastattelemani henkilöiden perhearkeen olivat tuoneet mm. vanhempien päihteidenkäyttö, vanhempien mielenterveysongelmat tai muu epävakaus vanhempien taholta. Myös perheiden vähävaraisuus tulee paikoin esiin haastateltavien kertomuksista. Perhetilanteet ja niiden pulmat heijastelivat turvattomuuden tunteina sekä lisäksi osin myös kouluun liittyvinä haasteina. Vaikka haastateltaessa emme käyneetkään läpi lastensuojeluasiakkuuden syitä tai varsinaisia alueita, miksi tai mihin lastensuojelua oli tarvittu, käy kertomuksista ilmi ne haasteet, joihin viranomaisyhtöä oli tarvittu.

Haastateltavat olivat kantaneet ehkä ikätasoaan enemmän vastuuta itsensä lisäksi myös sisaruksistaan, jos niitä sattui olemaan. Elämäntilanteiden kuvauksista paistaa vastuun kantamisen lisäksi myös lasten huoli ja murhe.

”Äidin elämänhallinta oli erittäin huonoa. Se muuttu koko ajan raskaammaksi se alkoholin käyttö ja ulkona heiluminen ja itekin mielti milloinkohan se tulee takas kotiin, monenkohan aikaan. Periaatteessa äidillä on aina ollut aika vaihtuvat poikaystävät se ei ikinä oo ollu kovin tasanen. Ne on ollut hyvin alkoholisoituneita ne miehetkin, että sinänsä ei oo sillai sellaset turvälliset perheolosuhteet ollu missään vaiheessa lapsen näkökannasta ja välillä ne miehet on ollu ihan ihmeellisiä ja välillä aggressiivisia. Mä asuin kuitenkin oisikonko mä ollu 11 tai 12 -vuotiaana mä joudin lastenkotiin sillee, että mä olin siellä vuoden. Muistan että me ollaan (tukihenkilön) kanssa jo oltu yhdessä silloin, mutta mä en yhtään muista ollaanko me miten pidetty yhteyttä kun se vuosi on vähän sillee, että mulla on vähän hatarat muistikuvat, on jotain asioita mitä muistan. Laitoksesta mä pääsin isän luose asumaan. Isän kanssa elämä oli paljon tasaisempaa, vaikkei sillä ollut mitkää isot tulot, niin aina oli jotain jääkaapissa, eikä se haitannu että oli sitä roiskeläppää, kun ite osasi vähän jo kokkaa. Sillä tavalla sai olla lapsi, ettei tarvinu mieltii sitä, että milloin tullaan ja mitä syödään, mutta sitten oli ne omat. Suurimmaksi osaksi mä ajattelin, että äiti on siellä ojan pohjassa ja mietin että löytääkö joku sen sieltä. Ehdottomasti oli vähä eri murheet. Isän kanssa oli sillai todella paljon turvällisempaa.”

”Se oli enimmäkseen sitä, että jos mä olin kotona niin mä en halunnu päästää äitiä menemään kun mä en tienny tuleeko se takaisin. Pikkusisaruksista huolehdin sen verran, että piti kattoo että ne sai ruokaa, leipää tai jugurttia tai sellasta helpompaa syötävää pysty laittamaan.”

”Elämä oli sellasta arkea. En mä tienny paremmasta. Ei se mitään kurjaa ollu, meillä ei ollu kotona päihteitä ollenkaan ja kotiin pysty aina menemään. Ei se mitään kurjaa ollu, meillä ei ollu kotona päihteitä ollenkaan. Kotiin pysty aina menemään.”

”Mähän en ollu käytännössä isäni kanssa juuri missään tekemisissä. Mä en oo ihan varma, mutta mun oman käsityksen mukaan mun äiti oli aika masentunut silloin, pitkäaikaistyötön ja muuta. Olin tottunu pärjäämään itekseen, vaikka mulla oli äiti aina kotona ja se kyseli että missä meet, mut oli se sillee niinku erilaista. On musta niiku kotona välitetty, että en mä sellasta oo kokenu. Vaikee selittää. Äiti oli muutaman vuoden töiss, mutta ei oo muuten ollu.”

”Mä veikkaan, että meillä oli silloin vähän vaikeita perhetilanteita paljon. Faija teki duunii, siis joutu tehdä duunii aika paljon ja mutsi oli alkoholisti, siitä ei ollu mitään hyötyä. Mutsi on juonu niin, kauan kun mä tiedän, tai joi kunnes kuoli. Ei se oo päivääkään tehny duunia, se tykkäs enemmän niin ku rellestää. Ja jos miettii sitä, että ihminen ei käy ikinä lääkärissä ja hoida itteensä. Sillä oli päässäkin jotain vikaa ja se on ollu erilaisis hoitolaitoksissa, et sillä ei ehkä ollu maailman helpoin elämä. Vaikee auttaa ihmistä, joka ei halua apuu. Mun faija on tosi lojaali tyyppi. Et jos ne olis menny erilleen, niin ei se mun mutsi olis varmaan kauaa eläny, että kyllä se olis dokannu itsensä hengiltä aika nopeasti. Kyl se itsemurhaakin yritti jossain vaiheessa. Kotona oli semmosta, et se oli ihan jees kun faija oli himassa, mut kun mutsi oli, niin sillä oli sellanen tapa että se aina huus, et ei sitä ollu mukava kuunnella. Mut kun sil oli pääs vikaa, niin ei se oikein osannu kommunikoida muuten. Se oli ihan normijuttu, että ei se mua niinku, et jossain vaiheessa siihen tottu et ihan sama, et toisest korvast sisään ja toisest ulos. Mä oon semmmonen semirauhallinen, niin emmä jaksanu ees vastata. Tein mitä tein ja sit sain sen huudon.”

”Silloin kun mä olin 11 niin kotona oli ihan hyvä. Ei valitettavaa. Välil jotain riitoja, lähinnä sisko ja äiti riiteli kun sisko oli teini-iässä. Mun äiti oli alkoholisti ja siks mut siskon kanssa otettiin huostaan. Ei me silloin oikeesti pystytty olemaan äidin kanssa. Mä olin kyllä aika pieni silloin. Äiti oli 9 vuotta raittiina. Äiti pitää nyt meistä tosi hyvää huolta ja auttaa meitä kaikessa. Kotona meni pitkään aika hyvin mut sit siitä tuli se lasku kun mä olin joku 15-16 ja sit siinä vaiheessa mä olin mun siskon kans sillee et mitäköhän täst tulee. Mut kyllä äiti sit taas skarppas. Mä en oikein halunnu puhuu niistä kellekään muuta kuin siskolle. Me ei oikeen varmaan tiedetty että mitä me ajateltiin. Kun äiti yritti itsemurhaa ja oli sairaalassa, me oltiin siskon kanssa kahdestaan kotona. Sisko oli melkein jo 18.”

Huolimatta osittain perheiden hankalistakin asetelmista, haastateltavat olivat lapsena kantaneet vastuuta omasta olemisestaan ja tekemisestään, jotta perheen kokonaisuutta olisi ollut edes heidän osaltaan helpompi. Osa haastatelluista toi ilmi kokemaansa aikuisen, tai aikuisuuden sekä aikuisen auktoriteettiaseman puutetta perheessään.

”Mä muutenkin elin sillee omalla tyylillä, et fajaa mä kyl tottelin, mut mutsia mä en kyllä kuunellu. Faija sillee niinku yritti parhaansa huolehtia ja muuta. Silloin, kun mä olin pieni, niin mä tottakai kuuntelin sitä, pääosin siksi että mä tiesin että se yritti oikeeseen suuntaan ja mä hiffasin, ettei sillä ollu helppoa. Perhe oli vähän jakautunu, faija ja minä ja sit mutsi ja broidi. Faija yritti parhaansa, teki duunii kovasti. Tärkee vaan hiffaa se, että sä voit helpottaa tai vaikeuttaa asioita ja mä halusin helpottaa.”

”Mä aika nuorena tajusin, et turha uskoo, mitä mutsi sanoo, että ei sitä voi ottaa henkilökohtaisesti. Että sitä oppi asioita, paljon. Tietää mitä mitä ite teen. Mut se on jännä kun vanhempia ei voi valita, et niiden kanssa pitää vaan tulla toimeen.”

”Oli ihan hyväkin, että kun mutsi ei enää pärjänny mulle, niin se sano että sano edes missä menet ja mitä teet ettei riidellä siitä. Pysty aina mutsille sanomaan, että nyt ollaan teinikaljoilla puistossa. Tavallaan fiksum ja huono, että hyväksyttiin, olisin mä ollu siellä jokatapauksessa ja joutunut sit valehtelemaan ja tuun kotiin jos tuun tai että ei olis osattu kaivata tai tiedetty missä mennään. (Tukihenkilö) ei tällasta koskaan hyväksynyt. Mutta siis tosiaan en mäkään mikään helppo lapsi oo ollut. Kun mä ymmärsin ettei oo mitään auktoriteettia niin teki sitten mitä lystäs, ihan laidasta laitaan.”

Koulumaailman haasteet näkyivät monissa tarinoissa. Koulu saattoi mennä huonosti itse opiskeltavien aineiden osalta, tai itse kouluun meneminen ja siellä oleminen oli haastavaa. Lisäksi ongelmia oli myös kaverisuhteiden luomisessa sekä niiden ylläpitämisessä. Kouluvaikeuksiin saattoi liittyä vanhemmuuden tai kannustuksen puute. Yhden haastateltavan kokemus kuitenkin poikkesi muista kokemuksista ja hän koki yhteenkuuluvuutta ikätovereidensa kanssa ja oli aktiivinen koulun ja kodin ulkopuolella. Kouluun heijastelevat ongelmat lisäävät huolta lapsen tai nuoren perhetilanteista.

”Mun ala-aste meni erittäin huonosti, siis numeroiden kannalta ja mä myös lintsasin sillee, että sain kuulla äidiltä, että olin ollu metsässä ja törmännyt siellä sitte äitiin. Ja mä en ite muistanu tätä, mutta mä rupesin ite joskus miettimään tätä, että miks mulla ei ollu kovin paljoo kavereita koulussa, mutta mä voin ymmärtää miks mulla ei ollu kavereita koulussa, kun mä oon lintsannu melkein kaikki tunnit!”

”En paljoo käyny koulussa, mä vaan ilmoitin etten mee, silloin yhdeksän vuotiaana. Ja me ollaan äitin kanssa tosi erilaisia ihmisiä. Nyt mä oon sellanen, että asiat hoidetaan ja näin. Mut kun mä sanoin, että en mee kouluun, niin ei kukaan sinne ollu potkimassakaan. Mun ei tarvinu esittää ees mitään kipeetä. Äiti jotenkin hyväksyi sen, että mä en käyny siellä. Ehkä äiti on muutenkin sellanen niinku perinteisiä yhteiskuntarakenteita vastustava.”

”Mulla ei ollu silloin oikee kavereita, mä olin tietokoneella paljon enkä oikein tehny muuta. Välil kouluu. Koulu meni ihan, mä sain ihan hyvii arvosanoi, mut sit kasil ja ysil meni vähän huonommin. Ei ollu oikee motiivii. En tiiä miks. Mä kävin 3 vuotta terapiassakin, siitä ei ollu mitään hyötyä, lopetin sen. Ei mulla ollu silloin pienenä paljoo kavereita, kasil tai ysil mä aloin olemaan enemmän ulkona. Kyl mä sain sit helposti kavereita.”

”Mulla oli paljo kavereita ja harrastusta.”

7.2 Tukisuhde alkaa

Haastateltujen tukisuhteet olivat alkaneet melkein kaikilla ennen yläkouluikää. Yhden haastatellun tukisuhde oli alkanut vasta yläkoulun aikana. Tukisuhteen alkuhetkistä saattoivat haastateltavat muistaa yksityiskohtiakin, kuten tunnelmia kohtaamisessa, tekemisiä ja tukihenkilön ulkonäköä tai olemusta. Suhteen alussa oli usein määritelty jotenkin yhteistä tulevaa suhdetta, sekä saatettu ideoida yhteisiä tekemisiä. Kertomuksissa tulee

ilmi, kuinka toiminta tai tekeminen on ollut osa ensi hetkeä tai määritellyt alun yhdessä-oloa. Elokuviissa, syömässä tai ostoksilla käyminen oli tavallisia alkuvaiheen tekemisiä. Suhteen alkuvaiheen tunnelmat ovat olleet erilaisia, joskin kaikista heijastui jonkinlainen varovaisuus. Pienet asiat ovat tuntuneet alussakin merkityksellisiltä, esimerkiksi niinkin arkinen ja tavallinen asia, kuin kuulumisten kysyminen oli ollut mieleenpainuvaa sekä tuntunut merkitykselliseltä.

”Olisiko mä ollu jotain kahdeksan kun me ollaan (tukihenkilön) kanssa tavattu. Kun me tavattiin, niin (tukihenkilö) piirsi mulle my little ponyn ja vaikka (tukihenkilö) on sanonut, ettei se ollu mikään mestariteos, niin mun mielestä se oli aivan ihana kun se oli my little pony.”

”Jos muistan oikein mä oon ollu 9 kun oon tutustunut (tukihenkilöön). Kyl mä muistan sillee aluksi, että oli tosi niinku kiusallista että mitä täs niiku oikein tehtäis. Aluksi se kuvio selitettiin ihan hyvin ja (tukihenkilökin) puhui tosi avoimesti miksi tekee tätä. Ja sit se kerto että saadaan pikku fyrkkaa ja sit me voidaan sillä aina jotain tehdä. Paljonhan (tukihenkilö) makso itekkin, tarjos. En mä muista siitä ekasta tapaamisesta juuri mitään.”

”Joskus käytiin joskus jossain syömässä tai leffassa. Mut jotenkin se oli jännä ja jotenkin erilaista että joku kysy että miten menee vaikka koulussa.”

”Mä olin yläasteella kun mä sain tukihenkilön, en muista ihan satavarmaksi, milloin se alko. En mä muista sitä hetkeä milloin me ollaan tavattu, en mä muista sen tyyppin nimeä. Mutta mä muistan miltä se näytti. Se oli varmaan 30 tai jotain, vähän päälle. Ja me käyti pyörii, jonkun verran pelaa säbää ja pelaa pleikkaa, jotain tämmösiä me tehtiin.”

Mä olin aika nuori kun me tavattiin, olisko se ollu 2008. Mä olin sillon 11. Muistan siitä (tukihenkilön) tapaamisesta, että tavattiin tuolla vähän ylöspäin, muistan sen tilanteen aika hyvin. Mä olin istumassa siin huoneessa ja (tukihenkilö) oli fiksun ja asiallisen näköinen ja mä olin ihan että joo. Olin vaan että joo, kuulostaa ihan että joo. Sit mä muistan että mentii jonnekin leffaan ja syömään ja se oli oikeesti tosi hauskaa. Ja me alettiin näkemään enemmän ja se oli musta kivaa. Ei mulla ollu mitään odotuksia aluksi. Siskon tukisuhde ei ollu kovin pitkä, mutta ne oli käyny syömässä ja soittanu pianoa. Ehkä mulla oli siks pieni käsitys siitä mitä se vois olla. Me nähtiin vähintään kerran kuukaudessa.

”Mä luulen, että se (tukihenkilön) tuleminen on ollut sellainen, siitä puhuttiin jotain että tässä olis (tukihenkilö) ja se olis tässä tällai vähän aikaa.”

Tukisuhteen alkua kuvaava aineisto tuo esiin myös pohdintoja pohdintojen tukihenkilön ja haastateltavan yhteneväisyyksistä ja eroista.

”Sen muistan siitä, että mä olin ite niin urheilullinen, niin mulle laitettiin tollanen kaveri, joka ei nyt ihan näytä siltä, et olisi maailman urheilullisin kaveri. Et kun mulla oli semipaljon energiaa, et se ei niinku pysy ees mun perässä, mut sit mä ite kyllä himmailin siinä, et mä en ite vetäny samalla energialla, et ei se olisi te jaksanu. Me tehtiin sillee, et mä sovin sellasii juttuja, jotka ei ehkä ollu ihan niin urheilullisia. Et just pleikkaa ja käytiin ohjelman yleisönä ja käyti ettii mulle just jotain säbämailoja ja tollasta perus, missä ei ehkä juosta niin paljon.”

"Hyvää tuuria, että me ollaan osuttu just me."

"Se on kyllä kun ite miettii että aika tsägä on käynny kun ylipäättään mun tukihenkilö ja mut yhdistettiin. Se sehän olis voinu olla ihan toisen näköistä se jälki."

Tukisuhteen aloittamisen syistä ja tukisuhteen tavoitteista oli kullakin haastateltavalla jokin oma näkemys ja muistikuva. Aina tukisuhteen syistä ei ollut selkää käsitystä, ainakaan sillä hetkellä, kun tukisuhde oli alkanut. Tukisuhteen syyt ja tavoitteet liittyivät perheen tilanteisiin, perhesuhteisiin sekä koulunkäynnin haasteisiin.

Haastateltavat pohtivat myös omaa aloitusvaiheen suhtautumistaan tukihenkilötoimintaan. Tukisuhteen käytäntöjä, kuten tekemisiä ja vaikkapa tapaamistiheyttä haastateltavat muistivat hyvin. Alussa tukisuhteissa ei ollut sellaista tuttuutta tai turvaa, joka olisi kannustanut kysymään tai keskustelemaan. Kysymyksiä jäi kysymättä ja vasta tutuksi tuleminen saattoi vakuuttaa, että toiminta alkoikin tuntua mukavalta ja luontevalta. Luottamus alkoi rakentua usein vasta ajan kanssa.

"Äitihän olisi halunnu oikeastaaan sellaisen perhetukihenkilön, mutta se ei saanu, se sai ainostaan mulle tukihenkilön, koska olin varmaan vähän rasittava lapsi. olisin mielläni ollut kaiken huomion keskipiste. Kun tuli se veli, ja kaikki mitä veli sai mä halusin kans. Kilpailu oli siinä ihan koko ajan, voi olla että äiti haki siihen, epäilisin ainakin."

"Se lähti tyyliin, et ei me älyttömän usein nähty, ehkä tyyliin kerran kuussa jonkun aikaa."

"Se tais aluksi olla vähän tiheemmin se tapaaminen, että tutustuttiin vähän paremmin, kun jos se olisi ollu kerran kuussa niin en mä olis tienny voiko siihen luottaa tai mikä tää ihminen ja juttu oikein on ja mä olin vähän sillee että miks mä nään tätä henkilöä, että onks tää joku arviointi tai mikä juttu tää oikein on. Kaikenmaailman kysmykset vilisi päässä mutta mitään ei tullu ulos. en osannu niitä kysyä."

"Mun kokemus koko tukihenkilöstä, jos miettii sieltä alusta, et mä en ymmärrä mikä tää on. Tai et miks mulle tyrkytetään tällasta. Ja sit sen jälkeen tutustuu (tukihenkilöön) ja alko ole silleen, et hei tää vois olla ihan ihan hyvää."

"Ekaks me puhuttiin siitä toiminnasta ja mä tajusin sen toiminnan pointin ja mä tajusin mikä logiikka koko hommassa, on et se looginen kokonaisuus. Et kun tajus mikä sen rooli on et se helpotti sitä suhtautumista, hengailuseuraa. Sillee mä sen mietin läpi. Et kyl sen huomaa et kiinnostaaks se vai eiks se kiinnosta. et jos se on kivaa kummallekin niin sit sen pitäis mennä iisisti. Kumpikin varmaan tajus sen homman tosi hyvin. Me sovittiin aina taapamisen aikana seuraava kerta ja se laitto ylös ja mä laitoin ylös. Mä tiedostin kyllä, milloin mulla oli vapaata ja kyllä mä muistitin ne tapaamiset. Et meidän tyyli oli se et sovittiin tapaamisen lopuksi. Ei ollu juuri yhteydenpitoa siinä välissä. Ehkä silloin aluksi vähän varmisteli, mut mä muistin ja tuln, niin ei siihen tarvittu."

"Ehkä se oli siks kun mä olin siellä huostassa."

"Mulla ei ollu oikein hyvät välit faijan kanssa ja sit mun siskollakin oli tukihenkilö."

”Mä ymmärsin että siinä oli kyse siitä mun koulunkäynnin tukemisesta, kun ei oikein koulu napannu.”

”Rehellisesti pitää sanoo, niin emmä tiä oisinko mä tarvinnu mut hyvä lisä siihen johonkin. Mä olin niin erilainen ja mulla oli paljo kavereita ja harrastusta.”

Osa haastatelluista toi esiin myös oman lähipiirinsä suhtautumista tukisuhteeseen. Lähipiirin toiveet ja tarpeet tukisuhteelle olivat olleet erilaisia. Lähipiirin ajatuksilla tukihenkilöstä ja tukihenkilötoiminnasta oli kuitenkin väliä ja merkitystä.

”Äitin mielestä tukisuhde oli sillee et mitähän tästä oikein tulee kun mä olin niin lapsi vielä, mut muutaman kerran jälkeen äiti tykkäs tosi paljon ja oli ylpee siitä, että mä sain olla (tukihenkilön) kanssa. Se oli musta kiva. Kaverit joskus kysy mikä on tukihenkilö ja sit mä selitin et se on sellanen kaveri jonka kans mä lähen tekee jotain. Kaverit oli vaan sillee et okei.”

”Mun isovanhemmathan oli vähän sillee tukisuhteesta niinku, että te ootte vieny meidän pojan ja jotain tällasta.”

7.3 Merkitykselliset seikat tukisuhteessa ja tukihenkilössä

Haastatteluissa tuli esiin laajalti tukisuhteen yksityiskohtia, joiden kasaaminen teemoitain yhteen tuntui tärkeältä. Nämä yksityiskohdat saattoivat liittyä tukihenkilön tai tukisuhteeseen. Kutsun haastatteluissa esiin nousseita yksityiskohtia merkityksellisiksi yksityiskohdiksi, sillä niiden käsittelyyn sekä haastatteluissa että aineistoa käsitellessä meni paljon aikaa. Lisäksi osa haastateltavista toi esiin, että juuri nämä asiat ja yksityiskohdat ovat niitä, joilla heidän mielestään on ollut merkitystä heidän elämäänsä tai johonkin sen osa-alueista. Merkitykselliset yksityiskohdat saattoivat liittyä myös itseisarvollisesti juuri tukisuhteeseen ja kertoa siitä, mikä tukisuhteessa oli merkityksellistä. Erilaisia merkityksellisiä yksityiskohtia oli löydettävissä enemmänkin, mutta seuraavista teemoista yhteisiä merkityksellisiä yksityiskohtia löytyi eniten:

- Tukihenkilön sitoutuminen
- Tukihenkilöiden erilaiset roolit haastateltujen elämässä
- Tukisuhteiden tunnelmat

7.3.1 Tukihenkilön sitoutuminen

Tukihenkilöiden vapaaehtoisuutta sivuttiin osassa haastatteluja. Vaikka vapaaehtoisuus ei suoranaisesti noussutkaan merkitykselliseksi yksityiskohdaksi sinänsä, sillä on tukisuhteiden kannalta aivan omanlaisiaan ulottuvuuksia. Yksi vapaaehtoisesta tukihenkilön luomista mahdollisuuksista on tukisuhteen pitkäaikaisuus. Tukisuhteen muodostuessa parhaimmillaan dialogiseksi ja vastavuoroiseksi kommunikaatioksi ja sitä kautta ystävydeksi, mahdollistuu pitkäaikainen ihmissuhde. Haastatteluissa pitkäaikainen tuki- ja ihmissuhde nousivat esiin poikkeuksetta. Osalle tukihenkilön vapaaehtoisuus oli itsessään jo merkityksellisempää kuin toisille. Tukihenkilön motiivien miettimisen lisäksi haastattelutavat pohtivat mitä muuta henkilökohtaista he tukihenkilöistään tiesivät. Tukihenkilön olemassa ololla nähtiin osin selviä seurauksia omaan elämään puhuttaessa juuri pysyvyydestä ja pitkäaikaisuudesta.

”Mä en ikinä miettiny sitä, et se on vapaaehtoinen. Se oli vaan semmonen et se tuli jostain, et tää tyyppi x halua hengaa mun kaa. Mä vaan aattelin että se on hengailuseuraa ja et jos se ei toimi niin se ei toimi, et ei siinä muuta oo.”

”Se, että (tukihenkilö) halus ite olla tässä mukana, on ollu tosi tärkeitä ja mä oon tykänny siitä tosi paljon, että se on ite halunnu. Jos se ei olis halunnu jatkaa, ja sitte no, mulla vaan ei olis ollu tukihenkilöä sitten sen jälkeen, ja en osaa sanoo mitä sitten olis käyny. Voi olla että oisin ihan eri asemassa tälläkin hetkellä. Voi olla, että en välttämättä olis käyny näitä koulutuksia, mitä oon käyny.”

”Kyl mä muistan et se oli (tukihenkilölle) vapaaehtoista mut en mä ollu ihan varma miiks se tekee sitä. Ei me muistaakseni olla siitä juteltu. Mut sillä ei ainakaan oo omaa lasta, niin ehkä se on sen takii. Tosi kiva, et se on lähteny kuitenkin. Arvostan tosi paljo ja tykkään tollasest. (Tukihenkilökin) on tosi kiireinen mies ja tollee ja se panostaa kyl tähän suhteeseen tosi paljo. Sit niinku miiks mä sain sen? Oikeesti oon ollu etuoikeutettu.”

”Vasta joskus siinä vaiheessa, joskus tukisuhteen loppupuolella tuli joskus uudelleen puheeksi niitä alun aikoja, niin tuli puheeksi tää (tukihenkilön) vapaaehtoisuus.”

”Siskon tukihenkilö jotenkin yllättäen häipyi siit suhteest. tai et siihen ei enää saanu ikinä yhteyttä tai mitään, se vaan hävis. Jos (oma tukihenkilö) olis hävinny niin kai se olis tuntunu pahalt koska kyl mä aina odotin et me oltais pystytty tekemään jotain ja jos sitä ei olis tapahtunu. Ei mulla olis ollu ketää muuta kenen kans tehdä.”

Tukisuhteen pitkä kesto koettiin tärkeäksi sekä jälkeensä niissä suhteissa, joissa yhteys on vielä säilynyt, mutta asia puhututti myös yhtä haastateltavista, jonka tukisuhde oli ollut muiden suhteita selvästi lyhempi. Tukisuhteen kestoa tarkasteltiin myös siitä näkökulmasta, mitä lyhytaikainen suhde olisi merkinnyt siinä tapauksessa, jos asia olisi ollut tiedossa jo tukisuhteen alussa. Mahdollista tukisuhteen päättymistä tarkasteltiin

sekä nykyhetkestä käsin, mutta myös tukisuhteen aikana olleen elämäntilanteen va-
lossa.

Tukisuhteen ennakoitava pitkäaikaisuus koettiin liittyvän myös omaan motivaatioon si-
toutua ja panostaa tukisuhteeseen sekä osana luottamuksen rakentumista. Ajatukset yl-
lättävästä tukisuhteen päättymisestä nostivat esiin myös kysymyksiä.

*”Se on ollu ehdottomasti tärkeää, koska siis tässä nyt tapahtu tää, että mä menin lastenkotiin ja siitä vaihdoin isälle, niin se on ollut aika suuri mullistus mun elä-
mässä silloin. Että se oli hyvä, että se (tukisuhde) jatku senkin jälkeen ja sen ai-
kana. Oli joku sellainen turvallinen sama joka pysy sen aikana, vaikka mulla nyt
sattu olemaan mummi ja näin, mutta silti joku muu lisä, joka ei periaatteessa edes
perheeseen kuulu, mutta pysyy kuitenkin.”*

*”Sillä on suuri merkitys, että se on ollu se sama ihminen tän koko ajan. Että jos se
olis vaikka yhtäkkiä vaihtunut, tai jos se olis vaihtunut siinä jossain alkupuolella, se
olis voinu viel mennä sillee niinku helposti läpi, että sen olis voinu ottaa sillee niin
ku että okei -tyyliin, koska silloin vähän muutkin ihmiset aina vaihtu ja meni ja tuli,
niin olis pystyny olee sillee, et ai sekin nyt sitte vaihtu, eivoimitään, että näin käy.
Mutta jos se olis myöhemmin vaihtunu, niin ei se olis se tukisuhde enää jatkunu.
Ainakaan samanlaisena. Tai oltaisko me sitten enää ollu kavereita tai oltaisko me
nyt sitten niinku samassa tilanteessa. Mutta joka kerta kun mä tiesin, että kun mä
olin näkemässä (tukihenkilöä), niin mä olin että hei, omaa aikaa (tukihenkilön) kaa!
Yksi tai kaksi vuotta olis tosi lyhyt. Jos miettii sitä, että se lapsi on kokenut sitä
turvattomuutta tai ainakin sitä, että kaikki vaihtuu koko ajan, niin se, että sais niin
ku sen, että olis joku ihminen joka pysyy koko ajan on kuitenkin tärkeätä. Ja var-
sinkin, jos siitä sitte tulee sellainen läheisempi suhde ja jos ei tiedä pystyykö sitä
jatkamaan. Niin se voi olla lapselle aika rankkaa jos onkin sitten niin, että se ei
pysty jatkamaan. Jos se lapsi vaikka tietää sen, että tukisuhde kestäis vaikka kaksi
vuotta, niin ei se lapsi välttämättä avaudu samalla tapaa, eikä sillee uskalla lähteä
sillee siihen panostamaan samalla tavalla jos tietää, että kohta loppuu. Niin ei sitte
ees viitsi.”*

*”Mun elämä vois olla hyvin erilaista. En sit tiedä mihin päin se olis lähteny, mutta
tärkeä kaverisuhde se on ollu ja jos se olis jossain vaiheessa olis loppunu ku sei-
nään, niin olisi se kyllä rankasti vaikuttanu. Jos (tukihenkilö) olis jostain syystä lo-
pettanu, niin ehkä ensimmäinen ajatus olis etenkin lapsena ollu, että johtuuks tää
jotenkin musta. Kyl mä olisin äitiltä kysyny, miksei (tukihenkilö) nää mua enää.
Raskasta se olis kyl ollu, ku sit olis ollu niin ku että nyt ei oo sitä ihmistä jonka
vuoksi mä odotan sitä yhtä päivää kuussa tai kahta päivää kuussa. Eikä oo sitä
arjen pakoa tai sitä että oli asiat vähän paremmin. Tai että on vähän niin ku jotain
enemmän kuin omalla veljellä.”*

*”En mä junnuna aatellu et nyt mulle tulee tää ja nyt kolme vuotta eteenpäin. et se
menee ihan vaan päivä kerrallaan. jos olis tienny et vaikka vuoden, et olis se ollu
vähän lyhyt aika.”*

”Jos on ollu elämässä jotakin isompaa ni se on vaan ollu siellä. Se on ollu tärkeätä.”

Tukihenkilön pitkäaikaisuuteen ja pysyvyyteen liittyi haastateltavan oma panos tukisuh-
teeseen ja jopa omiin valintoihin liittyen. Pysyvä aikuinen, jonka kanssa luottamus oli
alkanut rakentua, asetti haastateltavan yrittämään enemmän ja ohjaamaan siten kohti

oikeita valintoja. Tukisuhteen pitkäaikaisuuteen arveltiin vaikuttavan tukihenkilön ja tuettavan henkilökemiat

”Jos joku olis sanonnu, että täs on tämmönen, joka kyttää sun tekemisiä vuoden, olis se fiilis ihan eri kuin se, et tää nyt vaan tulee tähän. Ittestäni tiän, ettei se olis kiinnostanut yhtään, eikä se olis ollu mikään auktoriteetti, kun mulla ainakin se oli sellainen vähän isäsuhde, että mä en halunnu tuottaa pettymystä. Että ei helvetti, jos mä jään kiinni, niin mitähän (tukihenkilö) sanoo. Se ei ollu sellainen rangaistus-auktoriteetti, vaan enemmän se huoli siitä, että ei helvetti, miltä tää nyt näyttää. Ja sit jos se ihminen katoa ja sä tiedät ettei se oo vuoden pästä siinä se ihminen, niin ei silloin sillä ole mitään väliä. Mun ajatusmaailma oli just silloin sellanen, ettei sillä olis ollu mitään väliä. Eettä ihan sama. Mun mielestä siinä on tosi iso ero lapsen korvien välissä, jos sillä ja tukihenkilöllä klikkaa, että tärkeää on, että se on toistaiseksi siinä, eikä tarvii koko ajan mieltä.”

7.3.2 Tukihenkilöiden roolit haastateltujen elämässä

Tukihenkilön rooli tuettavien elämässä tuntui vaihtelevan. Roolit nostin merkityksellisten yksityiskohtien joukkoon, vaikka rooli käsitteenä onkin huomattavasti epämääräisempi kuin edellä käsitelty sitoutuminen ja pitkäaikaisuus.

Haastattelujen perusteella tukihenkilöillä on hyvin erilaisia rooleja suhteessa tuettaviin. Nämä aineistoni pohjalta nousevat roolit ovat haastateltavien itsensä määrittelemiä. Tukihenkilön rooleista esiin nousi mm. auktoriteetin rooli, yleinen hyvä roolimalli, ystävä sekä toimiminen koulunkäynnin tukijana. Vaikkakaan roolien välisillä arvoilla suhteessa toisiinsa ei ole merkitystä, sillä kullekin kokijalle ne ovat omanlaisiaan, hyvin isolta rooliilta tuntui isähahmon rooli.

Erityisen merkitykselliseksi kaksi haastateltavaa kokivat tukihenkilön aikuisena auktoriteettina sekä roolimallina.

”Sit just ehkä vähän sillee sitä isähahmoa. Mähän en käytännössä oo ollu isäni kanssa juuri missään tekemisissä.”

”Ei mulla ollu sellasta aikuista roolimallia koska fajja oli aina duunissa.”

”(Tukihenkilö) oli oikeestaan ensimmäinen auktoriteetti mun elämässä. Semmonen ainoa, sieltä tuli semmommen viimeinen sana sit jossain vaiheessa. Et mutsi ei niinku pärjänny mun kanssa yhtään, mä menin ja tulin ja tein mitä halusin. (Tukihenkilöstä) tuli luonnostaan sellainen auktoriteetti. En osaa sanoa miten se niin meni. Sinne oli oikeesti väliä että jäiks kiinni kun mutsille ei ollu. (Tukihenkilö) ei tällasta koskaan hyväksyny. Kyl mä 15v aloitin kotona polttamaan tupakkaa parvekkeella ettei tarvinu mennä nurkan taakse piiloon ja senkin mä tein niin että mä vaan menin röökille. (Tukihenkilö) sano että hänen seurassa ei polteta ja et rööki on mitä on ja hän ei sitä hyväksy. Ja (tukihenkilö) on muutenkin ollu tosi tiukka esimerkiks elokuvien ikärajoissa, en mä kotona koskaan noudattanu mitään. Kyl

mä vähän kapinoin ja joskus suutuinki ku James Bondia ei saanu kattoo telkkarista ku semmonen tuli. Mut se on pitäny eikä siinä sit mitään. Joskus vähän ehkä ajatteli et ku himas pysty kattoo vaikka elokuvia et mä meen himaan kattoo sen pätkän, mut kyl mä senkin sit myönnyin, että siellä nyt on se ikäraja että mennään sit näin. Joskus niistä on ehkä vähän jotain tapeltu mut ehkä se on ollu just rajan hakemista, että missä se menee. (Tukihenkilö) oli sillai isämainen se auktoriteetti, sellanen isähahmo. Se oli sillee positiivinen auktoriteetti.”

Omien perheenjäsenten lisäksi perheen ulkopuolisen aikuisen anti nähtiin merkittävänä. Oma roolinsa oli siis olla perheen ulkopuolinen aikuinen. Tämän ulkopuolisen tehtäväksi miellettiin tarjota erilaisia näkökulmia ja katsantokantoja. Lisäksi tähän rooliin kuului olenaisesti se, että perheen ulkopuolinen aikuinen oli oman perheen problematiikasta. Tukihenkilön tasapainoisuus liittyi selkeästi perheen ulkopuolisen aikuisen rooliin, joka edusti jotakin ihan muuta toimintatapaa tai arvomaailmaa kuin vanhemmat. Perheen ulkopuolista, tasapainoinen aikuinen oli myös yleisemmin positiivinen roolimalli, jonka toiminnasta otettiin mallia ja vähän ihailtiinkin. Roolien kautta tukisuhteissa siirtyi myös arvoja.

”(Tukihenkilö) on ollu siis ehkä isän ja mummin lisäksi se tasapainosin ihminen ja rooli joka mulla on ollu elämässä koko ajan. Niiden lisäksi (tukihenkilö) on ollu ainoon tasapainoinen henkilö, kenestä ottaa sitä roolimallia. Koko ajan ollu se, että äidistä en oo halunnu ottaa mallia, en oo halunnu siihen tilaan missä se on. Vaikka nuorempana mä en osannu sanoa, mikä on roolimalli tai mikä mun roolimalli on, mutta kyllä mä (tukihenkilöä) silloin pidin roolimallinani. Se oli sellainen tiedostamatta.”

”Se oli sillee hyvä, et mulla oli joku semmonen juttu, et ei mulla kuitenkaan niin montaa aikuisroolimallia ollu silloin junnuna. Ja se oli kuitenkin erilainen, eri tyyppinen. kaikilta ihmisiltä pystyy kuitenkin oppimaan jotain. Ehkä siltä mä opin, se oli muistaakseni niinku sellanen et se meni vähän tilanteen mukaan, et se osas vähän niinku sopeutuu. Jos tulee jotain, et joku paikka on kiinni, et se keksii jotain muuta. Sitä sit itekin pysty kattoo niinku et aa, niin niin et just näin. Ja sit se oli vähän sellanen järjen ääni, et jos meni ostaa jotain ni se vähän niinku kyseinalaisti sen, et onks toi nyt fiksuu. Kyl mä nykyään itekin mietin nykyään sillee, et onks se nyt järkevää ostaa. Ehkä se oli vähän sillee, että mutsi ja fajja ja mun perhe ei ollu mitään rahankäytön ekspertejä. Ehkä siitä tuli itekin sillee, et mielti. Ei mua ollu kukaan opettanu et miten käytetään rahaa, mun mielestä se on vanhempien vastuu. Eniten ehkä just se järjen ääni se oli nässä.”

”(Tukihenkilö) pitää asioista huolta ja pitää vanhempiinsa yhteyttä, siitä mä oon ottanu mallia, kun se on pitäny omiin vanhempiinsa yhteyttä.”

Tukihenkilön rooli oli myös olla osa sosiaalisia suhteita, ystävänä. Ystävän pysyvyyttä ja luotettavuutta ja aikuisena olemista on testattu ja samalla jälleen harjoiteltu kommunikaatio ja vuorovaikutustaitoja. Haastatteluista nousi esiin, että haastatteluhetkellä olevaa, sen hetkistä ystävyssuhdetta entiseen tukihenkilöön pidettiin myös merkittävänä. Tukihenkilön rooli oli voinut muuttua merkittävästi ja samoin varsinainen tukihenkilön

tarve. Ystävyys saatettiin kokea syntyneen jo tukisuhteen aikana. Ystävyyskokemisen vaihteli, osalle syvempää ystävyyttä tarkoittava suhde oli muodostunut jo aiemmin, kun taas osalle vasta ajan kanssa.

”(Tukihenkilö) on mulle hyvä ystävä. Silloin aluks se oli vaan kaveri. Sit aikaa meni ja siit tuli hyvä ystävä.”

”Meillehän muutenkin se meni sillee, että oltiin vaan niiku frendejä. Se tuli jotenkin itsestään. Mukavaa oli yhdessä, tehtiin hauskoja juttuja. Varmaan parin vuoden päästä tuli sellainen, että ollaan frendejä. Sellainen tunne, että oltiin oltu aina. Joskus on puhuttu siitä, miten se ystävyys tapahtu vähän niinku itsestään, ei (tukihenkilöään) sitä ollu varmaan miettiny.”

”Se on varmaan se sellainen kaveruussuhde, miten siitä sellainen tuli. Oonhan mä vastaankin sanonu, tai oon yrittäny, mutta ei (tukihenkilön) kanssa saa riitaa aikaiseksi millään, mutta oon mä joskus vähän hakenu, oon mä saanu sen joskus vähän ärähtämään, itellä pettäis pinna kyllä sellasesta.”

Yhtenä ihan omana roolinaan olen jaotellut aineiston perusteella tukihenkilön roolin koulunkäynnin tukijana. Kouluun liittyvät haasteet olivat kaikilla omanlaisiaan, joten myös konkreettinen tukihenkilöiden tarjoama tuki oli erilaista kussakin tukisuhteessa. Tukihenkilön rooli koulunkäynnin tukijana nousi usean tukisuhteen kannalta merkitykselliseksi yksityiskohdaksi. Kouluun liittyvät haasteet nousivat erilaisin tavoin esille haastateltujen kertomuksista.

”Eikä se ollu, vaikee sanoa sillee, mua ei vaan kiinnostanu se koulu, koen että koulunkäynti on aina ollu helppoo, mutta se ei vaan kiinnostanu. En oo varmaan ikinä tehny kotiläksyjä mutta oon aina päässy kuulemalla ja olemalla läsnä aina koulusta läpi.”

Koulunkäynnin tukijana toimiminen saattoi olla jotakin niinkin konkreettista, kuin koululla järjestettävään neuvotteluun osallistuminen tai kouluun saattaminen. Myös vähemmän konkreettisilla tavoilla tukea koulunkäyntiä, oli merkitystä.

Koulunkäynnin tukeminen näyttäytyi esimerkiksi siinä, että tukihenkilö tarjosi erilaista näkökulmaa ja arvomaailmaa suhteessa haastateltavan perheenjäseniin. Tämä koulunkäynnin tukemisen muoto saattoi ilmetä myös käytännön toimintana, mutta se oli osin myös irrallaan konkretiasta.

”Mä en yläasteella ollu puoleen vuoteen käyny koulussa. Ja se selvis ja sitten mentiin koululle ja (tukihenkilö) oli aina mukana niissä aina, mutsi ei käyny niissä, mut (tukihenkilöhän) oli mukana niissä sit aina. Äiti ajattelee aina sillee, et mikään ei oo koskaan mun vika, vaan et vika on aina jossain muualla. Kun nyt aikuisenakin hain kouluun parikin kertaa, niin mutsi ajattelee, et se on niiden vika kun mä en

pääse. Mutsi ei koskaan halunnu olla siellä mun kouluasioissa, kun sen mielestä se oli aina niiku koulun vika et ne ei osaa käsitellä mua tai tälle. Mikä oli mun mielestä jo silloin tosi typerää. Et jos mä en ite mee paikalle niin kenen helvetin muun vika se on ku mun.”

Tuki koulunkäynnissä oli merkittävän konkreettista silloin, kun tukihenkilö vei kouluun tai osallistui koulun palavereihin. Toisaalta koulunkäynnin tukesi riitti myös tukihenkilön kiinnostus koulunkäyntiä kohtaan. Lisäksi useampi haastateltava toi esiin omaa panostaan ja halua näyttää tukihenkilölle pystyvänsä tai pysyvänsä sopimuksissa. Koulunkäynnin tukijan rooliin voidaan mieltää pelkkä koulusta kysyminen kiinnostuksen osoittaminen koulua ja koulunkäymistä kohtaan.

Roolit olivat päällekkäisiä ja vaikuttivat myös toistensa kautta samanaikaisesti. Arvojen ja ajatusmaailman siirtämisen lisäksi koulunkäynnin tukija näyttäytyi auktoriteettina ja roolimallina, isähahmona sekä ihailunkin kohteena. Koulunkäynnin tukijan roolissa oli monenlaisia tasoja, jotka mahdollistivat haastateltujen osallistumista koulunkäyntiin. Koulunkäynnin kannalta oli merkityksellistä, että oli joku, jonka vuosi haluttiin yrittää. Pelkästään tukihenkilön kiinnostus koulunkäyntiä kohtaan voidaan mieltää tukihenkilön rooliksi koulunkäymisen tukijana.

”(Tukihenkilö) oli potkimassa, ja joskushan (tukihenkilö) vei mua ihan päivittäinkin kouluun, heitti mua varmaan seiskalla puoli vuotta joka päivä kouluun ja varmisti että mä menin sinne. ei mulla ollu tarve lähteä sieltä, jos mä vaan menin kouluun. Jotenkin ehkä se viitsiminen aamulla herätä. Kun (tukihenkilö) oli sit se auktoriteetti niin ei sille sit viittiny sanoa et en mä nyt lähde. (Tukihenkilö) oli aina mukana niissä palaverissa kun mentiin koululle, mutsi ei käynny niissä. Mutsi ei koskaan halunnu, kun sen mielestä vika oli aina niissä, et ne ei osaa käsitellä mua tai tälle.”

”Se on vaan se, että (tukihenkilö) on tuonu sen pienen ja ehkä vähänkin suuremmankin stabilisuuden siihen omaan elämään. Mun ala-aste meni erittäin huonosti ja mä myös lintsasin. Mä rupesin ite joskus miettimään, että miks mulla ei ollu kovin paljoo kavereita koulussa, mutta mä voin ymmärtää miks mulla ei ollu kavereita koulussa: kun mä oon lintsannu melkein kaikki tunnit! Loppujen lopuksi siinä vaiheessa kun (tukihenkilö) toi vähän sitä stabiliteettia, niin luultavasti sen rupesi itekin sillee niin kun vähän jollain tavalla ryhdistäytymään. Kun ties että on se (tukihenkilö). Kun mulla on vähän ollu sellainen tarve näyttää sille, että oon hyvä. (Tukihenkilö) ei varmaan ite tiedä tätä, mutta joo varmaan periaatteessa kyllä mä vähän tsemppasin sille.”

”(Tukihenkilö) on vilpittömästi aina iloinen kun mä pärjään ja pääsen kouluun. Just (tukihenkilöltä) saa sellasen niinku että sinne on kiva kertoo asioita ja sieltä tulee konkreettista palautetta. Sitäkin kautta tuntuu että se on niinku isähahmo kun tuntuu että se on niinku ylpee siitä mitä mä teen.”

”(Tukihenkilö) on kyselly miten koulu menee ja tälle. Kun mä vaihdoin koulua (tukihenkilö) oli sillee et hyvä, kun mä en oppinu siellä edellisessä ja sit mä sanoin et mä tykkäsin siitä kesäduunista kaks vuotta sitten, niin (tukihenkilö) oli sillee et hyvä ja kuulostaa hyvältä ja toivottavasti menee paremmin.”

Osa haastateltavista toi esiin runsaastikin erilaisia tukihenkilön rooleja ja niiden merkityksiä ja ne tuntuivat asettuvan pääteemoiksi joidenkin haastattelujen osalta. Toisista haastatteluista tukihenkilön rooleja ei ollut samalla tavalla runsaasti eriteltävissä tai ne eivät nousseet tukisuhteiden merkittävien seikkojen joukkoon.

7.3.3 Tukisuhteen tunnelmat

Haastatteluissa kuvailtiin tukisuhteeseen erilaisia tunnelmia, tai muita sellaisia tekijöitä, joilla oli merkitystä haastateltavien kokemuksissa. Tukisuhteen ilmapiiri oli sidoksissa luotettavuuteen sekä vaikutti myös siihen miten haastateltavat kokivat tulleet kuulluksi tukisuhteissaan tukihenkilönsä taholta.

Tunne siitä, että tukihenkilön kanssa ”klikkasi” tai että ”kemat kohtasivat”, oli haastattelujen perusteella selvästi yksi tukisuhteen merkityksellisistä seikoista. Tukihenkilön kärsivällisyys, avoimuus ja salliva asenne nousivat niin ikään merkittäviksi tekijöiksi, kun haastateltavat puhuivat omista tukihenkilöistään.

Haastateltujen kokemukset kuulluksi tuulemisesta tukisuhteessa liittyi tukihenkilöiden luonteva kommunikaatio, tuettavan kuunteleminen ja kuuleminen, tukihenkilön henkinen läsnäolo sekä tukihenkilöltä saatu positiivinen palaute. Lisäksi tukihenkilön huumorintaju pidettiin sekä tukihenkilön että tukisuhteen merkittävänä yksityiskohtana. Tukihenkilön ja tukisuhteen mahdollistamat asiat, kuten kontakti, vuorovaikutus ja kokemus kuulluksi tulemisesta ovat yksityiskohtia tukisuhteen tunnelmista, joita haastateltavat nostivat esiin. Tukisuhteen hyvä tunnelma oli haastatteluissa yhteydessä omien asioiden sanoittamiselle ja käsittelylle sekä erilaisille tunnekokemuksille ja niiden harjoittelemiselle.

”Kun se otti rennosti asiat ja oli sellanen nuori tai nuorekas kaveri niin ei siitä tullu sit semmonen et mitä sä mua käyt neuvoo. Et sillä on merkitys miten asiat sanoo. Yläasteikäselle pitää löytää jotenkin niiden tyylinen tyyppi. Mä odotin vaan sitä, et se kuuntelee mitä mä haluun tehdä, et ei mua kiinnostaa mennä tekee niitä juttuja mitkä ei vois mua vähempää kiinnostaa. Et se ottaa huomioon millanen mä oon ja mistä mä tykkään. Ei se ainakaan pakottanu mua tekemään mitää mitä mua ei kiinnostanu. Et se anto vaikka vaihtoehtoja pari että mä sain valita. Ja sit jos mä olin sanonu jotain, niin se tuli sit joku kerta. että se oli tajunnu sit sen mitä mä haluun.”

”Mun mielestä meillä (tukihenkilön) kanssa klikkasi ihmisinäkin.”

Tukihenkilölle oli pääsääntöisesti helppo kertoa asioista, myös vaikeista sellaisista. Haastateltujen kokemuksessa nousee esiin se, ettei hyvä tukihenkilö tuomitse tai arvostelee rajusti, vaikka kuulisi omasta elämys- ja kokemusmaailmastaan poikkeaviakin asioita tai tuettavan tehneen sellaisia päätöksiä, joita ei itse tekisi. Tukihenkilöiden suhtautuminen eri asioihin muodosti merkittävän osan tukisuhteen tunnelmasta ja nousi esiin useammassa haastattelussa.

”Parhaan ystäväni kanssa oli tapana tehdä nuotioita ja oon kertonu kyllä (tukihenkilölle) ja muistan, että se on sanonu, että ei oo ehkä fiksuinta, kun voi tulla aika isokin tulipalo. Äidille kun jäin kiinni, niin siltikin jatkoin niitä. mutta siinä vaiheessa kun (tukihenkilön) kanssa juteltiin, niin mä en tehny sitä enää niin paljoo. Tärkeää oli se, että kun mä ite kerroin sen (tukihenkilölle), niin sieltä ei tullu sellasta, että älä tee noin! Tärkeää on ollu, että on erilainen näkökulma tähän elämään ja tapaan sanoa asioita. Tärkeintä oli ehkä se, että toinen osaa sanoa sen asian vaikka olisikin ihan eri mieltä, niin tuo sen sillee nätimmin, jää se oma ns. miettimistila, että miettii, että onks tää nyt oikeesti hyvä asia, tai onko tää nyt oikeesti järkevää. Että saa niin ku ite asiaa miettiä ilman että toinen lyttää sen ihan täysin.”

”Se, että kumpikaan ei tuomitse, jos sanot jostain raskaammasta asiasta, tai jos on menny tekeen jotain tyhmää, niin periaatteessa oot niinku tienny, että teet tyhmä, mutta teet kuitenkin. Niin ei se oo sellasta, että miks sä nyt noin menit tekemään, että etkö sä tajua että ei olis kannattanu tehdä, Kun toisilla on se, että on tuomitseva katse ja äänensävy, niin me ollaan kummatkin (tukihenkilön) kanssa tosi avoimia.”

”(Tukihenkilö) tiesi mun päätöksest ja oli se vähän sillee, että onkohan toi nyt hyvä idea, mut kyl se kunnioitti mun päätöstä ja sanoi, että voihan sitä valita aika paljon huonomminkin”.

”(Tukihenkilö) otti helposti asiat vastaan ja pysty jatkaan sitä puhumista ja huumorintajukin oli ihan kiva.”

Kai mä (tukihenkilönkin) kanssa jotain juttelin, mut en mä oikein muista. Kyl (tukihenkilö) kai ties et kotona oli epävakaa joskus.”

”(Tukihenkilö) on ollu se ihminen, jonka kanssa mä pikkuhiljaa, kun on lähteny juttelee, niin oon pystyny juttelemaan monenlaisista asioista ilman, että ne tunteet tulee sillä tavalla pintaan. Iskälle mä olin sillee, että me voidaan keskustella, mut sun tarvii vaan kestää, että mä itken. emmä oo ikinä aatellu että (tukihenkilö) olis kyynelten takia ollu lähdössä pois, enemmänkin jos mä nyt vähän pamautan muuten, mutta ei lähtenyt siitäkään, vaan on edelleen!”

”Me juteltii koulusta ja mitä mä olin tehny. Oli kiva jutella. Oli kiva sanoo sille, jos oli joku kiva tapahtuma tai joku koe vaik menny hyvin. Oli se ylpeeki kai. Sit kun mä sain kesäduunia ni se sano et tosi hyvä, tälle.”

7.3.4 Muita tukisuhteen merkityksellisiä seikkoja

Nostin merkityksellisten yksityiskohtien joukkoon tukisuhteen ja tukihenkilön tiettyjä piirteitä tai osa-alueita, jotka saivat paljon tilaa ja aikaa haastattelussa. Nämä edellä eriteltyt

ja käsitellyt yksityiskohdat, tukihenkilön sitoutuminen, tukihenkilön rooli sekä tukisuhteen tunnelmat, näyttäytyivät haastatteluissa eniten puhututtavina seikkoina, jotka aineistosta tämän teema-alueen alle erottui. Ne eivät silti olleet ainoat yksityiskohdat, joiden ympärille haastattelujen perusteella tuntui muodostuvan haastateltujen asettamia merkityksiä. Nämä muut merkitykselliset yksityiskohdat erosivat enemmän haastateltavien välillä, joka kertoo kunkin tukisuhteen yksilöllisyydestä ja kunkin tuettavana olevan yksilöllisistä tarpeista. Vaikka kaikki näistä yksittäisemmistä merkityksellisiltä tuntuneista seikoista eivät toistukaan vastauksissa verrattessa niitä toisiinsa, ei se tee niitä muista merkittäviksi koetuista asioista yhtään vähäisempiä. Siitä syystä katson tärkeäksi eritellä vielä muutamia merkityksellisiksi koettuja tukisuhteeseen tai tukihenkilöön liittyviä seikkoja haastateltujen tarinoista.

Oma aika perheen ulkopuolisen aikuisen kanssa koettiin eräänlaisena hengähdystaukona. Poispääsy omasta arjesta ja ehkä sitä määrittävistä ristiriidoista ja kuormituksesta lisäsi odotusta tavata tukihenkilö ja viettää hänen kanssaan aikaa. Jo pelkästään tukihenkilön ja tapaamisten odottaminen toi iloa arkeen, vaikka ihan aina ei olisi jaksanut oikein jutellakaan. Oma aika ja kotoa hetkeksi poispääseminen korostuivat etenkin, jos kodin ilmapiiri oli raskas.

”(Tukihenkilö) on ollu aina se, että jeeeee, mä pääsen pois tästä arjesta. Se on vähän niin ku se päivä kesällä, kun mennään Lintsille: kaikki odottaa sitä. Niin se oli vähän niin ku se sama asia. Vaikka välillä oli niitä päiviä, ettei aina halunnu puhua mitään, että oli sillee niin ku että mennään leffaaa, katotaan jotain. Mut sillai niinku, et mä olin jonkun kanssa. Ja se, että se ei ollu sen leffan jälkeen, että okei mä vien sut heti takas, vaan se oli sillee, että käveltiin seuraavalle metroasemalle ja sit siitä niin ku sitte eteenpäin. Mutta oli se edes pieni hetki jossa vähän vaihettiin kuulumisia ja jos oli sellainen huonompia päiviä, niin sen leffan aikana ehti vähän niin okei, vetelenpää tässä vähän henkeä ja sitten voi vähän vaikka puhua jostain jotain.”

”Mä aattelin, saan omaa aikaa ja on joku jolle kertoa omia asioita. Sit lopuksi se, että sai viettää aikaa toisen ihmisen kanssa. Ja vaikka olin isän luona, niin silti oli se joku ihminen jota tapasin tasasin väliajoin ja sain vähän purkaa sydäntäni.”

”Joskus ku oli vaikeeta ja kun (tukihenkilö) tuli, niin mä pääsin jotenkin vaan pois sieltä. Se oli jotenki niin ku ihan eri olotila olla siellä, oli kiva vaan tulla pois kotoon. Jos oli jotain riitaa tai meni huonosti niin sit pääs niinku pois sieltä ja oli jotenkin vapaa olo. Se oli kiva. Must se oli sit sillee, et kotona oli yleensä tilanne jo jäähtynyt ja sit oli ihan kiva tulla kotiin.”

Eräs haastateltavista koki hyvin merkitykselliseksi tukihenkilön antaman vastuun. Hänen kokemuksestaan tulee ilmi, että merkitystä on ollut nimenomaan vastuun koolla ja määrällä.

”Mä muistan esimerkiksi just mentiin (ulkomaan matkalle) kun mä olin varmaan yläasteella ja mentiin vaik pasiin tarkastukseen ja sano, että mene mene ja sinne mä menin yksinäni ja (tukihenkilö) jäi siihen odottamaan. Just sellasta hyvää, pieniä asioita, että mee nyt, että tulee sellaista itseluottamusta ja oppii tekemään juttuja ja menemään yksin. Ja paljo just siellä jenkeissä kysyttiin neuvoa ja sano, et mee nyt kysymään tai kun tilattiin safkaa niin sano että tilaa ite. Sellasia pieniä juttuja mut on niin ku annettu sitä vastuuta heti ja se on tuonu sellasta että hei mä selviin näistä ite. Ollu sellasta elämäkoulua niinku. On ollu tärkeää ja se, että oon saanu päättää asioista. En siillee huonosti, että on annettu pari vaihtoehtoa. (Tukihenkilö) oli kärsivällinen ja avoin ja paljo mä oon saanu alusta asti ite vastuuta ja tehä. Sitä on ollu alusta asti.”

”Tärkeetä on ollu, että oon saanu päättää asioista, valita.”

Haastatteluissa nousi esiin myös tukihenkilön henkilökohtaisuus. Tukihenkilön jakaminen perheen muiden jäsenten kanssa ei tuntunut hyvältä ajatukselta. Tukihenkilö koettiin ikiomana, oman ajan antajana.

”Must se oli kivaa kun (tukihenkilö) oli vähän niin ku vaan mun, ettei ollu vaik myös siskon. Ei se olis ollu luontevaa sekään, jos tukihenkilö olis ollu vaik äitin samalla.”

”Mun mielestä tärkeetä että se on oma se tukihenkilö. Ei se olis mitenkään yksilöityä, jos sä jaat sen perheen kanssa. musta se olis vaan outoo. Musta se on sosiaaliohjelmoijan homma olla kaikille tukena. Se olis musta ollu pakotettua, jos mun olis pitäny olla sellasessa. Että nyt on jononumero 3 ja sit on mun vuoro. Se et se on yksilöllistä. Jos sillä on joku muu, niin mä en varmaan ees tiedä, mut saman perheen sisältä niin vaan yksi.”

”(Tukihenkilö) oli mun pelkästään, että ei ollu mun veljen. Että oli ihan mun oma.”

Oma aika näyttäytyi myös erilaisena tekemisenä, vaikka arkisenakin. Arkisten tekemisten lomassa juteltiin – tekeminen synnytti yhteyttä ja kontaktia luontevasti tärkeidenkin asioiden ympärille. Tukihenkilön kanssa tehdyt matkat ja reissut, sekä isommat että pienemmät olivat jääneet haastateltavien mieleen. Myös ne mahdollistivat haastateltaville kokemuksia omasta ajasta sekä antoivat uusia näkökulmia.

”Me käytiin kaupoilla tai syötiin jätskii. Ja sielläkin niinku et onko tää järkevä ostos. ihan beisikkii, et ei me tehty ikinä mitään jäätävän räjäyttävää. Se oli musta ihan fine.”

”Mehän ollaan käyty matkustamassa. Mummo makso siitä osan ja (tukihenkilö) pait loput. Ja se oli tosi siistiä. en mä päässy sillee matkustele, ollaan me äidinkin kanssa jossain oltu mut ei niistä reissuista oikein mitään tullu. Ihan mukavia reissuja tehty. Ollu ihan tosi hauskaa. Ja oon siitä innostunu itekkin ja oon ollu reissuissa itekin. Se on tietyllä tapaa ihan opetusta siihenkin, että maailmassa on muutaakin ja käydään kattoo.”

”Mä muistan et me käytiin uimassa. Muistan ku mentii ekaa kertaa pelaamaan sen kaverin kanssa pelejä, se oli hauskaa. Sit me pelaattii korttii kun me oltiin laivalla hytissä. Käyttii teattereissakin, mä en niistä niin tykänny, mut oli se ihan jännää.”

Käytii Turussakin. Oli kiva käydä jossain vaan syömässä. Ei sillä ollu väliä vaikkei aina oltu Lintsillä. Se että sai hyvää ruokaa, oli tärkeetä.”

Merkittäväksi kokemukseksi nousi myös haastateltavien kokemus tulla kuulluksi. Tuetava saattoi olla varma tulleen kuulluksi, jos tukihenkilö vaikkapa toteutti jotakin sellaista tekemistä, josta oli aikaisemmin ollut puhetta. Yhtä tärkeää oli, että tukihenkilö kysyi kuulumisia.

”Sit kyseltiin että mitä kuuluu. Se oli sille mulle vähän jännä. Oli aika jännä, kun joku kysykin, että mitä mulle kuuluu.”

Tukihenkilön ja tukisuhteen merkitys koettiin osassa haastatteluja isona osana koko sitä kokonaisuutta, millaiseksi ihmiseksi haastateltavat kokivat kasvaneensa. Luottamukselliset keskustelut, yhdessä vietetty aika ja tukihenkilön roolit haastateltavien elämässä olivat olleet merkittäviä pitkäaikaisissa suhteissa. Haastateltavat kokivat myös tehneensä mahdollisesti erilaisia valintoja elämässään juuri tukihenkilön vuoksi ja hänen olemassaolonsa vuoksi. Tukihenkilöltä oli myös opittu erilaisia asioita.

”Se tukisuhde on ollu merkittävä osa sitä mun omaa henkistä kasvua koska mitä me ollaan oltu käyty (tukihenkilön) kanssa keskusteluja. Se oli mun ajatuksista sillee, että joo, okei ja kuunteli ja kerto vähän omaa näkemystä. Niinku molemmat ollaan oltu suvaitsevaisia kaikissa asioissa ja on pystyny avautumaan toiselle. Niin sillä on ollut omat näppinsä pelissä mun muovautumisessa ja kasvamisessa. Ja kun oon ollu tosi kärkeä sanoissa, niin ehkä oon oppinu huomaamaan sen, että kannattaa vähän miettiä mitä sanoo ennen kuin sanoo ja sen että kannattaako kaikkea sanoa ääneen. että kannattaako tuntemattomille vaikka lävyyttää kaikkea.”

”Sais vaan laskelman jonnekin paperille, että kuinka paljon tässä on säästetty!”

”Ainakin sosiaalis jutuiss sillä on ollu merkitystä. Emmä ennen uskaltanu niin paljon. (Tukihenkilön) kans mä jotenkin totuin siihen ja se oli sit helppoa. Kai se sillon (tukihenkilön) kanssa muuttu. Nykyään mä oon tosi avoin kaikelle, sosiaalinen. Osaan olla oma itteni ja pystyn olee tilanteissa missä mä en pystyny olla ja enemmän niinku itsevarmuutta ja kaikkea muuta. Kai mä olisin vielä semmonen, että mä en tekis mitään, epäsosiaalinen ja epävarma. Kai (tukihenkilö) on saanut mut olemaan enemmän oma itteni. Sillä on kyllä ollu huumorintajua. (Tukihenkilö) on ehkä vaikuttanu elämäntilanteeseen, vaik kyl mä ittekin olen saanu siltä jotain vaikutteita. (Tukihenkilö) on hyvällä tavalla vaikuttanu siihen elämäntilanteeseen. Se on soittanu ja sit ollaan sovittu joku tapaaminen ja sit on ollu jotain mitä odottaa.”

”Mä opin siltä aika paljon asioita kans. Hyvää yleissivistystä, sen tarinoita on kiva kuunnella. Se on ollu tärkeetä, et on saanu olla sen kaa. Kiva, et on ollu tollanen vapaaehtonen. Emmä tiä. Se on vaan ollu ja mä oon ollu siitä ilonen. Kai se (tukihenkilökin) on tykänny musta kun se on vieläkin pitäny yhteyttä, mikä on kyl tosi kiva. Se (tukihenkilö) on aina vaan ollu jotenki niinku erityinen. Se on jotenkin jännää et mä sain semmosen ja siitä tuli sellanen hyvä suhde ja sit mä pääsin tekemään kaikenlaista mitä mä en olis muuten päässy tekemään. Niin.”

”Jos mä jotain kriittistä tarvisin, niin kyl mä voisin (tukihenkilöltä) pyytää apuu. Aika paljo on sellasta, mitä voisin pyytää. Vaik jos äidille tapahtuu jotain, tai jos mulle tapahtuu jotain. Tai jotain virallisia asioita. Kyl (tukihenkilö) osais ymmärtää. Tukihenkilöiden pitäiski olla sellaisia et ne osaa ottaa asioita vastaan.”

Jo aiemmin toin ilmi esimerkkejä, jossa tukihenkilön roolien ja toiminnan kautta oli siirtynyt arvoja ja toimintamalleja. Tämä konkretisoitui juuri koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Tukihenkilön arvomaailmaan oli myös mahdollista verrata omaa toimintaansa ja omia ajatuksiaan. Arvojen siirto oli mahdollista ilman varsinaisia arvokeskusteluja, vaan oma esimerkki tai käytännön toiminta ovat toimineet arvojen välittäjinä.

”(Tukihenkilö) on varmaan vaikuttanu kaikkeen mun elämässä. Se koulujuttu joo, mut en mä tiedä onko se kaikki vähän sille sivutuote. (Tukihenkilön) kanssa on niinku kasvanu mieheksi ja näin, niinku aika suoraselkäksi. Ja et vaikka mä oon hölmöilly mä en oo ikinä hölmöilly sille niin ku vaan et teinispedeilly. Et ei mitään sille rikollista toimintaa. (Tukihenkilön) kanssa niinku, vaikka sekin tietenkä kielsi päihteet, niin sit jotenkin pelkäs esimerkiks niinku mun kaveriporukoissa on liikkunu pilvenpolttoa tai muuta, mut sen on jotenkin vetäny rajan et jos mä sen yli meen ni sit kyl niin ku tulee, et bissen ja röökin mä voin vielä sille selittää, mut tätä mä en vois selittää. Et se on jotenkin sille ollu tosi selvä et miks. Ei (tukihenkilö) oo pitäny mulle edes mitään päihdevalistusta sen enempää mut se on vaan jotenkin ollu sellanen. Ehkä ne arvot, mitä oli oppinu (tukihenkilöltä) ja sieltä ja et on niinku säännöt ja niitä noudatetaan ja tehdään tietyllä tavalla.

”Jos (tukihenkilö) ei olis astunu mun elämään, niin mä olisin varmaan eri paikassa, vaikeehan se on sanoa, mut kyl esimerkiks huumeet olis saattanu tulla aika nopeesti kuvioon. Et aika nuorena alotteli sen keskikaljottelun ja tälläsen ja kyl siinä porukassa niitä huumeita oli, mut osas kuitenkin sen et kyl se (tukihenkilö) oli se miks mä sanoin niille koko ajan et ei. Et kylhän sitä työnnetää ja sitä oli tarjolla ja jollain se menee sit tosi pitkälle. Vaikee sanoo. Se on ehkä se suuri uhkakuva, et olis niinku hyvin hyvin erilainen elämäntilanne. Tuskin olisin menossa (ko kouluun, jossa aloittamassa). Et just se hölmöily niinku. (Tukihenkilö) toi sen rajan sille, et se ei menny sinne, että rikokset tai päihteet tai näin. (Tukihenkilö) ei itse käytä alkoholia, mutta rakastaa tarjota ihmisille ruokaa ja juomaa ja kaapit on täynnä, mut sieltä on oppinu sitä sellaista vastuullista alkoholin käyttöä.”

Yksi pieni, mutta konkreettinen asia, jonka on osaltaan voinut madaltaa mukaan lähtemisen kynnystä, on ollut tukihenkilön mahdollisuus hakea tuettava tapaamiseen.

”Kyl (tukihenkilö) tuli aina melkein hakee mut. Se oli kyl kiva. Vaik kyl me välil nähtii kaupungillakin.”

7.4 Luottamus ja sen rakentuminen tukisuhteessa

Haastateltavat nostivat runsaasti esiin tukisuhteeseen ja tukihenkilöön liittyvää luottamusta, sen rakentumista ja merkityksiä tukisuhteessa. Tämän vuoksi luottamukseen ja

luotettavuuteen liittyvät seikat tuntuivat tärkeältä nostaa omiksi osa-alueikseen, eikä si-
joittaa muiden merkitykselliseksi koettujen asioiden joukkoon.

Luottamus ja luotettavuus vaikuttivat haastateltujen kokemuksen mukaan siihen, us-
koivatko he tukihenkilön säilyvän heidän elämässään. Luottamus tarkoitti haastatelluille
luottamista tukihenkilön pysyvyyteen, tukisuhteen jatkumiseen ja sen pitkäaikaisuuteen.
Luottamus tukihenkilön pysyvyyteen sekä tukisuhteen pitkäaikaisuuteen ja jatkuvuuteen,
mahdollisesti oman elämän jakamista tukihenkilölle. Lisäksi se mahdollisti tuettavalle tuki-
suhteessa sen, että sai olla oma itsensä. Luotettavuus taas sisälsi kokemuksen tukihen-
kilön itsensä luotettavuudesta mm. säilyttää omana tietonaan tuettavan kertomia asioita.
Luotettavalle tukihenkilölle voi kertoa elämän ikäviäkin asioita ja myös omia epäonnistu-
misiaan.

Sekä luottamukseen että luotettavuuteen vaikutti yhdessä vietetty aika, tukisuhteen
kesto sekä kokemus tukihenkilön tuttuudesta. Haastatteluista käy ilmi kuinka merkityk-
sellisenä luottamus ja luotettavuus haastateltavien mielessä ovat, joskin samalla myös
se, kuinka haastavaa luottamussuhteen rakentuminen ja rakentaminen voi olla. Luotta-
mukseen liittyi myös käytännön sattumuksia.

*”Kyl sitä mielti et jos se ite sanois, ettei se halua enää nähdä mua, niin sen ei olis
enää pakko nähdä mua koska se ei kuulu sukuun, sillä ei oo velvotetta.”*

*”Auktoriteetti tuli just siitä, että ei halunnu pettää, että siellä oli se luottamus ja
ymmärsi just niinku sen että sen voi menettää.”*

*”Mä muistan kerran et mä pyörryin. Me oltiin laivalla. (Tukihenkilö) sai mut kiinni,
en mä ehtiny ees maahan kaatua.”*

Haastattelujen pohjalta vaikutti siltä, että sekä luottamusta pysyvyyden suhteen, että luo-
tettavuutta omien asioiden kertomisen suhteen saatettiin koetella molempia. Kerrotta-
essa omia asioita tukihenkilölle, oli kuitenkin selvästi ensin saatu varmistus siitä, että
tukihenkilö on ja pysyy. Luottamus tukihenkilön pysyvyyteen sekä tukisuhteen pitkäai-
kaisuuteen ja jatkuvuuteen mahdollisti oman elämän jakamista tukihenkilölle ja omana
itsenään olemista. Luottamusta on myös testattu ja pysyvyyttä on ainakin omassa mie-
lessä mietitty.

*”Jos tuli kiukuteltua, ei voinu ainakaan aluksi olla sata varma, että tuleeko se taka-
sin.”*

*”Se on ollu tosi tärkeätä, että on ollu se ihminen kelle voi sanoo kaikesta. Silloin ku
ollaan menty takas, niin (tukihenkilö) on voinu sanoo, et ku äiti halus tietää, että*

mitä me ollaan tehty ja mitä mä oon puhunu. Niin (tukihenkilö) on ite aina kertonu just ne asiat, mitä voi kertoa ja periaattessa mä olin jossain vaiheessa testannu, et mitä se kertoo. Olin sanonu, et näitä voit kertoa ja näitä et voi kertoa. Kun ties, että se kertoo, että mitä ollaan tehty, ja ollaan puhuttu asioista, niin sit oon sanonu, että jos et kuitenkaan kertois äidille, että pidettäis meidän välisenä. Vaikka se olis vaan, että oli hirveen rankka päivä koulussa ja väsyttää tällä hetkellä, niin vaikka olisin sanonutkin sen äidille, niin älä sinä kerro, ei sen tarvi tietää mitä me juteltiin. Se, että sit kun se sanoi vaan, että me käytiin leffassa ja juteltiin niitä näitä, niin on vähän sillee että jes, se ei kertonu, jes! Se on tärkeä, että tulee ees joku ihminen, johon voi sataprosenttisesti luottaa ja saa siihen sen tietynlaisen suhteen luotua. Tukisuhteessa on varmaan niin ku se tärkein, että on se tietynlainen luottamus siihen, ettei se kerro asioita niin eteenpäin. Ja se on niin ku ollu sen ajan aikuinen, joka oli niin ku luotettavin ja sä tiesit että se pysyy. Että sillee ei ollu tukipilari, että olisin vuodattanu kaikki, mut se et se oli tukipilari, et tietää, että on kuitenkin se (tukihenkilö).”

”Kyl (tukihenkilölle) uskalsi kertoa jos oli ikäviäkin asioita. Mul on vaan yks, kai. Se oli mun serkun kuolema.”

”Sit mä muistan kun meidän piti lähtee reissuun just kun mun äiti oli yrittäny itsemurhaa ja mä en oikeen jaksanu mennä niin mä soitin (tukihenkilölle) ja se ymmärs sen tosi hyvin ja se oli musta tosi kiva. Tais olla just kesäloma.”

”Pitkään (tukihenkilö) oli mun ainoa konkreettinen tukiverkko. Mä en koe et mulla olis sellasta ollu muualta. Sovitut asiat piti, mun puolelta ja (tukihenkilön) puolelta, sillee se luottamus näky. Eikä se ollu mulle tyypillistä. Mut (tukihenkilön) kanssa ei uskaltanu niinku jättää.”

Luotto siihen, että tukihenkilö on ja pysyy sekä se, että hän toteuttaa niitä tekemisiä tai tuettavan toiveita, mitä on sovittu, vahvistivat kokemusta tukisuhteen pysyvyydestä, pitkäaikaisuudesta ja tukihenkilön luotettavuudesta. Luottamus alkoi rakentumaan kaikissa tukisuhteissa pienistä asioista. Haastateltavat olivat koetelleet tai testanneet tukihenkilön tai tukisuhteen luotettavuutta. Osa tuettavista käytti tukihenkilöä selvästi luottoaikuisenaan ja jakoi elämästään isojakin asioita kertomalla niitä tukihenkilölle. Luottamus alkoi kasvaa pienistä asioista. Se mitä on sovittu, se pidetään.

”Jotenkin se on vaan tullu, se luottamus, emmä osaa muuta sanoa. Et jos on sovittu et mennään Lintsille, niin me mennään lintsille. En mä oo ikinä (tukihenkilön) kanssa pettyny mihinkään. Se on aika merkittävää. En mä haluis pettyy sellaseen, joka on mulle tukena.”

”Jos ei painosta ihmistä kertomaan, Jos puhuu pinnallisia asioita aika kauan, niin voi olla et tulee se luottamussuhde. Mullakin oli sillee, et mulla oli isobroidi kelle mä kerroin, niin ei mun tarvinu ruveta puhua kellekään aikuisille. Mä nään ihmisistä. Sen näki sen habituksesta ja miten puhu ja muuta et se on hyväntahtoinen tyyppi. Mä kiinitän paljon huomioo ääneen ja olemukseen ja muuhun ja siitä kyl huomaa millanen tyyppi, osaan lukee ihmistä. mä oon oppinu sen ihan nuoresta asti.”

”Tukihenkilön ennakoitavuus ja luotettavuus ja ylipäättään sellanen niinku just voidaan luottaa ja pystyy vähän arivoimaan mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan. Olkoon se sit vaikka se hölmöilyn sanktio tai sitte mitä me ollaan sovittu. Ne on sellasia mitkä mulle oli tosi tärkeitä. Pysty tietää et nyt on hei sovittu näin. Tai jos se

ei pidä niin sit se sovitaan. Et vaikka jotku oharit, niin sellaista ei tietenkään koskaan ollu. Et se pitää olla sellasta ennakoitua ja hyvällä tavalla sellasta.”

Tukihenkilön ja tuettavan luotto toisiinsa näyttäytyi merkittävänä myös haastateltujen aikuisiässä. Luottaminen ja luotettavuus merkitsivät myös konkreettisia asioita ja tunnetta siitä, että joku aina auttaa, jos tarvetta on.

”(Tukihenkilö) on ollu sellanen ensimmäinen luottamussuhde, jonka mä oon verisukulaisten lisäksi luonu. Se on ehkä se tärkeä asia koko suhteessa. Se, että on saanu jonku ihmisen johon luottaa, joka on aikuinen. Jos se olis teini niin se olis ollu ihan eri kuin että se, että sä luot luottamuksen siihen aikuiseen. Se, kun sun elämässä on aikuinen, joka pettää sun luottamuksen jatkuvasti ja pettää kaikkia lupauksia jatkuvasti, niin on vähän sellainen olo, että mitenhan voi luottaa tai keheen voi luottaa. Että siihen ulkopuoliseen aikuiseen tulee se sellainen, että miten mä luon johonkin aikuiseen sellaisen suhteen. Ei mulla ollu missään vaiheessa, etten olis halunnu luoda mitään luottamussuhdetta, mutta vaan se, että en oo kyenny. varsinkaan sen jälkeen, kun pompoteltiin laitoksissa edestakas.”

”(Tukihenkilö) toi mun elämään ensimmäisen luotettavan aikuisen, sellasen niinku tukiverkon. Se oli aina tukena ja aina jeesas ja aina on jeesannu. Jos mulla on vaikka fyrkan kanssa ollu jotain ongelmaa niin on voinu niinku että pystyt sä jee-saamaan ja sit se on vielä ollu tosi tarkka siitä, et se fyrkka meni just sinne. Esi-merkksi armeija-aikaan mulle tuli yksi isompi lasku eikä sotilasavustuksilla mitään maksella ja kysyin, että pystyksä jeesaaman, että maksan sit intin jälkeen bakkiiin ja (tukihenkilö) sit siihen, et ok tottakai, mut hän ei anna sitä rahaa, vaan tuo se lasku tänne, et se ei se raha sit menny mihkään muualle. (Tukihenkilö) on aina ollu olemassa kun on tarvittu.”

Luottoaikuisen roolin saavuttaminen vei tukihenkilöltä ja tukisuhteelta aikaa osin haastateltavien aikaisempien elämäkokemusten myötä, jotka värjivät heidän käsityksiään aikuisista. Toisaalta, tukisuhde koettiin merkitykselliseksi myös silloin, jos tukihenkilön tehtäväksi ei tullut toimia luottoaikuisena ja tuettavan elämäntilanteen haasteiden kuuntelijana. Luotto myös siihen, että tukihenkilö hyväksyy myös pinnallisemman jutustelun, kuuluu osaltaan tukisuhteen luotettavuuteen. Toinen ei katoa, vaikka omaa elämäänsä ei haluaisi jakaa syvällisesti tai yksityiskohtaisesti.

”Ennen (tukihenkilöä) mä olin ollu ties kuinka monessa eri terapiassa ja mä en suostunu puhumaan terapeuteille, koska mä noo terapeutit voi sanoo ties mitä kel-lekin, oli tämmönen ajatus. Mä en muista kuka sen sano, että (tukihenkilö) ei ole terapeutti tai tää ei oo mikään sellainen, mistä ei lähdetä arvioimaan mitään täl-laista, että saat ihan ite kertoa mitä haluat ja jutella mitä haluat. Vähän niin ku vaan olet ja vietät aikaa – omaa aikaa. Niin en mä aluksi tiennyt siis oliko se nyt totta ja onks tää nyt terapeutti vai eiks tää oo ja mikä juttu tää on. Vähän siinä oli sellasia, vaikka en mä ajatellut, että (tukihenkilö) olis sellainen terapeutti, jolle pitäis avautuu asioista ja tälle. Enemmänkin kun pääs tutustumaan (tukihenkilöön), niin piti sel-lasena, niin ku koko ajan joka tapauksessa ollu, kaverina. Vaikka ikäero on suuri. Silloin se oli ehkä sellainen aikuiskaveri. Se oli se alkuaika, kun me juteltiin ihan niitä näitä ja siinä se tuli kans esille, että (tukihenkilö) ite sanoi, ettei oo mikään terapeutti, että voidaan jutella niitä näitä ja mistä haluat ja tällasta. Ja käydään missä haluat, pääsee vähän eri tavalla näkemään maailmaa.”

”Kai se oli ne muutamat ekat kerrat ja sit taas puhu enemmän ja enemmän ja sit se oli jo luontevaa. Kiintyy siihen ja sit se on oikeesti helppoo. Emmä oikee tiä. Se on vaan jotenkin niin hyvin menny.”

”Varauksella suhtauduin siihen, mut en mä omii asoita niinku perheeseen liittyvii just kertonu, mut siis ihan perusläppäjuttuja pysty heittämään. Mut on se hankala, kun ei tunne ihmistä, niin ei sitä mitään syvällistä. Et ei se muistaakseni kyselykään mitään hienoa tai syvällistä, mikä on musta ihan positiivista. Sen näki aika nopeesti et minkälainen tyyppi se oli. ei se mulle mikään ongelma ollu. Mä en ikinä ollu mikään ujo tai vastaava, et se oli iisii lähtee johonki Stadii. Mä tiesin et se on niinku hyväntahtonen tyyppi et ei siinä ollu mitään ongelmaa. Plus että se oli järkännny jotain tai ties mitä vois tehdä, jotain iisiä, käydä kauppoilla tai syödä jätskii. Ja sielläkin sit niinku et onko tää järkevää ostos. Ihan beisikkii, et ei me tehty ikinä mitään jäätävän räjäyttävää. Se oli musta ihan fine. Ei siinä ollu mitään negatiivista, se oli vähän semmosta tutun tuttu meininkiä, et ei siinä avauduttu mitenkään. Juteltiin pinnallisii niitä näitä, et ei se ollu mitenkään vaikee tilanne, Et siinä vaiheessa jos se olis alkanu inttää multa jotain, niin siinä vaiheessa se olis voinu olla eri tilanne, mut jos pystyy niinku tilanteen mukaan menemään niin ei se mulle tuottanu mitään ongelmaa. Mä tiesin vähän mitä se toiminta on ja miksi se on, mä niinku käsitin sen. Mä tiesin ettei mun tarvii avautuu mitää et saan jutella mistä haluun. en mä jaksa vatvoo mitään asoita. Et hengailtiin vaan.”

Luottamuksen vastavuoroisuus sekä kuulumisten vaihto nousivat osaksi tukisuhteen luottamuksen ja luotettavuuden aluetta. Tasa-arvoinen suhtautuminen tuettavaan on mahdollistanut tuettavalle tunteen tulla kuulluksi. Tuettavan oma tarve saada ja voida olla tukihenkilön apuna on noussut esiin tukisuhteeseen ja ystävyyteen liittyvissä luontevissa tilanteissa. Tukihenkilön auttaminen on tuntunut tärkeältä, vaikka se olisi pientäkin. Apu ja auttaminen juuri vastavuoroisesti tuntuivat haastatelluista merkityksellisiltä ja lähensivät tukihenkilön ja tuettavan suhdetta. Apu on voinut olla konkreettista tekemistä ja työtä, mutta myös keskustelua ja jopa tukemista. Luottamuksen rakentuminen nivoutuu kokemuksena yhteen sen kanssa, miten tuettava on kokenut tulleen kuulluksi tukihenkilön taholta.

”Se että se ei ollu enää pelkkä tukisuhde, niin se hiipien se muutos. Ja oonhan mä sitten käynyt hoitamassa sen koiraakin välillä ja siinä huomasi, että se luottaakin. Siinä vaiheessa kun alettiin olemaan kavereita ja itekin havahtu siihen että hei, me ollaan nyt niinku kavereita!”

”Mulle oli tärkeä se, että mä sain kuulla mikä (tukihenkilöllä) oli meininki ja mitä se on tehny. Se että (tukihenkilö) on kertonu myös itsestään, niin on tuonu sitä luottamusta siihen suhteeseen. Se, että se välillä kysy multa, että mitä mieltä mä olen. Ja se oli sillai et jee kiva! Se tuo sen kaverisuhteen siihen väliin, että se ei oo se pelkkä tukisuhde. Siitä tulee sen jälkeen kaverisuhte, kun kertoo omia asioita. Ja mä oon ite kysynytkin, vaikka että onko sulla poikaystävää. Ja se ei oo ollu että tää ei kuulu sulle, vaan että joo, on yks mies jota mä oon tässä tapaillu, että katoetaan mitä siitä sitte tulee. Se on ollu tosi tärkeä, että se on kysynyt mun mielipidettä ja että on kertonu mulle asioista. Jos satuttiin näkemään ja sillä oli huompi päivä, niin sitte se kerto mikä tilanne on, ilman että se olis vuodattanu. Niin sitten tuli sellainen, että halusi - vaikei olisi tarvinnu - ni yrittää vähän auttaa.”

”Mut siihenkin mä oon oppinu (tukihenkilön) kanssa et aina jeesataan. Pihatoissä ja muuttoapuna ja milloin mitäkin. Et mä jeesaan (tukihenkilöä) ja se jeesaa mua. Se oli musta tosi hienoa pikkukundina kun vaikka tehtiin jotain että se oli eräänlainen vaihdanta. Se oli tärkeätä että pääs niinku hommiin jossain vaikka teki (tukihenkilön) mummon lumitöitä, ihan yksinkertaisia juttuja.”

Osalla haastateltavista oli kokemuksia siitä, että he olivat tulleet osaksi tukihenkilön omaa lähipiiriä. Tunne toisen elämään kuuluvuudesta tuli tukihenkilön lähipiirin tapaamisista sekä johti suhdetta läheisemmälle tasolle tehden siitä myös helpon ja luontevan tuntuista.

”(Tukihenkilö) oli joskus auttamassa meitä kun me muutettiin.. Mun äiti ja (tukihenkilön) äitikin on ollut kavereita. Ja must se oli tosi kiva, et olin osa (tukihenkilönkin) elämää.”

”Se et mä olin osa (tukihenkilön) elämää niin teki siitä suhteesta tosi luontevaa.”

”Meille oli jotenkin tosi luontevaa, et mä tutustuin (tukihenkilön) ystäviinkin. Mähän oon (tukihenkilön) isoäidin ja äidin kanssa ollu tosi paljon tekemisissä. (Tukihenkilö) tuntee mun avopuolisonkin.”

Haastateltavien pohdinta tukisuhteeseen liittyvästä luottamuksesta oli paikoin varsin syvällistä ja analyttistä. Osin se myös ulottui koskemaan haastateltavien haastatteluhetken ja aikuisuuteen liittyvien elämänalueiden hyvin henkilökohtaisia osa-alueita. Tukisuhteen ja tukihenkilön on koettu vaikuttavan syvälle itseen ja vaikkapa siihen, millaisia suhteita haastateltavan aikuisuudessa ovat olleet mahdollisia luoda ja rakentaa, tai vaikkapa siihen, miten erilaisia asioita ottaa vastaan ja miten niitä käsittelee.

”Jos mä mä en olis rakentanu (tukihenkilöön) tämmöstä luottamussuhdetta niin en tiedä millaisia mun nykyiset parisuhteet olis.”

”Jos mulla ei olis ollu tätä suhdetta, niin en tiä miten se olisi mun vaikka luonteeseen vaikuttanu. Jos mä en olis tienny, että mulla on se joku ihminen, kehen luottaa. Tietysti se vois olla, etten mä naurais niin paljon tai mä olisin hyvin paljon pessimistisempi asioiden kanssa ja lähtisin katsomaan kaikesta karut puolet. Toisinaan mä en tiedä, - mulla on optimistinen elämäkatsomus, mun lasi on aina puoliksi täynnä - mä en tietäis millainen se olis, olisiko mä pessimistinen tai realistinen.”

”Ehkä se, että me ollaan vieläkin tuttuja, on se että kun tutustu toiseen ja ollaan enemmän tuttuja tunnetaan toisemme niin pitkältä ajalta. niin tietää millainen toinen ihminen on ja pystyy avautumaan.”

Vaikkei suhteesta kaikkien haastateltavien osalta ollutkaan tullut sellaista merkittävää ihmissuhdetta, jossa tuettava olisi jakanut henkilökohtaisia kuulumisiaan, oli tärkeää, että tunne turvallisuudesta tavoitti tuettavan. Turvallisuuden tunteen voi katsoa olevan merkittävä osa luottamusta, vaikkei suhde olisikaan syvälinen keskustelutasolla. Tunne

turvallisuudesta liittyy sekä psyykisiin että fyysisiin rajoihin. Turvallisuuden tunne on luottamuksen rakentumisen pohja ja lähtökohta. Tukisuhteen kehittyminen luottamukselliseksi ottaa aikaa. Suhteen kehittymiseen vaikuttaa silti myös oma panos ja suhtautuminen toiseen sekä yhteiseen suhteeseen. Yhteinen aika kuitenkin palkitsee.

”Mulle riitti se, et mä tiesin, ettei se tyyppi vie mua pakulla johonkin metsään. Ei me kuitenkaan niin paljon oltu. Ehkä se olis sitten ihan erilaista, jos me oltais oltu monta vuotta. Sehän siinä varmaan olikin se, ette kun se ei jatkunut niin pitkään niin se luottamus ei ollu niin syvä. Siinä menee aina aikansa. Että ehkä se on se haisteluvaihe. Enhän mä anna itsestäni suoraan kaikkea. Ihmisten oma tila on tärkeä, et sit kun on se luottamus niin sit sä voit astuu siihen. Sit kun on se syvä luottamus niin sit mitä vaan voi tehdä. Musta olis ollu tosi outoa jos se äijä olis tullu ja halannu. Mä en ikinä ollu halaustyyppi. Tärkeetä että osaa lukee toista ihmistä. Että tietää mitä voi tehdä. Ja vaik me ei ehditty olemaan niin kauaa, niin silti mulle jäi sellanen positiivinen kuva. Emmä siis - siinä just ongelma se, kun on tuntematon henkilö, ni ei sitä halua puhuu hirveesti. Paitsi jos se kestää monta vuotta, niin sit voi ehkä haluta. Se pari-kolme vuotta on toisaalta aika pitkä, mut toisaalta me nähtiin aika vähän. Et periaattessa niinku hyvänpäivän tuttu, morjens ja tehään jotain, et ei meille tullu sellasta syvääsyvä suhdetta missään vaiheessa. Mä veikkaan, et sillä et olis viettänyt enemmän aikaa ja sit et se olis kestänyt pidempään, niin olis voinutki. Toisaalta olisko kompensoitunu ehkä sillä, et me oltais vietetty enemmän aikaa, mut jos näkee vähemmän niin varmaan olis sit se pidempi.”

”Ainakin viis vuotta on jo pidempi aika tukisuhteessa. Siinä ehtii jo kasvaa se suhde niinku luonnolliseksi. Sit se on sillee ettei oikeestaan jännitä eikä se oo yhtään vieras. Ja sit on ehtiny nähdä sen elämää tarpeeks ja et on siinä mukana jo. Sit saa olla vapaa eikä tarte yhtään jännittää eikä stressaa mistään. Must mä menin aika täysii siihen suhteeseen. Olinhan mä sit aluks sillee niinku et mä oikein puhunu paljon, mut kun me nähtiin muutamia kertoja niin kylhän siitä tuli sit varmemmaks.”

7.5 Tukisuhde päättyy?

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta tukisuhteet olivat virallisen suhteen päätöksen jälkeen jatkuneet ystävyysuhteina ja yhteydenpito oli jatkunut haastatteluhetkeen saakka. Haastatelluille oli tärkeää ja merkityksellistä edelleen tuntea entinen tukihenkilönsä ja pitää yhteyttä hänen kanssaan.

”Se kesti sitten se virallinen siihen, että mä olin 18. Mä halusin olla ihan loppuun asti siinä tukisuhteessa. Ehkä mä aattelin sen sillee, että jos me ollaan vähän pidempään siinä tukisuhteessa, niin on vähän niin ku pakko nähdä sen aikaa vielä. Halusin nähdä (tukihenkilöä) kerran kuussa. Me oltiin sellanen kymmenen vuotta. Se on hyvin iso osa mun elämästä. Niitä haikeita tunnelmia oli kun tiesi, että se tukisuhde loppuu kohta. Mutta sinänsä ei ollu haikeeta tunnelmaa, kun tiesi kuitenkin, että haluaa olla toisen kaveri ja että pidetään yhteyttä, että se on ollu koko ajan selvää. Mä oon onnellinen että (tukihenkilö) on lähtenyt tähän.”

”Ei se sillee oo vieläkään loppu, vaik me ei nähä niin usein. Just täs vähän aikaa sitten käytiin leffassa ja syömässä. Virallisesti se päätty joskus, kun mä täytin 18.”

”Tänä päivänä me edelleen tiedetään toistemme tekemisistä ja menemisistä ja istutaan iltaa yhdessä ja ollaan ystäviä ja varmaan tullaan olemaankin. Silloin kun se tukisuhde loppu kun täytin 18 –vuotta, niin ei se vaikuttanu mitenkään.

Erään haastattelun osalta tulee ilmi, että haastateltavan virallisen tukisuhteen aikana oli tapana myös nähdä useamman tuettavan ja tukihenkilön kesken. Minkä verran näistä tutuista jäi toisilleen ystäviä, on haastatellulle epäselvää, mutta hän pitää omaa suhdetta mahdollisesti erilaisena kuin muiden.

”Silloin kun se tukisuhde loppu 18 vuotiaana niin ei se vaikuttanu käytännössä mitenkään. Ehkä selkeesti ei ollu enää niinku niitä tukihenkilötekemisiä, että ei aina-kaan ollu niitä muiden tuettavien ja tukihenkilöiden juttuja, mutta onhan ne muutkin aikuistunu ja sillee. Muilla ei ehkä ollu sit samanlaista suhdetta, mun käsittääkseni ne ei ne muut ole enää niiden tuettavien kanssa tekemisissä. Et ehkä törmäävät kaupungilla ja vaihtavat kuulumiset, mut ei sillee samanlailla kuin mä ja (tukihenkilö).”

Tukisuhteet on kirjattu määräaikaiseksi ja niitä on tarkasteltu ja jatkettu lastensuojelun sosiaalityöntekijän arvioinnin perusteella sekä tuettavan ja tukihenkilön elämäntilanteen pohjalta. Tukisuhteen lopettamisen yhteydessä haastateltavat muistelivat myös tukisuhteen uusimiseen ja jatkamiseen liittyviä tunnelmia tukisuhteen varrelta. Tukihenkilön vapaaehtoisuus olla suhteessa tuettavaansa korostuu siinä, että suhde ei ole hänelle pakollinen. Tämä vaikuttaa tuettavan itsensä kokemaan merkitykseen tukihenkilön elämässä. Tukisuhteen aikana ei aina muistunut mieleen, että kyseessä oli ulkopuolisen tahon, tässä tapauksessa lastensuojelun, järjestämä tukitoimi.

”Mä olin ihan onnellinen siitä kun (tukihenkilöltä) oli kysytty, että haluuks se jatkaa ja se oli sanonut että joo. Niin mä oon siitäki tosi kiitollinen, että se oli halunnu jatkaa, että mä en ollu niin riesa.”

”Mä ite halusin sen. kun mä taisin olla jotain ehkä 16, niin (tukihenkilö) kysy, että jatketaanks me vielä vai lopetetaanko tähän, että voidaan pysyy kavereina, mä sanoin että joo joo, jatketaan ihan loppuun asti.”

”Pieni muistikuva, et joskus välissä olis ollu että jatketaan tätä suhdetta tai jotain. Et multa on kysytty, et haluunko jatkan ja mä olin sillee et joo, todellaki.”

”Se oli tosi mukavaa ja se vaan niiku jatku ja jatku. Jossain vaiheessa kysyttiinkin että haluutsä jatkaa ja sit sitä muisti että ainiin, tää on joku homma, ja sit jatkettiin. Enkä mä mieltäny että kun mä täytin 18, et se niinku loppu, kun mehän ollaan vieläkin tekemisissä tosi paljon.”

Haastateltavan osalta, jonka tukisuhde oli päätynyt muuhun kuin täysi-ikäistymiseen, eikä tukihenkilö ollut enää osa haastatteluhetken elämää, oli kuitenkin selvää, että tukihenkilö oli ollut hänen mielessään. Hän toivoi saavansa entiseen tukihenkilöönsä jonkinlaisen yhteyden. Tukisuhde oli saattanut päättyä myös muuhun kuin täysi-ikäistymiseen

tai lastensuojeluasiakkuuden loppumiseen. Kaikilla haastateltavilla yhteys tukihenkilöön ei ollut kestänyt haastatteluhetkelle saakka. Tästä huolimatta tukihenkilö oli edelleen ollut haastateltavan mielessä ja hän toivoi voivansa saada entiseen tukihenkilöön jonkinlaisen yhteyden. Syitä loppumiselle haastateltava miettii omista kiireistään ja harrastuksistaan sekä omaan kasvuun liittyen, sekä myös ylipäätään tukisuhteen lähtökohdista hänen oman elämäntilanteen osalta.

”Sit se vähä mureni, kun mulla tuli itelleni niin kiire. Mut kyl me jonkun aikaa joo ehttii sit vääntää. Mulla tuli hirvee kiire siinä, koska mä harrastin joka ilta melkein, ni sit mulla oli aina melkein iltasin jotku treenit ja viikonloppusin joku turnaus tai vastaava. Se väheni siinä tosi paljon. Mulla oli niin kiire koko ajan et mä jouduin sanomaan, etten mä tienny koska mä ehdin. Ja sitte se hiipu ja hiipu ja sitte me jossain vaiheessa sovittiin, että suosiolla lopettaa, kun ei me kuitenkaan ikinä nähdä. Mut se oli niin, että mulla ei ollu aikaa et sit se vaan hiipu siitä pois. Et oli tosi vaikee löytää aikaa. Mä koko ajan urheilin enemmän ja enemmän. Mä yritin yks kerta selvittää sen tukihenkilön nimeä, mun pitäis tilaa mun lastensuojelupaperit, niissä vois olla jotain tietoo. Meillä ei sit säilyny se homma sinänsä et sen jälkeen ku se loppu niin ei me nähty et ei me tultu ikinä niin läheisiksi. Jos löytyis se, niin olis kiva chattaa. Se on joku viiskymppinen. Et ei mulla et jos rehellisesti pitää sanoo, niin emmä tiä oisinko mä tarvinnu mut hyvä lisä siihen johonkin. Mä olin niin erilainen ja mulla oli paljo kavereita ja harrastusta. Siitä jäi hyvä fiilis kuitenkin. Et se oli varmaan sille ajankohdalle hyvä juttu, kunnes mä sit niiku kasvoin yli.”

Tukisuhteen päätyttyä haastateltavat ovat miettineet erilaisia asioita omaan tukihenkilöönsä ja tukisuhteeseensa liittyen, kuten itse tukihenkilöksi ryhtymistä, yleisesti tukihenkilön ominaisuuksia sekä toiminnan järjestämiseen liittyviä yksityiskohtia tuettavan näkökulmasta.

Merkittävänä osana omaa elämää koettu tukisuhde oli herättänyt joissain haastateltavissa pohdintaa omista mahdollisuuksista toimia tukihenkilönä jollekin sellaista tarvitsevalle. Ajatus sellaisen kokemuksen, mitä oli itse saanut, siirtämisestä jollekin toiselle tuntui luontevalta ja hyvältä. Jos ajatus juuri tukihenkilönä toimimisesta ei tuntunut mahdolliselta, yleisestikin toisen auttaminen laajemmin osaksi omaa elämää.

”Emmä ollu miettiny näitä asioita vuosiin. Sit mun kaveri postas Facebookkiin et tarvitaan miehii tukihenkilöiksi ja siin vaiheessa rupesin mieltii et ainii mullakin oli. Ja vaik me ei ehditty olemaan niin kauaa, niin silti mulle jäi sellanen positiivinen kuva. Sit mulle tuli siitä mieleen, et mä pystyn ehkä vaikuttaa. Et ehkä jollekin toiselle, joka tarvii. Siitä tuli semmonen, et mulle on annettu, miks mä en anna. Ja sit et mun ei tarvii sit mieltii, kun on sellanen elämäntilanne, et voi vielä sumplii asioita. Ihan pitkäkestoisesti mä ajattelen, että voin vaikuttaa johonkin ihmiseen. Että se jotenkin niinku säilyis, että se muokkautuis.”

”Mä oon joskus itekki miettiny pitäskö lähtee tukihenkilöksi mutta aina tullu se, että mä en ainakaan oo vielä sellasessa tilanteessa että mä voin vielä luoda sellasta

turvaverkkoa kuin (tukihenkilö) mulle loi. Paljo miettiny sitä että millainen hyvä tukihenkilö on. Tai sillee musta tuntuu, että mä oon vähän niinku velkaa ehkä maailmalle, että haluan oman osani jeesata. Mua on jeesattu ja mä haluan jeesata eteenpäin ja ystäviä jeesaankin jos on vaan jotain, ihan yksinkertaisia asioita kuin niinku muuttoapua tai jotain. Ja ammatillisesti.”

Tukisuhteiden päättymiseen liittyvät pohdinta johti miettimään myös hyvän tukihenkilön ja tukisuhteen ominaisuuksia ja toimintatapoja sekä yleisesti tukisuhteen kulkua. Tärkeinä seikkoina mainittiin pitkäaikaisuuteen ja pysyvyyteen liittyviä yksityiskohtia ja kärsivällisyyttä vaativa alkuaika sekä tukihenkilön luonteeseen liittyviä asioita.

”Paras mahdollinen tapa miten se voi loppua on se, että tulis frendejä. Vaik ei oltais niin tiiviisti yhdes, niin meillä olis niinku kaverisuhde. Ei tarvii mitään viimeisiä sanoja. Parasta olis se, että me oltais frendejä vielä tulevaisuudessakin, mikä nykyään on ihan mahdollista. Paras juttu olis se, että se olis pitkä. Että sille jäis sellanen setti, että se olis saanu kaverin. Silloinhan se toimis niin kuin sen pitäis toimia.”

”Sellaset tukihenkilöt on hyviä, että ne pitää sitä suhdetta yllä ja että se kestää pitkään.”

”Uuden tukihenkilön ei kannata ainakaan pakottaa sitä suhdetta siin alussa, ainakaan hirveesti. Et se menee ihan hitaasti se alku ja sit se alkaa. Se alku voi olla sellasta et siitä ei saa mitään irti, Se voi riippuu henkilöstä.”

”Motivoisin (tuettavaa) ruualla ja että pääsee tekeen kaikkee jännää.”

”Mun tukihenkilö on hyvä tukihenkilö. Se on asiallinen. Ja samalla osaa olla hauska ja huumorintajuinen.”

Samassa yhteydessä haastateltavilta tuli myös vinkkejä toiminnan järjestämiseen liittyen sekä terveisiä tuleville tuettaville ja jopa heidän vanhemmillen.

”Sanoisin sille pikkukundille, et nyt kandee oikeesti tarttuu tilaisuuteen jos se on oikeesti mahdollista.”

”Mun äiti on hakenu mulle tukihenkilöä ja se on jo silloin ollu tosi erilainen kuin minä, Että olis tosi hyvä, jos te tapaisitte hakijoita – niitä itse lapsia.”

”Yks mikä on itelle sillee ollu niin että mä en nähny sosiaalitoimen osallisuutta suhteessa. Kävin ehkä ekan ja välitapaamisen paikan päällä. Mä en nähny sosiaalitoimen kuulumuutta siihen hommaan ja se on musta hyvä, että se oli vaan (tukihenkilön) ja mun. Kun ei se sossu aina oo niin hyvä asia, että ehkä hyvä, että se on ollu sillee vähän piilossa.”

”Mun tukihenkilö otti uuden tuettavan, olinkohan mä 18 tai 19 kun se alko ja (tukihenkilö) oli tosi huolissaan, että etten kai mä loukkaannu. Enkä tietenkään, vaan ymmärsin heti, että se haluaa jeesata lisää. Mäkin olen sen tuettavan ja sen äidinkin tavannu kun ne aloitti sen tukihenkilöhomman, niin me tavattiin ja ne halus kysellä. Sanoin niillekin silloin ihan suoraan, että mä olisin tosi eri paikassa ilman (tukihenkilöä).”

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuskysymykset ratkaisevat sitä, millaisia merkityksiä tutkimuksella haetaan. Kysymyksiin vaikuttaa tutkijan omakohtaiset kokemukset ja ennakkotiedot. Kun tutkijan esiymmärrys asiasta syventyy ja laajenee, voivat tutkimusongelmat muuntua ja tarkentua. (Moilanen & Räihä 2007: 51.)

Merkitysten tutkiminen ei ole helppoa, sillä merkitykset muodostuvat asioiden suhteesta toisiinsa. Tutkijan esiymmärrys ja arvaukset johtavat siihen, miten hän suhteuttaa tutkimansa asiat, joka taas vaikuttaa siihen, millaisia tulkintoja tutkija tutkimastaan asiasta rakentaa. Tutkijalle on hyötyä siitä, jos hän kykenee tarkastelemaan omaa tiedosta maansa esiymmärrystä tutkittavasta asiasta. Fenomenologiassa tutkijan tietoisuus omista ennakkotiedoistaan on merkityksellistä, sillä fenomenologinen tutkimus tavoittelee käsittelemään tutkittua tietoa pitkälti ilman ennakkoluuloja. Toisaalta taas hermeneutiikka korostaa sitä, että tutkijan on mahdoton tarkastella tutkimaansa asiaa kokonaan ilman ennakkotietojaan. Hermeneutiikassa ajatellaan esitietojen olevan rakentava apu tulkintaan ja sikäli ehdottomasti tarpeellisia tutkimukselle. Tutkimuksen kannalta tärkeää on se, että tutkija tiedostaa ne seuraukset tutkimuksellensa, jotka syntyvät tutkijan omista ennakkotiedoista tai esiymmärryksestä. Tutkija syventyy esiymmärrykseensä perehtymällä teorioihin, joskin myös teoriat voivat olla merkityksen kannalta kahdenlaisia vaikutuksia, sillä asioiden havaitsemisen lisäksi se voi osaltaan myös estää näkökulmia. Kirjallisuuteen tutustumisen lisäksi omaa esiymmärrystä voi tarkastella toisen henkilön kanssa vaihtaen mielipiteitä. (Moilanen & Räihä 2007: 52-53.)

Huolimatta työhistoriastani tukihenkilötoiminnan parissa sekä ammatistani ja koulutuksestani, en voinut pitää itsestään selvyytensä tuettavien omia kokemuksia toiminnasta. Halusin voida tarkastella ja kirjoittaa auki ja tehdä näkyväksi sitä, mitä asian parissa työskentelevät ammattilaiset pääsevät harvoin kuulemaan. Lisäksi niissä harvoissa tilaisuuksissa, joissa kokemusasiantuntijoita on ollut mahdollisuus kuulla, on luonnollisesti kokemusasiantuntija halunnut ainakin osin jättää kertomatta omaan hyvin henkilökohtaiseen ja yksityiseen elämäänsä liittyviä yksityiskohtia, kuten juuri perheensä historiaa ja lapsuuden kokemuksiaan. Tämä työ mahdollistaa näiden asioiden käsittelyn osana sitä yksityistä ja henkilökohtaista kokonaisuutta, mihin tukihenkilötoiminta liittyy, anonyymisti ja turvallisesti.

Teoriataustani tarkoitus on toimia kehikkona, jonka perustaan oman ammatillisen osaamiseni ja ymmärrykseni laskeen pitkälti rakentuvan ja antaa eräänlainen pohja valottaa haastateltujen kokemuksia lukijoille. Työn edetessä olen vakuuttunut siitä, että mitä ikinä määrittelemmekin tuettaville mahdollisiksi kokemuksiksi ja merkityksiksi tukihenkilötoiminnan kautta, ovat todelliset kokemukset ja kokijoiden antamat omat merkitykset hyvin ainutkertaisia. Ainutkertaisuus korostaa niiden merkityksellisyyttä ja tärkeyttä. Vaikka tukisuhteiden kestäessä tukihenkilön itsensä sekä tuettavan voi olla hankala hahmottaa suhteen merkitystä tai antia, on sen tarkastelu jälkeinpäin tuettavan taholta aikuisiällä mahdollista laajemmassa perspektiivissä. Tämä aikuisen perspektiivi omaan historiaan ja menneisyyteen asettaa tukihenkilötoiminnan ja tukihenkilön tarkastelun mahdollisuuksille sellaisia ulottuvuuksia, joita lasten tai nuorisoikäisten, juuri haastatteluhetkellä tukisuhteissa olevien osalta ei olisi mahdollista.

Haastattelutilanteet olivat intensiivisiä ja herkkiä ja suurimmaksi osaksi haastateltavat antautuivat ihailtavasti käymään läpi mennyttä ja sen sisältämiä kipeitäkin asioita, sekä samalla nykyistä hetkeä ja tulevaisuuden haaveitaan. Haastateltavien rohkeus puhua omista asioistaan ja vastoinkäymisistään teki haastattelutilanteista minulle helppoja. Haastattelut olivat suunnitelmani mukaan hyvin keskustelunomaisia ja useassa haastattelussa toteutui syvähaastattelun luonne niin, että haastattelijana olin antamassa vain eräänlaisia suuntaviivoja keskustelulle ja haastateltavan ajatuksenjuoksulle. Olen haastateltavilleni kiitollinen heidän jakamistaan elämäntarinoistaan sekä kokemuksistaan. Olin hyvin koskettunut haastatteluhetkissä sekä mahdollisuudesta saada jakaa haastateltavien yksityisiä kokemuksia ja ajatuksia. Asian parissa työskentelevänä ammattilaisena koin ehkä hieman kliseisesti eräänlaisen ympyrän sulkeutuvan. Olin ollut mukana rekrytoimassa uusia tukihenkilöitä, haastattelemassa ja kouluttamassa heitä sekä yhteen sovittanut heitä lasten ja nuorten tarpeiden ja toiveiden mukaan suhteisiin. Olin ollut aloittamassa valtavan määrän uusia tukisuhteita sekä ohjaamassa tukihenkilöitä heidän polullaan tukisuhteissa. Vain vilaukselta olin kuitenkin saanut nähdä tuettavia tai kuulla heidän kokemuksistaan siihen liittyen, mitä tukihenkilötoiminta oli heille mahdollistanut tai antanut. Tämän opinnäytetyön haastattelut saivat minut pysähtymään ja miettimään uudelleen niitä tärkeitä seikkoja, joita haastateltavat olivat toimintaan liittyen kokeneet sekä jäsentämään jo omaavaani teoriatietoa esimerkiksi varhaisiin vuorovaikutussuhteisiin tai luottamukseen liittyen.

Tämän opinnäytteen yhteen kasaamat ja esiin tuomat entisten tuettavien itsensä kokeemat ja määrittelemät merkitykset tukihenkilöille ja tukisuhteille elämässään mahdollistavat alalla työskenteleville ammattilaisille fokusoida ajatuksiaan tukihenkilöitä rekrytoitaessa, heitä kouluttaessa sekä ohjatessa. Opinnäytetyö antaa mahdollisuuksia esimerkkien omaisesti korostaa ammattilaisten tärkeinä pitämiä osa-alueita ja yksityiskohtia sekä antaa niille teorian pohjalta tulevan osaamisen lisäksi elämältä ja todelta tuntuvaa kosketuspintaa. Tässä tarkoituksessa työtä käytettäessä ei haittaa se, ettei tutkimustuloksia voida yleistää.

Tukihenkilö on mulle läheinen henkilö

Haastateltavien vaihtelevat elämäntilanteet tukisuhteiden alkaessa ja niiden kestäessä muistuttivat minua lastensuojelulasten ja –nuorten erityisestä tarvitsevuudesta. Haastattelut muistuttavat minua siitä, että tuettavien lasten ja nuorten epävakaa elämäntilanne vaihtelee kesken tukisuhteiden ja vaikuttaa sekä suhteeseen että tapaamisiin.

Turvallisten ja ehkä johdonmukaisten aikuisten puuttuminen tai jatkuvassa epävarmuudessa ja turvattomuuden tunteessa eläminen eivät vahvista lasta. Kasvaakseen omiksi itsekseen, saadakseen itseluottamusta ja itsearvostusta sekä löytääkseen oman itsensä ja omat vahvuutensa, tarvitsevat nämä lapset ja nuoret korvaavia ja korjaavia kokemuksia aikuissuhteista. Luottamuksen uudelleen rakentuminen tai se, että ylipäätään kannattaa luottaa, rakentuvat hitaasti pienin konkreettisin askelin. Tuettavat tuskin haluavat jakaa itsestään mitään kovin henkilökohtaista pitkään aikaan, ennen kuin huomaavat tukihenkilön olevan luottamuksen arvoinen pienissäkin asioissa, kuten vaikka siinä, että sovituista tekemisistä ja tapaamisista pidetään kiinni. Korjaavat ja korvaavat kokemukset lähtevät rakentumaan hitaasti. Kolhuja kokenut luottamus, tai kannustusta tai tukea vaille jäänyt itsetunto ei korjaudu kerrasta eikä nopeasti. Tukihenkilön kärsivällisyys, hienovaraisuus ja ennen muuta luottamuksen arvoisuus pienissäkin asioissa, ovat tärkeitä tekijöitä sille, että päästään rakentamaan uusiksi jotain, joka on ehkä kokonaan tai suureksi osaksi sortunut.

Jos lapsen tai nuoren kokemusmaailma on se, että aikuiseen ei voi luottaa, ei tällaista luottamusta lähdetä rakentamaan ns. puhtaalta pöydältä. Tämä kokemus ei ole tyhjä, valkoinen paperi tai taulu, tabula rasa. Haluan avata tätä vertauskuvallisesti, jotta se ta-

voittaisi lukijan kokemusmaailmaa paremmin. Miellän tämänlaisen vaurioituneen luottamuksen nurkkaan rytätyksi paperiksi tai piirustukseksi. Se on heitetty pois, rutisteltu, koska se on epäonnistunut, eikä siihen uskota voivan tehdä parannuksia. Tämä johtaa omia ajatuksiani siihen suuntaan, että luottamuksen rakentamiseksi näistä olosuhteista ei voida aloittaa pelkästään puhtaalta pöydältä, vaan eräänlaiselta miinusasteikolta: paperi on heitetty nurkkaan ja rypistetty, sen viivat ovat vääriä ja värit virheellisiä. Luottamuksen rakentuminen uudelleen on tuon paperin hakemista nurkasta, sen oikominen ja silittäminen suoraksi. Sen jälkeen tarkastellaan viivoja ja värejä ja aletaan suunnata niitä uusiksi. Vahvistetaan sitä uskoa, että luottamus rakentuu kyllä, työstä tulee erilainen kuin aikaisempi, parempi, vaikka sitten yksi viiva kerrallaan.

Lastensuojelun asiakaslasten epävakaut olot lapsuudessa ja nuoruudessa vaikuttavat suuresti heidän elämäänsä. Turvattomuuden tunne ja luottamuksen koettelu heijastelevat mm. heidän ihmissuhteisiinsa, itseluottamukseensa sekä yleisesti elämässä pärjäämiseen ja selviytymiseen. Lapsuuden epävarmuus ja arjen ailahtelevaisuus johtavat turvattomuuden tunteeseen. Tukisuhteissa tukihenkilöitä tulee kannustaa luomaan rakenteita ja rutiineja, jotka kannattelevat lasta ja auttavat häntä tilanteesta toiseen. Lisäksi tukihenkilöt voivat auttaa käsittelemään tulevaa yhteistä sanoittamalla suunnitelmaa ja muistuttamalla tapaamisesta.

Kärsivälliset ja sitoutuvat tukihenkilöt mahdollistavat tukisuhteiden pitkäaikaisuuden, joka on yksi tukisuhteen voimavara ja hyöty. Tukihenkilöiden olisi lähtökohtaisesti voitava sitoutua tehtäväänsä pitkäaikaisesti. Pitkäaikaisuus tukihenkilösuhteissa merkitsi haastattelujen perusteella oikeaa ystävyyttä, huolimatta ikäerosta tai siitä, että tukisuhde oli alun perin jonkin ulkopuolisen tahon asettama. Pitkäaikaisuuden katson mahdollistuneen erityisesti tukihenkilöiden vapaaehtoisuuden ansiosta, sillä he eivät olleet velvollisia sitoumuksessaan, vaan loivat aitoja vastavuoroisia ystävyysuhteita. Eräällä tavalla koin, että haastateltujen entisten tuettavien entisten tukihenkilöiden kärsivällisyys palkittiin ainakin osin ikään kuin vasta nyt, tätä opinnäytetyötä tehdessä ja näitä tarinoita tallennettaessa.

Vapaaehtoisten tukihenkilöiden tuoma oma erityisyytensä on lisäksi se, etteivät he eivät ole velvollisia sitoumuksessaan, vaan voivat luoda ystävyysuhteen tuettavaansa. Vaikka uutta tukisuhdetta aloittaessa ei koskaan voi tietää, tuleeko suhteesta koko elämän mittainen, on mahdollisuudet siihen kuitenkin oltava olemassa. Lähtökohdat sille, että tukihenkilö ja tuettava voivat ajan kanssa rakentaa jotakin vastavuoroista, täytyy olla

kunnossa. Koska lapsen tai nuoren osalta lähtökohdat esimerkiksi luottamuksen rakentumiselle voivat olla melko heikot, on tärkeää, että tukihenkilön oma elämäntilanne on tasainen ja vakaa. Tukihenkilö tarvitsee polullaan ammattilaisen ohjausta ja kannustusta, sillä osa tukisuhteista kehittyy vastavuoroiseksi tai syvälliseksi vasta pitkän ajan päästä. Ja vaikkei jokainen tukisuhde kehittyisikään sellaiseksi ystävyysuhteeksi, joita me aikuiset ajattelemme ystävyysuhteiden tarkoittavan ja ehkä tukisuhteiden ainakin osin oletamme olevan, vaan jääkin ehkä pinnallisemmaksi tai lyhyeksi tai molempia, on tärkeää muistaa, että tukisuhde voi silti kantaa pitkälle tai ulottua sellaiselle alueelle, mitä tukisuhteen kestäessä ei ehkä voida hahmottaa.

Vapaaehtoinen täydentää ammattilaistyön rinnalla sitä ulottuvuutta, joka ei yletä lapsen tai nuoren kokemusmaailmaan. Vapaaehtoistoimijan anti ystävänä, rinnalla kulkijana, turvallisena aikuisena, aikuisystävänä on korvaamaton. Ajassa olevan sote-muutoksen myötä mahdollisuudet ammatillisen tukihenkilötoiminnan laajenemiselle ovat olemassa. Ammatillinen tukihenkilötoiminta onkin tärkeä sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen lisätökalu, joka mahdollistaa intensiivisemmän ja henkilökohtaisemman työskentelyn ja se voidaan kohdentaa selkeästi jollekin tietylle elämän osa-alueelle ja tietyksi ajaksi. Ammatillisen tukihenkilötoiminta ei kuitenkaan korvaa vapaaehtoistoimintana toteutettua tukihenkilötoimintaa, sillä näillä kahdella samannimisellä toiminnolla tavoitellaan usein vähintäänkin osittain eri asioita. Pitkäaikaisuus, vapaaehtoisuuden tuoma arvo sinällään, luottamuksen rakentuminen sekä ystävyys eivät määräaikaisissa, jatkuvasti arvioitavissa tukisuhteissa ole samalla tavalla mahdollisia. Ammatillinen tukihenkilö on kuitenkin paikallaan silloin, kun tarvitaan tukea ja rakennetta nuoren elämään ja jos hänen elämäntilanteensa ei ole juuri silloin sellaisessa tasapainossa, että maallikkoapu olisi mahdollinen.

Haastatteluista ilmeni, että tukihenkilön pysyvyys, pitkäaikaisuus ja luottamus kuroutuivat merkittäväksi ja yhteneväksi verkoksi, tukisuhteen kantavaksi voimaksi. Vaikka elämäntilanteet olivatkin haastateltavilla tukisuhteen aikanakin muuttuneet, olivat pääsääntöisesti tukihenkilöt pysyneet heidän elämässään. Se, että jo aluksi oli tiedossa se, ettei tukisuhde ollut määräaikainen, oli koettiin haastateltujen puolelta vaikuttaneen heidän omaan sitoutumiseen ja motivaatioon tukisuhteessa. Luottamus siihen, että tukihenkilö on ja pysyy, tuli vasta ajan kanssa ja osin pysyvyyttä testattiinkin.

Pitkäaikainen ystävyysuhde samaan ihmiseen mahdollisti luottamuksen lisäksi, tuettavilla oman itsen kasvua sekä kulttuurin ja arvojen siirtoa tukihenkilöiltä tuettaville. Tunne

siitä, että joku on ja pysyy, vaikka mitä tapahtuisi ja tunne siitä, että edelleen tänä päivänäkin tietää voivansa luottaa tuohon toiseen tarvittaessa, ovat kantaneet tuettavia läpi tukisuhteiden ja myös luoneet turvaa tukisuhteiden päättymisen jälkeen. Inhimillinen tarve ihmissuhteen jonkinmoiselle jatkumiselle, jonkin yhteyden säilyttämiselle nousi haastatteluissa esiin myös sen haastateltavan kohdalla, jonka elämässä kontakti tukihenkilöön oli katkennut. Haastateltavat nostivat esiin myös sen tunteen tärkeyden, että tietävät tänä päivänä mitä tukihenkilön elämään kuuluu ja kokevat olevansa osa sitä ja uskovat näin olevan myös tulevaisuudessa.

Isämäinen auktoriteetti ja hyvä ystävä

Tuettavien omat elämäntilanteet ja sen sisältämät ihmissuhteet, mutta toisaalta myös niiden ihmissuhteiden puute, joille olisi tarve, määrittelevät tuettavien kokemuksia tukihenkilön roolista heidän elämässään. Jos elämästä puuttuu kontakti isään tai kukaan ei kysele koulukuulumisia, on luontevaa, että tukihenkilö täyttää tätä tarvetta. Osittain on tietysti sattumaa, millainen roolista muodostuu, sillä tukihenkilöt toimivat tukisuhteissa sellaisissa tukihenkilön rooleissa, jotka juuri heille itselleen ovat luontevia. Täysin sattumanvaraista tuettavien kokemusten tukihenkilöiden roolista ei kuitenkaan tarvitse olla.

Tukihenkilöille annettiin haastatteluissa monia merkityksiä. Haastattelijana sekä tukihenkilötoimintaa ammatillisesti ohjaavana minua kosketti suuresti se, että tukihenkilön rooli oltiin koettu niin merkityksellisenä. Haastateltujen antamat määritelmät kuten, ”Ainoa luotettava aikuinen”, ”Ensimmäinen auktoriteetti”, ”Isähahmo”, ”Aikuisroolimalli sekä ”Roolimalli” ovat valtaisan isoja. Tuettavien kokemat tukihenkilöiden roolit heijastelevat paljolti juuri sitä kokemustaustaa ja elämänhistoriaa ja tuettavien kunkin sen hetkistä tarvetta. Lisäksi kokemuksiin liittyy tukihenkilön ja tuettavan oma persona. Näin tukisuhteen kokemukset, merkitykset ja tukihenkilöiden roolit kunkin tuettavan elämässä ovat hyvin yksilöllisiä. On tärkeää, että nämä kaikki on nyt kuultu tukisuhteen kokijoiden sanomana ja tallennettu kirjalliseen muotoon. Koen olevani kovin etuoikeutettu saadessani tehdä tämän myös lukijoiden tietoon.

Siinä missä toiselle riittää yhteiset tekemiset ja niistä saatu ilo ja riemu, ottaa toinen tukihenkilön roolimallikseen ja isähahmokseen. Hyvin mahdollista myös on, että samassa tukisuhteissa on erilaisia rooleja, joista tuettava hyötyy. Roolit, tai muut merkitykselliset yksityiskohdat, olivatpa ne tuettaville mitä tahansa, ovat kuitenkin usein niitä, jotka

omasta elämästä, elinpiiristä tai perheestä puuttuvat. Tukihenkilöt täydentävät mitä moninaisimmin tavoin tuettavien kokemus- ja elämysmaailmaa, mutta myös puuttuvia tai osittain puutteellisia ihmis- ja vuorovaikutussuhteita.

Yllätyksekseni haastatteluissa nousi isoon rooliin tukihenkilön rooli suhteessa koulunkäyntiin. Vaikka se ei kaikissa tukisuhteissa noussutkaan esille merkittävänä tekijänä, saatikka toteutettuna samalla tavalla, toivat haastateltavat tukisuhteen heijastukset koulunkäyntiin esille. Tästä kuitenkin päättelen, että koulunkäyntiin heijastelee monenlaiset lapsen tai nuoren perheolosuhteet ja koulu toimii eräänlaisena todellistuvien tarpeiden näyttämönä niille osa-alueille, jotka tarvitsevat erityistä tukea ja huomiota.

On tärkeää, ettemme ammattilaisina erehdy arvottamaan erilaisia tukihenkilöiden rooleja. Hyvä ystävä, joka tarjoaa mahdollisuuden kivaan tekemiseen kodin ulkopuolella on yhtä tärkeä kuin isähahmo tai auktoriteetti. Kukin tuettavista tarvitsee erilaisia asioita.

Että osuttiin just me

Tukisuhteiden alkuun pääsemiseksi ammattilaisilla on oma osuutensa siinä, minkälaiset parivaljakot luodaan. Vaikka suuri osa tukisuhteen taustasta ja voimasta tuntuukin olevan enemmän miltei mystiikkaa ja henkilökemiaa, on ammattilaisen näkemys siitä, kuka tukihenkilö voi mitenkään vastata kenenkin tuettavan tarpeisiin hyvän tukisuhteen pohjalta. Lisäksi täytyy huomioida tukihenkilön vahvuudet sekä molempien kiinnostuksen kohteet. Erityisen tärkeää on yrittää toteuttaa lapsen toiveita tukihenkilölle ja tämän mahdollistamalle tukisuhteelle.

Ammattilaista auttaa tässä se, kuinka hyvin hän tuntee omat vapaaehtoistoimijansa sekä se, minkälaisin yksityiskohtia hän tietää ja ymmärtää lapsen tai nuoren tilanteesta. Pelkästään kuitenkin asiakkaan tilanteen ymmärtäminen ei riitä yhdistämistyön onnistumiselle. Onnistunutta yhdistämistä edesauttaa ajantasainen kuva lapsen luonteesta, hänen halustaan sitoutua sekä kyvystään luoda sosiaalisia suhteita ja olla kontaktissa aikuiseen. Yhteistyö lapsen vastuutyöntekijän kanssa on olennaista, sillä tyypillisesti toimintaa organisoivat henkilöt eivät ole tukisuhteisiin lähtevien lasten ja nuorten omia työntekijöitä. Vastuutyöntekijän ymmärrys tukisuhteesta ja sen mahdollisuuksista on eduksi, mutta tukihenkilötoiminnan osalta tietämätöntäkin vastuusosiaalityöntekijää voi auttaa

vastaamaan tiettyihin kysymyksiin. Sen sijaan, että keskitytään esimerkiksi lapsen diagnooseihin tai vaikkapa perheen elämäntilanteen kaikkiin menneisiin tapahtumiin tai yksityiskohtiin, voidaan alkaa luomaan yhteistä käsitystä lapsen olemuksesta, voimavaroista ja toiveista sekä vastuutyöntekijän näkemästä tarpeesta sille, minkälainen aikuinen vapaaehtoinen juuri tälle lapselle olisi sopiva.

Luonnollisesti yhteensovittamisen lähtökohtana ja onnistuneen tukisuhteen tärkeimpänä pilarina ovat tukihenkilön oma motivaatio, oikeat motiivit, riittävä ja oikeanlainen koulutus.

Tukisuhteiden alussa yhteinen käsitys siitä, mitä tuleman pitää ja miksi, jäsentää tuettavien mieltä tulevan suhteen. Vaikka se ei aina kaikille jäisi mieleenkään tai piirtäisi selkää kuvaa tulevasta, on siihen mahdollista palata myöhemmin yhdessä tai erikseen.

Vaikka osa haastatelluista oli hyvinkin nuoria tukisuhteensa alkaessa, heille kaikille oli jäänyt mieleen jotakin käsityksiä tukisuhteen ensi hetkistä. Nämä yhdessä auki puhutut asiat tukisuhteen rakenteesta, kestosta ja tavoitteista voivat olla myös omalta osaltaan rakentamassa tukisuhteen luottamusta ja haastavaa aloitusvaihetta, jolloin vasta tutustutaan.

Tää tyyppi X halua hengaa mun kaa

Haastattelut vahvistivat käsitystäni tarpeesta ja toiveesta pitkäaikaiseen ihmissuhteeseen. Tämä ikäerosta piittaamaton ystävyysuhde itsessään mahdollistaa luottamuksen syntymisen kärsivällisellä ja säännöllisellä yhteydenpidolla, sekä samalla peilin tuettavan kasvulle. Tämä pitkäaikainen ihmissuhde luo puitteet korjaaville ja korvaaville kokemuksille ihmissuhteista.

Järjestettäessä tukihenkilötoimintaa, tämä tarve pitkäaikaisille ihmissuhteille on tärkeää huomioida etenkin niiden lasten ja nuorten osalta, joiden taustat ja elämäkokemukset ovat olleet vaihtelevia ja vaurioittavia. Ammatillisella työllä ei ole mahdollista luoda elämänmittaisia ihmissuhteita, jotka sellaisenaan luovat mahdollisuudet korjata ihmissuhteissa syntyneitä vaurioita. Järjestettäessä rinnakkain mahdollisuuksia sekä ammatillisiin että vapaaehtoisvoimin toteutettavaan tukihenkilötoimintaan, jää toimintaan ohjaavan

ammattilaisen tehtäväksi erottaa asiakkaan tarve ja osattava ohjata asiakas hänelle sopivan tukihenkilötoiminnan piiriin. Tukihenkilötoiminnan rakenteessa tulisi olla mahdollista ottaa huomioon asiakkaiden tarve pitkäaikaiseen ihmissuhteeseen tukihenkilötoiminnan sisällä sekä tukea tätä.

Tukisuhde tuettavan ja tukihenkilön välillä mahdollistaa erilaista yhdessä kokemista ja jakamista, joissa tukihenkilö voi toimia kannustajana ja positiivisen ilmapiirin luojana. Tuettavan näkeminen, kuuleminen ja hänen toiveidensa toteuttaminen ovat yksi tukisuhteen osa-alue, joka voimistaa ja vahvistaa tuettavaa. Tämä voi hyvin mahdollistua sekä määräaikaissä ammatillisissa sekä määräaikaissä vapaaehtoisvoimin järjestettävissä tukisuhteissa. Myös ammatilliset tukisuhteet tuettaville mahdollisuuden päästä hetkeksi pois omasta arjesta ja saada mielekästä tekemistä vapaa-aikaan turvallisessa aikuisuudessa. Ammatilliset ja vapaaehtoisuuteen perustuvat tukisuhteet eivät sulje toisiaan pois. Ne tarjoavat osittain keskenään erilaista tukea ja erilaisia mahdollisuuksia. Kumpikaan ei kuitenkaan voi korvata toista, molempia tarvitaan. Erikseen nousee kysymys ammatillisen tukihenkilötoiminnan määritelmästä ja käsitteestä ja siitä, kuinka lähellä tai kaukana se on sosiaaliohjauksesta tai perhetyöstä. Tämän eron tai yhteneväisyyksien määrittely helpottaisi varmasti kentänkin ymmärrystä ammatillisen ja vapaaehtoisuuteen perustuvan tukihenkilötoiminnan eroavaisuuksista ja yhtäläisyyksistä sekä siten auttaisi ohjaamaan asiakkaan hänen itsensä kannalta ja hänen omista tarpeistaan ja tilanteestaan johtuen varmemmin oikeaan palveluun.

Mun tukihenkilö on hyvä tukihenkilö

Hyvä tukihenkilö kuulee ja näkee lapsen, hänen voimavaransa ja kykynsä ja osaa kannustaa näissä oikeaan suuntaan. Hyvä tukihenkilö osaa hienovaraisesti kysellä tai jättää kysymättä, jos aistii, ettei tuettava halua keskustella jostakin asiasta. Hyvä tukihenkilö osaa kuunnella ja keskustella olematta tuomitseva, vaikka toisikin esille omia ajatuksiaan ja arvojaan. Tukihenkilön tulee olla huumorintajuinen ja rento, sekä kuulla ja nähdä tuettava ja muistaa hänen toiveet. Tukihenkilö vastaa positiivisen kannustuksen ilmapiiristä ja tullessaan tietoisiksi lapsen tarpeista ja toiveista, pystyy vahvistamaan nuoren itseluottamusta ja itsearvostusta.

Ammatillisesti urani tässä kohdassa, tehtyäni tukihenkilötoiminnan koordinoitutyötä useamman vuoden ajan, tämä tutkimus vahvisti niitä ajatuksia ja arvoja, joita olen työssäni

noudattanut ja vaalinut. Henkilökohtaiset kohtaamiset entisten tuettavien kanssa, joiden viralliset tukisuhteet ovat loppuneet jo paljon ennen omaa uraani tukihenkilötoiminnan parissa, olivat eräänlainen toiminnan todeksi tuleminen. Kohtaamiset konkretisoivat uskoni siihen, johon mm. lastenpsykiatri Jari Sinkkonen uskoo: yksikin turvallinen aikuinen voi riittää.

8.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen joukko on pieni, joten otos-perusjoukko –suhdetta koskevaa yleistämistä ei voida käyttää. Silti tutkimuksen tekijän tulee kyetä pitkälle ulottuviin päätelmiin. (Hakala 2010: 21.)

Tämän opinnäytetyön tulokset eivät ole yleistettävissä, koska haastatteluotos on varsin pieni. Sen sijaan tämän työn avulla lukijan on mahdollista kuulla sellaisia kokemusasiantuntijoita, joiden kuuleminen on harvoin mahdollista. Tämä työ tuo esille haastateltujen kokemusasiantuntijoiden kokemat oman tukihenkilönsä ja tukisuhteensa.

Pienen haastatteluotoksen lisäksi työ käsittelee haastateltaville hyvin henkilökohtaisia ja jopa yksityisiä teemoja, sillä haastateltavat kertovat myös omasta elämänsä historiastaan. Koska erilaiset elämäntapahtumat ja kokemukset ovat usein sidoksissa toisiinsa, oli tämän työn kannalta tärkeää voida tarkastella myös haastateltujen elämänpolkua ja esimerkiksi perhehistoriaa. Tämä mahdollisti haastateltaville tavan käsitellä tukihenkilötoimintaan liittyviä kokemuksiaan ja siihen liittämiään merkityksiä osana koko elämänpolkua kokonaisuutta sekä siten luoda laajemmin ja vapaammin itse kokemiaan merkityksiä tukihenkilötoimintaan liittyen.

Tämän opinnäytetyön merkitys oli tallentaa kokemusasiantuntijoiden äänet niin, että he saivat vapaasti ja turvallisesti nimettöminä ja kasvottomina kertoa elämästään ja sen yksityiskohdista peilaten samalla tukihenkilöä ja tukisuhdetta menneeseen, nykyiseen ja tulevaankin elämäänsä. Tämän työn anti on jakaa näitä kokemuksia erityisesti alalla työskentelevien ammattilaisten, samankaltaisessa toiminnassa olevien vapaaehtoisten, mutta myös laajemmin muiden asiasta kiinnostuneiden kanssa.

Vaikka useammalla haastattelulla ei pyrittykään kokemusten yleistämiseen, ei tutkimusjoukon sisällä eikä sen ulkopuolella, oli kuitenkin antoisaa kuulla ja saada jakaa useampi

elämäntarina ja tukihenkilötoiminnan kokemus. Osa kokemuksista oli yllättävänkin yhtäläisiä ja osa odotetusti henkilökohtaisempia. Samankaltaiset kokemukset kieltämättä vahvistivat toisiaan.

Luotettavuutta arvioidaan kahdelta osin: sisäistä ja ulkoista. Sisäisessä luotettavuudessa kiinnitetään huomiota niihin tietoihin, joita tutkija kerää. Näiden tietojen on vastattava sitä ilmiötä ja niitä asioita, joita tutkimuksen on tarkoitus käsitellä. Ulkoinen luotettavuus mitataan sillä, onko koottujen tietojen pohjalta mahdollista tehdä yleisiä päätelmiä. Olennaista on sisäinen luotettavuus, sillä muutoin ulkoista luotettavuutta ei ole syytä edes tarkastella. (Hakala 2010: 22)

Opinnäytetyöni luotettavuutta arvioitaessa voidaan tarkastella ensimmäiseksi sisäistä luotettavuutta. Syvähaastattelun luonteeseen kuuluu, ettei tarkkoja kysymyksiä aseteta, miettien silti haastattelun osa-alueet etukäteen. Koska syvähaastattelussa tärkeänä nähdään haastateltavan itsensä tuottamat asiat ja ns. rönsyt, on tärkeää voida antaa niille tilaa, mutta samanaikaisesti muistaa tutkimuksen tavoitteet. Ulkoisen luotettavuuden osalta tämän tutkimuksen tuloksista ei voi johtaa yleistyksiä, sillä tutkimusjoukko on varsin pieni.

Kortteinen tuo ilmi yleistettävyyden haasteen syvähaastatteluihin liittyen, sillä hän kokee syvähaastattelun menetelmällisesti raskaana eikä tutkittavien määrä siksi voi hänen mielestään olla kovin suuri. Kortteisen mukaan haastattelujen syvällisyys voi korvata haastateltavien määrän rajallisuutta. Lisäksi Kortteinen korostaa, että haastattelujen tulisi olla mahdollisimman luotettavia ja edustavia. (Kortteinen 1982: 305-306.)

Syvähaastattelu tutkimusmenetelmänä mahdollistaa pintaa syvempää tietoa kuin strukturoidut haastattelumenetelmät. Olennaista syvähaastattelussa on vapaamuotoinen vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä sekä luottamus. Syvähaastattelutilanteessa tärkeää on sosiaalinen kontakti ja läsnäolo. Syvähaastattelutilanteessa mahdollistuu spontaani tiedonvaihto ja tilanne on keskustelunomainen. Haastattelijalla ei ole ennakkoon laadittuja tarkkoja kysymyksiä, vaan keskustelu etenee tutkimuskysymyksen pohjalta. Kaikkia teemoja ei tarvitse käydä läpi kaikkien haastateltavien kohdalla. Tärkeää on, että kysymykset ovat mahdollisimman avoimia, sillä tämä helpottaa haastateltavan tilannetta ja antaa tälle mahdollisuuden puhua siitä, mitä itse kokee tärkeäksi. (Syrjälä & Numminen 1988: 103.)

Haastattelija voi kysyä lisää tarkentaen ymmärtämäänsä. Haastattelija auttaa haastateltavaa ymmärtämään merkitysperspektiiviejä, mutta samalla myös antaa tilaa ja aikaa haastateltavan rakentaa vastauksensa ja rajata keskustelusta ulos haluamansa asiat. Teemasta, asiasta ja ilmiöstä tulee paljastua nimenomaan haastateltavan näkemys. Haastatteluja voidaan tehdä useampia, mutta yhdelläkin kerralla on mahdollista päästä syvähaastattelun omaiseen tilanteeseen, jos aihe on melko suppea. (Eskola & Suoranta 1998.)

Menetelmä sopii esimerkiksi sellaisten tapahtumien tarkasteluun, jotka ovat tapahtuneet menneisyydessä, ja jotka ovat heikosti tiedostettavissa tai arkaluontoisia. Myös silloin, kun etsitään rajattua tietoa tai tutkija on kiinnostunut erilaisesta lähestymistavasta tai jos haastateltavalla on asiantuntijan näkemys. (Siekkinen 2010: 45-46.)

Tutkittaessa entisten tuettavien omia kokemuksia tukihenkilöistä ja tukisuhteista, on perusteltua käyttää tutkimusmenetelmänä nimenomaan syvähaastattelua. Tukihenkilön ja tukisuhteen tuomat merkitykset elämän eri osa-alueisiin voivat olla hyvinkin heikosti tiedostettavissa. Osa elämäntilanteista ja tapahtumista saattaa myös olla arkaluontoisia. Koska tutkimusjoukko on jo aikuistuneita ja heidän tukisuhteensa ovat jo päätyneitä, on tapahtumista ja tukisuhteesta jo kulunut aikaa. Myös tämä puoltaa syvähaastattelun käyttöä tämän tutkimuksen menetelmänä. Vaikka menetelmä onkin omalla tavallaan raskas, sillä sen tuoma runsas ja rönsyinen aineisto asettaa sen hallinnalle, käsittelylle ja analyysille omanlaisensa haasteet, mahdollisti syvähaastattelu ja elämäkertamainen ote tässä tutkimuksessa kuitenkin sellaista tietoa, joka on juuri haastateltavien itsensä kannalta olennaista ja merkityksellistä.

Vaikka syvähaastattelu on katsaus syvälle haastateltavien kokemusmaailmaan sekä jopa piilotajuntaan ja psyykeen sisäiseen dynamiikkaan, ei menetelmässä ole kysymys työntymisestä yksityiseen. Kortteisen mukaan ihmisillä on usein tahto puhua ja käsitellä omaa elämäänsä. Samoin ihmiset arvostavat sitä, että heitä kuunnellaan ja että heidän kokemuksensa ovat arvokkaita ja tärkeitä. (Kortteinen 1982: 302-303.)

Syvähaastattelussa saatavien tietojen osalta on erityisen tärkeää, että haastateltavalle käy ilmi mihin ja miten tietoja käytetään. Tilanne tutkimuksellisessa syvähaastattelussa on hieman ristiriitainen ammattikuuntelijan työhön, sillä tutkija on sitoutunut käyttämään hankkimiansa tietoja raportissaan. Tämä ristiriita haastateltavien yksityisyyden suojelemissa sekä samalla tutkimuksen työstämisessä on olennainen tulosten raportoinnissa.

Tämän vuoksi yksittäistapaukset suojataan ja tarpeelliset yksityiskohdat muutetaan tai jätetään kertomatta. (Kortteinen 1982: 3034-305.)

Koin tärkeäksi luoda haastattelutilanteista luontevia ja rentoja, jotta haastateltavat uskaltautuisivat olemaan rehellisiä ja kertomaan omasta kaiken haluamansa. Halusin mahdollistaa haastateltaville hetken oman elämänsä ääressä. Toivoin salaa, että he tekisivät uusia oivalluksia itsestään tai elämästään, huolimatta siitä, liittyisivätkö oivallukset minua kiinnostavaan tukihenkilötoiminnan aihepiiriin. En kuitenkaan käsitellyt tätä osa-aluetta haastattelussa tai palannut siihen haastattelun jälkeen, vaikka minulla olisi ollut siihenkin mahdollisuus. Silti itse tilaisuutta saatettiin sivuta haastattelun lomassa. Olen iloinen, jos yksikin haastateltavista koki haastattelun mahdollistavan pysähtymistä ja tämän asian läpikäymistä.

”Ihan kiva on ollu tästä jutella. Ja vähän mietiskellä että mikä on mitäkin. Ehkä aika hyvä kohta ihan elämässäkin vähän miettiä. Hauska käydä tälllee läpi jonkun kanssa, emmä aikaisemmin ole käynyt kenenkään kanssa tätä näin laajasti läpi. Ihan kiva jutella. Ei me olla (tukihenkilön) kanssa sillee tästä puhuttu, se on vaan aina ollu.”

Kortteisen mukaan syvähaastattelu tuo tutkimuksen luotettavuuteen muitakin haasteita. Syvähaastattelun edellyttämä haastattelijan ymmärrys haastateltua kohtaan on tavallista syvempi. Tämä ymmärrystä ja myötäelämistä edellyttämä yhteys haastattelutilanteessa saattaa helposti aiheuttaa sen, että haastateltava peilaa omia elämyksiään ja kokemuksiaan haastateltavaan. Haastateltava ei persoonallaan ohjaa tuloksia, vaan aineisto on sitä luotettavampi, mitä paremmin haastateltava pystyy eläytymään haastattelun kertomaan. Haastateltava ei uskalla kertoa, jos haastattelijalla ei ymmärrä. Toiseksi haasteeksi luotettavuuden osalta syvähaastattelun suhteen Kortteinen mainitsee sen, että haastateltavalla ei ole täydellistä jäsenystä omasta elämästään. Kortteinen kuitenkin uskoo juuri menetelmän mahdollistavan vuorovaikutuksen täydentävän tilannetta ja haastattelijalla voi syventää tietoa välittömästi. Kortteisen mielestä juuri tämä on syvähaastattelun etu. Kortteinen lisää, että tutkijalla on mahdollisuus lisätä aineistoja testatakseen syvähaastattelujensa kerryttämää ymmärrystä esimerkiksi syvähaastatteluilta, joita on kerätty eri ajankohtina tai keräämällä määrällisiä tietoja. (Kortteinen 1982: 309-311.)

Tätä aineistoa olisi ollut mahdoton testata toisella tutkimuksella tai verrata johonkin samankaltaiseen. Ainoa, mitä tämän aineiston tueksi olisi voinut lisäksi tehdä, olisi ollut

toiset neljä haastattelua, toiset neljä entistä tuttavaa. Toisaalta, tämäkin toisi esiin todennäköisesti neljä uutta ja erilaista kokemusta ja ääntä, eikä vielä sinällään johtaisi mahdollisuuteen vaikkapa yleistämisestä.

Rantala haluaa tutkimushenkilönsä oman äänen kuuluviin ja siksi perustaa tutkimuksensa lähes pelkästään suoriin lainauksiin. Hän muistuttaa, että tämän kaltaisessa esitystavassa korostuu päähenkilön itsensä kokema maailma juuri sellaisenaan. Rantala toteaa lopuksi, että lukijan on arvioitava tarinan luotettavuus. (Rantala 2003: 186-187.)

Rantalan näkemys viehättää minua kovasti ja haluankin omalla tavallani tuottaa lukijalle saman tehtävän. Minä keräsin nämä haastattelut, sain etuoikeuden kuulla neljä hienoa tarinaa. Etuoikeutenani on myös välittää ne lukijalle ja samalla jäsentää omia ajatuksiani. Ovatko tarinat luotettavia? Onko näiden tarinoiden kuvastava maailma sellainen, mikä voisi olla totta?

On aplodien aika. Aplodit ansaitsevat kaikki toiminnassa mukana olevat ja olleet tukihenkilöt ja tukisuhteiden päätähdet: entiset ja nykyiset tuettavat lapset ja nuoret.

Lähteet

Erikson, E. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, J. – Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hakala, Juha. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola J., Valli, R (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: Ps-kustannus. 12-26.

Harter, S. 1999. The Construction of the self: A developmental perspective. New York: The Guilford Press.

Hrdy, S. 2009. Mothers and Others. The evolutionary origins of mutual understanding. Cambridge, England: The Belknap press.

Hägglund, T-B. – Pylkkäinen, K – Taipale, V. 1979. Nuoruusiän kriisit. Jyväskylä: Gummerus.

Ilmonen, K & Jokinen, K. 2002: Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä. Korpisjyvä.

Junttila, N. 2015. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Laine, T. 2010: Teoksessa Aaltola, J. – Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. Jyväskylä. 28-45.

Levamo, T: 1987: Tukihenkilötoiminta lastensuojelun työmuotona Helsingissä. Sosiaaliviraston julkaisusarja B 11/2087. Helsinki: Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto.

Lehtinen, E. – Kuusinen, J. – Vauras M. 2007: Kasvatuspsykologia. Helsinki: Wsoy.

Kemppinen, P. 1995 Syyllistämisestä kannustamiseen – Tie menestykseen. Nuorten ohjaaminen myönteiseen ajatteluun. Vantaa: Kustannusvalmennus.

Kortteinen, M. 1982: Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Keuruu: Otava.

Marshall, C. & Rossman, G.B. 1994: Designing qualitative research. Newbury Park, California: Sage publications.

Moilanen J. 2006. Mentorointi ja sukupolvityö ehkäisevän lastensuojelun käytäntönä. Teoksessa Forsberg H. ym. 2006: Lapset ja sosiaalityö, kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Moilanen J. 2015. Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista. Relatiionaalinen näkökulma. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Moilanen, J. 2011. Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta ja sukupolvisuhteiden muuttuva hallinta. Teoksessa Satka, M. 2011: Lapset ja nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino.. 279-317

Moilanen, P. & Räihä, P. 2007: Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, J Teoksessa Aaltola, J. – Valli R. (toim.) 2010: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Ps-kustannus. 44-67.

Patton, M. 1980. Qualitative evaluation and research methods. Newbury Park, California: Sage publications..

Poutiainen, H. 2009. Luottamus opettajan ja oppilaan suhteessa.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21766/URN_NBN_fi_jyu-200909083893.pdf?sequence=1 luettu 1.6.2016

Rantala, I. 2003: Jonnan tarina. Teoksessa Eskola, J. & Koski-Jännes, A. & Lamminluoto, E. & Saaranen, A. & Saastamoinen M. & Valtanen K. (toim.) 2003: Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopio: Kopijyvä. 163-188.

Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Hämeenlinna: Suomalainen kirjallisuuden seura.

Siekkinen, Kirsi. Syvähaastattelu. Teoksessa Aaltola, J. – Valli R. (toim.) 2010: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: Ps-kustannus. 46-69.

Sosiaalihuoltolaki 2014

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuolto-laki)

[tasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuolto-laki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuolto-laki) luettu 4.4.2016

Syrjälä L, Numminen M. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. 1988. Oulu: Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto.

Trost J. 1993. Kvalitativa intervjuer. Lund, Sverige: Studentlitteratur.

